كِتَابُ التَّوْحِيدِ

ٱلَّذِي هُوَ حَقُّ ٱللَّهِ عَلَى ٱلْعَبِيدِ

پەرتوکا تەوحیدێ

نڤێسین

ملا حسێن نایف کواشی

پێداچون: زانایێ هێژا

ملا محمد کوڤلی

پەرتوکا

تەوحیدێ

نڤێسین

ماموستا ملا حسین نایف کواشی

ئیمام وخوتبەخوینێ مزگەفتا حەجی أحمدی

پێداچوون زانایێ هێژا

ملا محمد کوڤلی

خوتبەخوین وبانگ بێژێ مزگەفتا مەزن ل دهوکێ

پـەرتـــــــوك: پەرتووکا تەوحیدیێ.

دانـــــــــان: ملا حسین نایف کواشی.

پـــێداچـــوون: ملا محمد کوڤلی.

دیزاینا ناڤەروك و بەرگی: کوڤان شێرزاد.

ژمـارا سپاردنـیێ: (٢٥٤١)

چـــاپـــــا: ئـــێـکـــێ

چاپخـــانـــا: هاوار

ســــــــالا: ١/محرم/ ١٤٣٢ کوچی ، ٢٠١٠زاینی

﴿وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ
يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾

تۆ - ئەی محمد - بەحسێ شیرەتا لقمانی بکە دەمێ وی گوتیە کوریێ خۆ : ئەی کورکێ من :- تو شرکێ ب خودێ نەکە ئەگەر دێ زورداریییێ لخو کەی ! چونکی هندی شرکە کریێترین ومەزنترین گونەهە.

{سورة لقمان : الآية ١٣}

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پێشەكی

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على خاتم الانبياء و المرسلين نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين وبعد:

حەمد وسوپاسی بو خودایێ هەمی چێكریا بن، وصەلات وسەلام ل سەر دوماهیكێ پێغەمبەران بن :- ئەڤە چەند گوتنەكێن ب مفانە ، وهندەك مەسەلێن تژی رامانێن كومكرینە ، ژ پەرتوكا مە چێكری ب هاریكاریا خودایێ مەزن ، كو ژفقهێ مەزن پێك دئێت (تەوحید وعقیدە وبیروباوەرێن ئیسلامێ نە) هەروەسا دژی ئیسلامێ وئیمانێ كۆ(شرك وكوفرن) وبو زانین هەر تشتەكێ هەبیت تۆ ب دورستاهی حەقیقەتا وی نزانی ئەگەر دوو خال تێدا دەست نیشانكری نەبن :- ★راستیا وی تشتی چی یە★ رونكرنا دژی وی تشتی ، ئانكو مە یا ڕون وئاشكرا كری كا تەوحید چی یە ب رەنگ وجور وخێرا وێ ڤە ، ودژی تەوحیدێ كو شركە ب رەھ وریشال وجور وسزا ڤە، و تا رادەكێ باش ئەم ل سەر تەوحیدێ ئاخفتینە هەتاكو بو خواندەڤانێ هێژا ڕون وئاشكرا ب بیت كو ئەو ب دورستاهی دئیسلامێ بگەهیت وخو ژشركێ بپارێزیت.

برایێ هێژا خویشکا موسولمان: تەوحید وئیسلام دین وپەیاما هەمی پێغەمبەران بوو، لەورا مە ب ئەرکەکێ فەر زانی ئەم پەرتوکەکێ چێکەین کو ژچەند بەرپەران پێکهاتی، ب زمانێ شرینێ کوردی، ب زاراڤا بادینی، ب رەنگەکێ سانەهی وکورت پێك بینین، تاکو خواندەڤانێ مە ژ دینێ خو یێ زانابیت و بزمانێ خو تێبگەهیت، بێ گومان هندیکە علم وزانینا تەوحید وعەقیدە وبیروباوەرێن ئیسلامێ یە، ئەو علمەکێ سەرەکی بویە ژلایێ هەمی پێغەمبەران (سلاڤێن خودێ ل هەمیان بن) وگازیا وان یا پیرۆز بویە چونکی ب رێکا تەوحیدێ کاروکریار راست ودورست دبن ودهێنە قەبیل کرن ل نك خودێ ومفا پێ دکەهیتە خودانێ وێ ل روژا قیامەتێ، لەورا یافەرە پویتەکێ مەزن پێ بێتەدا ن، تایبەتی ل ڤی وەختێ ئەم تێدا دژین کو گێلەشوپ وپێلێن کوفرێ وشرکێ وقەبرپەرێس وصووفی وحزب وپارت وبیدعە وبیدعەچیان تژی دونیایێ بووینە، دڤێ پەرتوکێدا ودهەمی پەرتوکێن هاتینە دانان لسەر ڤی بابەتی وەسا رادگەهینت کو لازمە مروڤ بخودێ بتنێ ڤە بێتە گرێدان ب پێ گێریا ئەرك وفەرمانێت خودێ وکرنا هەمی رەنگێت عیبادەتی بو وی بتنێ وەکی دوعا وهەوار و پشت گەرمی (توکل) وڤیان ونەڤیان ونڤێژ وروژی وحەج و زەکات ودانا خێروخێراتا ....،

بو رونكرن من دڤێت ئیشارەتێ ب سێ نمونەیان ب دەم ئەوێن مروڤی ب خودێ بتنێ ڤە گرێ د دەن:-

یائیێكێ: حەدیسا عبدالله كورێ عەباسیە ئەوا ژپێغەمبەری ﷺ ڤەدگوهێزت تێدا هاتیە ئەز ل پشت پێغەمبەری یێ سییار بوم (ئەڤە ژدلۆڤانییا پێغەمبەری بویە، گەلەك جارا ئەو وزارۆكەك ل سەر پشتا دەوارەكی یان حێشترەكێ سییاردبون)، گوتە من: ئەی كورِك ئەزدێ هندەك پەیڤان نیشا تە دەم ((دینێ خودێ بپارێزە خودێ دێ تە پارێزت، دینێ خودێ بپارێزە دێ وی بینی یێ ل نك تەیە بهاریكاریا خوڤە، دەمێ تە پسیارەك كر ژخودێ بكە، ودەمێ تە خو پاراست خو ب خودێ بپارێزە، ودەمێ تە هاریكاری خواست ژخودێ بخوازە، وبزانە ئەگەر ئوممەت هەمی كوم ڤەبن كو مفایەكی بگەهینتە تە نەشێن ئەو نەبیت ئەوا خودێ بوتە نڤێسای، وئەگەر ئەو كوم ڤەبن كو زیانەكێ بگەهینتە تە نەشێن زیانێ بتشتەكی بگەهینە تە ئەو نەبیت ئەوا خودێ ل سەر تە نڤێسای قەلەم هاتنە بلندكرنێ وبەرپەر هشك بوون، ئانكو قەدەر هاتیە نڤیسینێ وناهێتە گوهورینێ)): (كُنْتُ خَلفَ رَسُول اللهِ ﷺ يَوْمًا فَقَال يَا غُلامُ إِنِّي أُعَلمُكَ كَلمَاتٍ احْفَظِ اللهَ يَحْفَظْكَ احْفَظِ اللهَ تَجِدْهُ تُجَاهَكَ إِذَا سَأَلتَ فَاسْأَل اللهَ وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللهِ وَاعْلمْ أَنَّ الأُمَّةَ لوِ اجْتَمَعَتْ عَلى أَنْ يَنْفَعُوكَ بِشَيْءٍ لمْ يَنْفَعُوكَ إِلا

بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللهُ لكَ وَلوِ اجْتَمَعُوا عَلى أَنْ يَضُـــرُّوكَ بِشَـــيء لـمْ يَضُرُّوكَ إِلا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَـهُ اللهُ عَليْـكَ رُفِعَـتِ الأَقْـلامُ وَجَفَّـتِ الصُّحُفُ). ترمذی ڤەدگوهێزیت ئەلبانی دبێژت حەدیسەکا دورستە.

یادوویێ: حەدیسا معاویـەیێ کوریێ حەکـەمێ سـەلەمی یـە: گـوت: من جارییەك هەبو شڤانیا پـەزێ مـن دکـر ل دەوروبـەرێت چـیایێ ئوحد ومەدینێ کو جهەکە دبێـژنێ (الجَوَّانِيَّةِ)، گوت روژەکێ ژروژا من زێرەڤانی لێ دکر وئەو یـال بـەر پـەزی ژنیشکەکێڤە گورگـەکی پەزەکا وێ بر، وئەز ژی زەلامەکم ژ کورێت ئادەمی تـورەد بم شـتی ئەو تورەدبن، لـێ بـەلێ مـن شـەقەك دانـا ریـێ وێ، ئـەز هاتمـە نـك پێغەمبەری ومن گوتێ حال وقەزیە ئەڤەیە، پێغەمبەری گەلـەك ل سـەر مـن مـەزن کـر (وەسـا بـو وی بگونـەھ وخەلـەتی هـەژمارت دەرحەقێ ڤێ عەبدا خودێدا ، وئەڤە ژرەحم ودلوڤانیا پێغەمبـەرێ خودێ بویە لەورا ئەم فێری رەوشت وتـەعاملا جوان کرینـە حـەتا دگـەل عەبـدا ژی) مـن گـوت ئـەی پێغەمبـەرێ خـودێ ئـەز ئـەوێ ئازادنەکـەم؟ پێغەمبـەری ﷺ گـوت: بینـە ڤێـرێ، پشـتی ل وێـرێ ئامادە بوی، پێغەمبەری ﷺ گوتێ: خودێ ل کیڤەیە؟ وێ گـوت: یـێ ل ئـەسمانی، پێغەمبـەری ﷺ گوت: وئـەز کی مـە؟ ئـەوێ گوت تـو پێغەمبەرێ خودێی ، پێغەمبەری ﷺ گوت: ئـەوێ ئـازاد بکـە و ئـەو یا خودان ئیمانـە)). عَنْ عَطَاءٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْـنِ الْحَكَـمِ السُّـلَمِيِّ

قَالَ: كَـانَتْ لِي جَارِيَـةٌ تَـرْعَى غَنَمَـاً لِي قِبَـلِ أُحُـدٍ وَالْجَوَّانِيَّـةِ ، فَاطَّلَعْتُهَا ذَاتَ يَوْمٍ، وَإِذَا ذِئْبٌ قَدْ ذَهَبَ بِشَاةٍ مِنْ غَنَمِهَا، قَالَ: وَأَنَـا رَجُلٌ مِنْ بَنِي آدَمَ آسَفُ كَمَـا يَأْسَـفُونَ، لَكِـنِّي صَـكَكْتُهَا صَـكَّةً، فَأَتَيْتُ إِلَى رَسُـولِ اللهِ صَـلَّى اللهُ عَلَيْـهِ وَسَـلَّمَ، فَعَظَّـمَ ذَلِـكَ عَلَيَّ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ؛ أَفَلا أُعْتِقُهَا؟، قَالَ: « ائْتِنِي بِهَا »، فَقَالَ لَهَـا: « أَيْنَ اللهُ ؟ »، قَالَتْ: فِي السَّمَاءِ، قَالَ: « مَنْ أَنَا ؟ »، قَالَتْ: أَنْتَ رَسُولُ اللهِ، قَالَ: فَأَعْتِقْهَا، فَإِنَّهَا مُؤْمِنَةٌ)) **ئیمام** نەسائی ڤەدگوهێزیت ب رێکەکا دورست .

یاسـیـیێ: ژئیمام عومەری هاتیە ڤوگوهاستن کو، دەمێ عومەر خەلیفێ موسولمانان بشەڤێ ئەو و خولامێ وی (ئەسلەم) دا دەرکەڤن، دا سەحکەنە حالێ خەلکی کی هەیە دکەتە گری دا روندکێت وی ڤەمالیت ب دەستێت خو، کی هەیە دخەم وقەهرادایە دا خەمێت وی سڤك کەتن، وئەڤەیە شڤانی وبەرپرسیا مەزن وسەروك ورێبەرێن راست ودورست ئەوێن ژخودێ دترسن لەورا بشەڤێ ژی خەو ناکەڤیتە چاڤێن وانا، وان دڤیا خودێ ژخو رازیکەن وهەر خێرو قەنجیا خو ژ وی بتنێ دڤیان، پشتی گەلەك گەریاین هەردووکا ڤیا بێهنا خو ڤەکەن، قەستا بەردیوارەکی کرن، گوه لێ بو ژنکەك یا د بێژتە کچا خو هندەك ئاڤێ بکە ناف شیریدا دازێدە ببت، وەسا هزرکر کو کەسەکێ ڤێ نیف شەڤێ گوه ل وان نینە، کچێ گوتە دەیکا خو: ماتە گوه لێ نەبویە کو میرێ

موسولمانان ئەم ژڤێ چەندێ پاژڤەلێداین کو ئەم ئاڤێ بکەینە دناف شیریدا (وئەڤە ژغش وحیلا تێتە هژمارتن)، جارەکا دی دەیکێ گوتە کچا خو رابە ئاڤێ بکە دناف شیریدا تو یا ل جهەکی عومەر تەنابینت (قومي إلى اللبن فامذقيه بالماء فإنك بموضع لا يراك عمر)، کچێ گوتە دەیکا خو: ئەگەر عومەر من نەبینت خودێ عومەری یێ من دبینت (إن كان عمر لا يراني فإن رب عمر يراني)؟ ل ڤێرێ عومەر ما عەجێبگرتی ژبەر هێزا ئیمانا وێ ب خودێ وگوهێ خو نەدا دەیکا خو ل سەرپێتڤی و بەلەنگازی وزەعیفیا حالێ وان کو بێ ئەمریا خودێ بکەت، عومەری بدەنگەکێ نزم ڤە گوتە خولامێ خو ڤێ مالێ بنیاسە کانێ ل کیڤەیە، دەمێ بویە سپێدە عومەری گوتە خولامێ خو هەرە سەحکە وێ مالێ کا ئەو ژکینە، خولامی گوت ئەو کچ ودەیك دبێ سەمیانن وژبنە مالا (هیلالینە)، عومەری هەر زی کورێت خو کومکرن وگوت کچەك یا هەی کێ دڤێت ئەز دێ لێ مارکەم وئەگەر کەسەك ژهەوە نەڤێت ئەو کچ ژ مالا من دەرناکەڤیت خو ئەگەر من ئەو مارکریە بو خو، عاصمی گوت باب ئەز یێ بێ ژنم ئەوێ ل من مارکە، عومەری گوت کورێ من هەرە وێ ل خو مارکە داکو عەیالێ وێ سەرکێشیا عەرەبا بکەت کو عەیالەکێ فارس وپەهە لەوان بن، ئەو بو عاصمی بو خو ئینات، پاشی خودێ کچەك دا وان، حەتا خودێ وەسا

حەسکری کو عبدالعزیز کورێ مەروانی وێ بو خو بخوازت، ژ وان هەردووکا کورەك پەیدا بو کو ناڤێ وی عومەرێ کورێ عبدالعزیز نەڤیێ عومەرێ کورێ خەتابی یە ژ کچێڤە، کو ل دوماهیکا ژیێ خودا دبیتە خەلیفێ موسولمانان و عەدالەت وداییەکا تەمام پەیدا دبیت وحال ومەعیشەتێ خەلکی خوش دبیت حەتاکو ل خورەسانێ گورگ وپەز وبزن دگەلێکدا دچەرین، هندەك زانایان ئەو هژمارتیە ژ خەلیفێن راشد یێ پێنجێ (خودێ ژ هەمی صەحابی ودیفکەتیێت وان رازیبت)، ئەڤە سێ سەربور وەعزن بو هەر مروڤەکێ ب دورستاهی خو بنیاست).

نڤێسین
حسین نایف کواشی
(بابێ یوسفی)
١ - محرم - ١٤٣٢ کوچی
٢٠١٠ زاینی

پێناسا تەوحیدیێ (ئێكاتیێ)

(تعريف التوحيد)

تەوحید: دزمانێ عەرەبی دا:

ژێدەرێ ئێكاتیێ یە، ئەگەر چەند تشتەك بو ئێك بتنێ.

★ نمونە: دێ تو بێژی: كەسەك ژمال دەرنەكەڤیت محمد تێنەبیت.

ل وی دەمی محمد بتنێ فەرمان لێ هاتی یە كرن ژمال دەركەڤیت.

- و دەمێ تو دبێژی: كەسەك ژ جڤاتێ (مجلس) ێ نەرابیت خالد تێنەبیت ،

ل وی دەمی تە خالد بتنێ ژێ گرت كو ژ جڤاتێ رابیت.

★ پەیڤا تەوحیدێ دشەریعەتی دا:

ئێكەتیا خودایێ پاك و بلند ب وی تشتی ئەوێ ب ویڤە گرێدای، ئانكو هەمی رەنگ وجورێت پەرستنێ بتنێ بو خودێ نە، وئەو بتنێ یە هێژای پەرستنێ، ئەوی چ هەڤپشك (شریك) نینن دپەرستنێدا نەد عەسمانی ونەد عەردیدا، هەر ئەو بتنێ یە خودانێ باشناف سالوخەتێن تەمام وكامل، یێ دویرە ژ هەر جورە كێم وكورِ وكاسییەكێ، (موحد) ئانكو: ئەو كەسە دێ بیتە موسولمانەكێ راست ودورست ئەوێ دان پێدانێ بكەت كو (الله) خودێ وییە، ئەو ب تنێ خودایێ راست ودورستە وهەمی جورێن پەرستنێ بتنێ بو وی نە.

بەشێن تەوحیدیێ

تەوحید تێتە دابەشكرن بو سێ بەشان:-

١- تەوحیدا خودانیێ (توحید الرب).

٢- تەوحیدا خودا پەرستنێ (توحید الالوهیة).

٣- تەوحیدا ناڤ و سالوخەتان (توحید الاسماء و الصفات).

بۆ پتر رون و ئاشكرا ببیت ب مینە دگەل پێناسەیا هەرئێك ژوان ب بەڵگە (دلیل) ڤە.

جورێن تەوحیدیێ

١-تەوحیدا خودانیێ (توحید الرب).

پێناسا وێ

ئێكەتیا خودایێ بهێز وشیان دئافراندنێ. وارێ عەرد و عەسمانی دا. و خودان كرنا وان و رزق دانا وان. ب رێڤە برنا وان هەمیان، تە باوەری پێ هەبیت ، یان بێژن یێ بتنێ یە دكارێن خودا وەكی:- دچێكرنێدا. درزق دانێ دا. دساخ كرنێ دا. دمرنێدا. دباران بارینێ دا وشین كرنا گیای و شینكاتی و دارو بارانان دا و گەلەك تشتێن دی ژی .

دەلیل ل سەر

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ يُغْشِى ٱلَّيْلَ ٱلنَّهَارَ يَطْلُبُهُۥ حَثِيثًا وَٱلشَّمْسَ

وَٱلْقَمَرَ وَٱلنُّجُومَ مُسَخَّرَٰتٍۭ بِأَمْرِهِۦٓ ۗ أَلَا لَهُ ٱلْخَلْقُ وَٱلْأَمْرُ ۗ تَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٥٤﴾ الأعراف:٥٤((هندی خودایێ هەوەیە ـ گەلی مرۆڤان ـ ئەو خودایە یێ عەسمان وعەرد ژ چوننەیێ د شەش ڕۆژان دا ئافراندین، پاشی ئستیوا ل سەر عەرشی کر، ئانەکۆ: ل سەر بلند بوو و ب سەرکەفت، بلندبوونەکا بابەتی مەزنیا وی بت، ئەو شەڤێ ب سەر ڕۆژێ دا دئینت، حەتا د ناڤ دا دپێچت وڕۆناهییا وێ دبەت، وڕۆژێ ب سەر شەڤێ دا دئینت ڤێجا تاریا وێ دبەت، وهەر یەك ژ وان هەردەم ب لەز ب دویڤ یا دی دا دئێت، وئەوە یێ ڕۆژ وهەیڤ وستێر ئافراندین وئێخستینە بن فەرمانا خۆ وەکی وی دڤێت ئەو وان ب ڕێڤەدبەت، وئەو ژ ئایەتێن وی یێن مەزنن. نێ ئافراندن هەمی وفەرمان هەمی یا وی یە، وخودێ خودایێ هەمی چێکرییان یێ پاك وبلند ومەزن بت.))

﴿ وَلِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿١٠٩﴾ ﴾ آل عمران:١٠٩.

((وهەر تشتەکێ ل عەسمانان وهەر تشتەکێ ل عەردی یێ خودێ یە، ئەو ملکێ وی ب تنێ یە وئەوە وان چێ دکەت و ب ڕێڤە دبەت، ودویماهییا هەمی چێکرییان بۆ نك وی دزڤرت، ڤێجا ئەو هەر یەکی ل دویڤ حەقێ وی جزاددەت)).

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَمَن يُخْرِجُ ٱلْحَىَّ مِنَ ٱلْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ ٱلْمَيِّتَ مِنَ ٱلْحَىِّ وَمَن يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ ۚ فَسَيَقُولُونَ ٱللَّهُ ۚ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣١﴾ ﴾ يونس: ٣١

((تو ـ ئەی موحەممەد ـ بێژە ڤان بوتپەرێسان: ئەو کی یە ژ عەسمانی ڕزقی ددەتە هەوە، دەمێ بارانێ ژێ دبارینت، و ژ عەردی دەمێ شینکاتی ژێ دەردئێخت ڤێجا هوین وحەیوانێن خۆ ژێ دخۆن؟ وئەو گوه وچاڤێن هوین بهیستن ودیتنێ پێ دکەن وخۆشیێ پێ دبەن د دەستێ کێ دانە؟ وئەو کی یە مرن وژین د گەردوونێ هەمیێ دا ب دەستێ وی، ڤێجا یێن زێندی ژ یێن مری دئینتە دەر ژ وان چێکری یێن هوین بزانن، وهوین نەزانن؟ وئەو کی یە یێ کارێ عەرد وعەسمانی ب ڕێڤە دبەت، وکارێ هەوە ویێ هەمی چێکرییان؟ ئەو دێ بەرسڤێ دەنە تە کو ئەوێ ڤێ هەمیێ دکەت خودێ یە کو(الله تعالا)یە، ڤێجا تو بێژە وان: ئەرێ ما هوین ژ عەزابا خودێ ناترسن ئەگەر هەوە پەرستنا تشتەکێ دی د گەل وی کر؟)).

٢- تەوحیدا خودێ پەرستنێ (توحيد الالوهية).

پێناسا وێ

کارێن بەنیان ئەوێن بتنێ بو خودێ وەکی: نڤێژ ، رۆژی گرتن ، حەج ،خو هێلانا بهیڤیا وی ڤە (التوكل) ، ڤەکوشتنا گیانەوەران (الذبح) ، ترس ژوی بتنێ (الخوف من الله) داخازی وهیڤی. ورجاو ڤیانا وی (الرجا والمحبة) دگەل چەند جورێن دی یێن پەرستنێ (عباده)

دەلیل

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ مَآ أُرِيدُ مِنْهُم مِّن رِّزْقٍ وَمَآ أُرِيدُ أَن يُطْعِمُونِ ﴿٥٧﴾ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلرَّزَّاقُ ذُو ٱلْقُوَّةِ ٱلْمَتِينُ ﴿٥٨﴾ ﴾

الذاريات:٥٦ ـ ٥٨

((ومن ئەجنە ومرۆڤ نەئافراندینە وپێغەمبەر بۆ وان نەهنارتینە ئەگەر ژ بەر ئارمانجەکا مەزن نەبت، کو ئەو پەرستنا من ب تنێ بکەن. (٥٧) من چو ڕزق ژ وان نەڤێت ومن نەڤێت ئەو خوارنێ بدەنە من، ئەزم ڕزقی ددەم. مەعنا خودێ یێ هەوجەی کەسێ نینە، بەلکی خەلك هەمی دهەوجەی وینە، ئەوە ئافراندەر وڕزقدەهێ وان (٥٨) هندی خودێ یە ئەو ب تنێ یە ڕزقی ددەتە خەلکی، وقویتی بۆ وان پەیدا دکەت، خودان هێزێ موکمە ، یێ کەس نەشێتێ، خودانێ هێز وشیانێ هەمییێ)).

﴿ ۞ وَٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَلَا تُشۡرِكُواْ بِهِۦ شَيۡـٔٗاۖ ... ﴾ النساء: ٣٦

((وهوین پەرستنا خودێ ب تنێ بکەن وخۆ ب دەست وی ڤە بەردەن، وچو هەڤپشکان(شریك) بۆ وی د خودینییێ وپەرستنێ دا چێ نەکەن)).

﴿ وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِيٓ إِلَيۡهِ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعۡبُدُونِ ٢٥ ﴾ الأنبياء: ٢٥

((ومە بەری تە ـ ئەی موحەممەد ـ پێغەمبەرەك نەهنارتییە ئەگەر مە وەحی بۆ فرێ نەکربت کو ژ خودێ پێڤەتر چو خودایێن ب حەق نینن، ڤێجا هوین ژ دل پەرستنا وی ب تنێ بکەن)).

٣-تەوحیدا ناڤ و سالوخەتان (توحید الاسماء و الصفات).

پێناسا وێ

نیشان دان و وەصف کرنا خودایێ مەزن ب وان سالوخەتان ئەوێن وی خو پێ دایە نیاسین بۆ مە و ئەوان وەصف و نیشانا ئەوێن پێغەمبەرێ وی (سلاڤ لێ بن) بۆ مە گوتین ژ نیشانێن راست و دورست یێت تەمام و دیر ژ سالوخەتێن کێم و کاسی. و ئەف نیشانە دێ هێنە گوتن ب شێوەکێ راست ودورست

بێ كێماتی یان زێدەهی و بێ ی كو ببنە چەوانی و مەتەل پێ ئینان و رەتكرن

((من غير تعطيل و لا تكيف ولا تمثيل ولا تشبيه))

تكيف: بێ ی كۆ ئەم بێژین چەوا

تمثيل: بێژین وەكی یێن مە.

تعطيل: هندەك ناڤ و نیشانێن بێ رامانن.

تشبيه: شەبهاندنا وی ب (چێكریان) مەخلوقی

ئانكو بێژی خودێ وەكی فلان تشتی یە .

دەلیل

﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِۦ شَىْءٌ ۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿١١﴾﴾ الشورى:١١

((تشتەك ژ چێكری یێن وی وەكی وی نینە، نە د زاتێ وی دا نە د ناڤ وسالۆخەت وكریارێن وی دا، چونكی ناڤێن وی هەمی دباشن، وسالۆخەتێن وی هەمی دپێكهاتی ومەزنن، ووی ب كریارێن خۆ ـ بێ هەڤپشك ـ چێكری یێن خۆ یێن مەزن هەمی ئافراندینە ، وئەوە گوهدێرێ بینەر، تشتەك ژ گۆتن وكریارێن بەنی یێن وی ل وی بەرزە نابت، وئەو دێ وان سەرا جزا دەت)).

﴿وَلِلَّهِ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ فَٱدْعُوهُ بِهَا ۖ وَذَرُوا۟ ٱلَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِىٓ أَسْمَٰٓئِهِۦ ۚ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٨٠﴾﴾ الأعراف: ١٨٠

وخودایێ پاك وبلند باشناڤ هەنە، یێن هندێ دگەهینن كو ئەو خودانێ مەزنیێ یە، وهەمی ناڤێن وی دباشن، ڤێجا تشتێ هەوە بڤێت هوین ب باشناڤێن وی داخوازێ ژێ بكەن، وهوین وان بهێلن یێن گوهۆڕینێ(تحریف) دئێخنە ناڤێن وی چ ب كێمكرنێ بت یان ب زێدەكرنێ بت یان ژی ب وەربادانا مەعنا وان بت، وەكی كو هندەك ناڤێن وی بدانتە سەر هندەكێن نە ژ هەژی ، وەكی بوتپەرێس ب ناڤێن وی خوداوەندێن خۆ ب ناڤ دكەن، یان ب وی ڕەنگی وان ناڤان مەعنە بكەت یێ خودێ وپێغەمبەرێ وی نەگۆتی، ئەڤە ب وی كاری دێ ئێنە جزادان یێ وان د دنیایێ دا دكر ژ كوفرا ب خودێ، ونەباوەری ئینانا ب ناڤێن وی ودرەوین دەرێخستنا پێغەمبەرێ وی).

وەربادان و گوهورینا باشناف وسالوخەتێت خودێ ب ڤی رەنگی تێنە گوهرین ل نك هندەك كومێن بەرزەبووی:-

تحریف// ئەوێن ژ رامانا وان یا راستی لاددەن وەكی: ید الله یعنی قدرة الله

دەستێ خودێ دبێژن شیانا خودێ و ئەڤە خەلەتە چونكی خودێ یا گوتی من دەستێ هەی ، ودەستێ وی هێژای وی یە.

*** مفاییێن گرنگ:-**

یا ئێکێ: بەشێن تەوحیدێ سێ نە و پێکڤە گرێداینە هەر ئێك ژوان بتنێ چ مفایی ل تە ناکەن، بێ یا دی ئانکو هەرسێ بەش پێکڤە دبنە تەوحید، هینگێ دێ تو بیە مرۆڤەکێ (موحد) خودا نیاس ئەگەر تە هەرسێ جور نیاسین و ل سەرخو بکارئینان.

یا دوویێ: تەوحیدا خودا پەرستنێ (توحید الالوهیە) ئەو بابەتێ هەمی پێغەمبەرا نە، ژبەر کو ئەو شەنگستێ بهێزە کو تێتە دانان و کار و کریارێن دی هەمی ل سەر وی بنیاتی تێنە ئاڤاکرن ئەگەر ئەف تەوحیدە بنەجھ نەبو و کارێ خو نەکر ل وی دەمی کارێت دی هەمی ناهێنە وەرگرتن و قەبیل کرن ژبەر کو ئەگەر هاوبەشی (شرك) دگەل کاروبارێت تەدا هەبت هینگێ تو ناهێ یە هژمارتن ژ موسلمانێن راست و دورست ، وئەو ئەگەر و ئاستەنگێن هەین دناڤ بەرا پێغەمبەران و مللەتێن وان دا ل دوور تەوحیدێ بوون ، لەوا یا فەرە ببیتە جهێ پیتە پێدانێ ب گوتن وتێگەهشتن و تەفسیرڤە.[1]

(١)ژێدەرێن هەرسێ خالا : (حاشية توحيد ابن قاسم ٢ ١.) مجموعة التوحيد ٨ ٠٧٢/عقيدة التوحيد للشيخ صالح الفوزان ٨ ٤، راجع كتاب اصول الايمان في ضوء الكتاب والسنة، ...

یا سیێ:- تو بزانە هندی ئەو کافر و گاوەرێن پێغەمبەرێ خودێ ﷺ شەر و کوشتن دگەل وان دکر، ئەوان دگوتی مە باوەری هەیە کو (الله) خودایێ مەیە کو ئەوی ئەم چێکرینە و رزق دایە مە و ساخی و مرن ددەستێ وی دانە ، ئەو مفای دگەهینتە مە و زیانێ ژمە دویر دئێخیت ...) بەلێ ب ڤان پەیڤێن ل سەری ئەو نەبونە موسلمان و ئەو نەهاتنە هژمارتن ژ موسلمانان ، بۆ روون کرنا گوتنا وان قال تعالى: ﴿ قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَمَن يُخْرِجُ ٱلْحَىَّ مِنَ ٱلْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ ٱلْمَيِّتَ مِنَ ٱلْحَىِّ وَمَن يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ ۚ فَسَيَقُولُونَ ٱللَّهُ ۚ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣١﴾ ﴾ يونس:٣١

((تو ـ ئەی موحەممەد ـ بێژە ڤان بوتپەرێسان: ئەو کی یە ژ عەسمانی رزقی ددەتە هەوە، دەمێ بارانێ ژێ دبارینت، و ژ عەردی دەمێ شینکاتی ژێ دەردئێخت ڤێجا هوین وحەیوانێن خۆ ژێ دخۆن؟ وئەو گوھ وچاڤێن هوین بهیستن ودیتنێ پێ دکەن وخۆشیێ پێ دبەن د دەستێ کێ دانە؟ وئەو کی یە مرن وژین د گەردوونێ هەمیێ دا ب دەستێ وی ، ڤێجا یێن زێندی ژ یێن مری دئینتە دەر ژ وان چێکری یێن هوین بزانن، وهوین نەزانن؟ وئەو کی یە یێ کارێ عەرد وعەسمانی ب رێڤە دبەت، وکارێ هەوە ویێ هەمی چێکرییان؟ ئەو دێ بەرسڤێ دەنە تە کو ئەوێ ڤێ هەمیێ دکەت خودێ یە کو(الله تعالا)یە، ڤێجا تو بێژە وان: ئەرێ ما هوین ژ عەزابا خودێ ناترسن ئەگەر هەوە پەرستنا تشتەکێ دی د گەل وی کر؟)).

مفا و خێر و قه نجیا تەوحیدێ

١- تەوحید مەزنترین ستوینا ئیسلامێ یە: مەزنترین ستوینا دینی یە و چێ نابیت کەسەك بهێتە دئیسلامەتیێ دا حەتا کو باوەریێ ب تەوحیدێ نەئینیت و دان پێ دانێ پێ بکەت کو پەرستن هەمی بۆ خودێ یە و دژی شرکێ براوەستیت، پێغەمبەری ﷺ گوت: ((بُنِيَ الإِسْلامُ عَلَى خَمْسٍ: ١- شَهَادَةِ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ . ٢- وَإِقَامِ الصَّلاةِ . ٣- وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ . ٤-وَالْحَجِّ . ٥- وَصِيَامِ رَمَضَانَ)). [ئیمامێ بوخاری ڤەدگوهێزیت]

٢- ئیسلامەتی یا هاتیە ئاڤا کرنێ ل سەر پێنج ستوینا: شەهدەدان کو چ خودێین حەق نینن هەژی پەرستنێ بن (الله تعالا) تێ نەبیت کو ئەو هەژی پەرستنێ یە ومحمد پێغەمبەرێ وی یە ، پێ رابون و کرنا نڤێژێ ب رەنگەکێ راست ودورست وەکی شەریعەتی فەرمان کری ، ودانا زەکاتێ، وگرتنا روژیێت رەمەزانێ، وئەداکرنا حەجێ کو مالا خودێ یە.

٣- تەوحید گرنگترین کارە و یەکەمین ئەرکە، ئەو سەرێ هەمی کارانە، و ل بەری هەمی کارێن گرنگە ژبەر رێزا وێ یا مەزن ددینی دا و یەکەمین داخازی و بانگەوازیە ئەوا کو پێغەمبەری ﷺ معاذ بڤێ بانگەوازیێ فرێکر بۆ یەمەنێ و

گوتێ: (إِنَّكَ تَأْتِي قَوْمًا أَهْلَ كِتَابٍ ، فَلْيَكُنْ أَوَّلَ مَا تَدْعُوهُمْ شَهَادَةِ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّه) بوخاری و موسلم ڤەدگوهێزن. (ئەی معاذ تو دێ چی یە ناڤ مللەتەکی کو ئەو خودان کیتابن ژ جهی و فەلەیان، بلا یەکەمین گوتن نیشا وان بدەی کو چ خودایێن هەژی پەرستنێ نینن (الله) تعالی تێنەبیت کو ئەو خودایێ حەقە وعیبادەت وپەرستن بەس بو وی یە، و د ریوایەتەکێ دا هاتی یە ((إِلَى أَنْ يُوَحِّدُوا اللَّهَ)) حەتا کو ئەو پەرستنا خودایێ مەزن بتنێ بکەن).

٤- هندی عیبادەتن نائێنە وەرگرتن ئەو تێنەبن یێن کو بۆ خودێ بتنێ بن ، تەوحید مەرجێ دورستیا کارو کریارانە و شەنگستێ وەرگرتنێ یە و پەرستن نابیتە پەرستنا دورست ئەو تێنەبیت ئەگەر بۆ خودێ بتنێ نەبیت ، وەکی نڤێژێ نائێتە هژمارتن نڤێژ ئەو تێنە بیت ئەگەر پاقژی و تەهارەت دگەلدا نەبیت ڤێجا ئەگەر شرك کەتە دناڤ پەرستنێ دا ل وی دەمی پەرستن دێ پیچ بیت وەکی ئەگەر دەستنڤێژا ئێکی کەت هینگی ئەو نەشێت نڤێژێ بکەت ، پەرستنا بێ تەوحید دبیتە شرك و کارێن وی کەسی ژێ نائێنە وەرگرتن و دوماهیا خودانی بو مانا هەروەهەر دجەهنەمێ دایە .

٥- پەرستنا خودایێ مەزن بتنێ ئەگەرێ تەناهیێ و رێ راستیێ یە ل دونیایێ و ل ئاخرەتێ دا: دەلیل ل سەر ڤێ چەندێ گوتنا خودایێ مەزن ﴿ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَلَمۡ يَلۡبِسُوٓاْ إِيمَٰنَهُم بِظُلۡمٍ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلۡأَمۡنُ وَهُم مُّهۡتَدُونَ ٨٢﴾ الأنعام: ٨٢ مەرەم ژ زولم وزورداریێ ئەوا دئایەتێدا هاتی ل ڤێرێ شرکە وەکی پێغەمبەر ﷺ دیار کری

تەفسیر زانێ بناڤ و دەنگ (ابن کثیر) ((رحمه الله تعالى)) دبێژیت:-

ئەف ئایەتە بەحسێ وان کەسا دکەت ئەوێن پەرستنا خودایێ مەزن کرین ب دلەکێ پاقژ و ب ئنیەتەکا سافی و بێ کو ریمەتی و شرك دناڤ دا هەبیت وان چ شرك بو خودێ چێنە کرینە دپەرستنا وی دا و ئەو کەس دپشت راست و تەنا نە ل رۆژا قیامەتێ و ئەو درێراستن د دونیایێ و ئاخیرەتێدا ، ڤێجا هەر کەسێ ب تەوحیدەکا تەمام و بێ کێماسی هات ، بو وی تەناهیەکا تەمام و هیدایەت و رێ راستیەکا تەمام و ژۆر کەفتنا بەحەشتێ و بێ ئەشکەنجە و نەخوشی هەیە. وهندیکە شرکە زورداریا ژهەمی زورداریێ زوردارترە ، و تەوحید راستیا ژ هەمی راستیێ راست ترە .

٦- تەوحید ئەگەرێ چونا بەحەشتێ یە، و رزگار بوونە ژ جەهنەمێ:- قال ﷺ : ((مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَأَنَّ عِيسَى عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ وَالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ عَلَى مَا كَانَ مِنْ الْعَمَلِ)) بوخاری و موسلم ڤەدگوهێزن. پێغەمبەر سلاڤێن خودێ ل سەر بن دبێژت ((ئەو کەسێ شەهدە بدەت کو چ خودایێن حەق نینن (الله) تێنەبت یێ بێ شریك و هەڤاله و (محمد) عەبدێ وی یە و پێغەمبەرو قاصدێ وی یە و هندی عیسایە عەبدێ وی یە و پێغەمبەرێ وی یە و پەیڤەك بۆ خودێ بۆ مریەما دەیکا وی فرێکر ژلایێ جبریلی ڤە و خودێ گوتێ ببە و ئەو بوو ﴿ إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِندَ ٱللَّهِ كَمَثَلِ ءَادَمَ ۖ خَلَقَهُۥ مِن تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٥٩﴾ ﴾ آل عمران:٥٩ (حاشا نە وەکی فەلّە دبێژن عیسا خودێ یە یان کورێ خودێ یە و نەوەکی جوهی د بێژن دەیکا وی زنا یا کری و عیسا کورێ زنا یێ یە ئەو هەردوو کوم ژ جوهی و فەلەیان درەوان دکەن دەر حەقێ عیسای ودەیکا ویدا چونکی عیسا عەبدێ خودێ یە، و پێغەمبەرێ وی یە و مەریەما ژنکەکا دەهمەن پاقژ بوو و کچەکا دویر بۆ ژ زنایێ و

بێ تورەییێ و ئەو دەیکا عیسا پێغەمبەری یە، و هندی بەحەشت و جەهنەمن هەردوویێن هەین و دراستن، خودێ وی کەسی دێ بتە بەحەشتێ خو ئەگەر کارێت وی چەندێت کێم بن) مەعنا وێ ئەگەر ئەڤی مروڤی گونەهە ژی هەبن لێ روژەك دێ هێت کو ژ جەهنمێ خلاص ببیت، وقال ﷺ ((فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ حَرَّمَ عَلَى النَّارِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَبْتَغِي بِذَلِكَ وَجْهَ اللَّهِ)) بوخاری و موسلم ڤەدگوهێزن . (هندی خودێ یە یا حەرام کری ل سەر ئاگری کو ئاگر وی بسوژت ئەو کەسێ بێژیت لا إله الا الله مەبەست ومەرەم وی بڤێ گوتنێ رازی بوونا کنارێ خودێ یە).

٧- تەوحید دەرباس بوونە ژ نەخوشی یێت دونیایێ و ئاخرەتێ، (ابن القیم) زانایێ مەزن (رحمه الله) دبێژیت: تەوحید جهێ خو پاراستنێ و خو ئاسێکرنێ یە بو دوژمن و دوستێن خودایێ بلند.

أ- هندی دوژمنێن خودێ نە دێ ئێنە پاراستنێ ژ تەنگاڤی و نەخوشیێن دونیایی ب تەوحیدێ. ﴿ فَإِذَا رَكِبُوا۟ فِى ٱلْفُلْكِ دَعَوُا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ فَلَمَّا نَجَّىٰهُمْ إِلَى ٱلْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٥﴾ ﴾ العنكبوت: ٦٥ ((دەمێ چووینە دناڤ سەفینێدا وهروبا

و باروڤه رابوین ئەڤان هەوارا خو برنه نك خودایێ مەزن و گوتن بەس مه تویێ هەی و مه ژ نەخوشی و تەنگاڤیێ رزگارکه ، وەختێ ئەو رزگارکرین ئەو هەرمانه ل سەر شرکا خویا بەرێ))

ب- هندی مرۆڤێت خودێ نه تەوحید وان دپارێزت ژ نەخوشی و تەنگاڤیا دونیایێ و ئاخرەتێ ئەڤە رێکا خودێ یە بۆ مرۆڤێت خو ، تشتەك نینه وەکی تەوحیدێ هەبیت مرۆڤی ژ نەخوشی و تەنگاڤیا دەرباس کەتن ژ بەر ڤێ چەندێ ژی یونس پێغەمبەر (سلاڤ لێ بن) بڤێ پەیڤا تەوحیدێ ﴿...لَّآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنتَ سُبۡحَٰنَكَ إِنِّي كُنتُ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ٨٧﴾ الأنبياء: ٨٧ خۆ قورتال کر ژ تاریاتیا شەڤا تاری و تاریاتیا زکێ نەهەنگی و تاریاتیا بنێ دەریای ، و ئەف پەیڤە بو هەر کەسەکێ خودان تەنگاڤی و قەهر و نەخوشی بێت و بێژتن دێ خودێ تەعالا وی ژوان تەنگاڤیا قورتال کەتن بەرامبەری گوتنا ڤێ پەیڤا پیروز، چ تشتەك مرۆڤی توشی تەنگاڤیێت مەزن ناکەت تنێ شرك نەبت و چ تشتەك مرۆڤی قورتال ناکەت ژ تەنگاڤیێت مەزن بتنێ تەوحیدە ، ژبەرکو ئەو کەلها مرۆڤێت خودێ یە دڤێ کەلهێ ڤە دئێنە پاراستن.

٨- حکمەت و مەبەست ژ چێکرنا مرۆڤ و ئەجنان ژ بەر تەوحیدێ یە . هەروەکوخودایێ مەزن دبێژیت ﴿ وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ ﴾ الذاريات: ٥٦ من ئەجنە و مرۆڤ چێنەکرینە بتنێ داعەبدینی و تەوحیدا من بتنێ بکەن و پێغەمبەر نەهاتینە فرێکرنێ و کیتاب نەهاتینە خوارێ و شریعەت نەهاتیە دانانێ و چێکری (مخلوقات) نەهاتینە چێکرنێ بتنێ دا پەرستن و عیبادەت و تەوحیدا خودێ بتنێ بکەن .

٩- سعدێ کورێ بابێ وەقاصی ﷺ گوت : پێغەمبەری ﷺ گوت: ئەو کەسێ بێژت (أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولاً وَبِالإِسْلاَمِ دِينًا...) دەمێ بانگ بێژ بانگ ددەت ودگەهیتە پەیڤا (شەهدەدانێ) (غُفِرَ لَهُ ذَنْبُهُ) دێ گونەهێت وی هێنە ژێبرنێ. موسلم ڤەدگوهێزت.

١٠- ئەو کەسێ بژور سیك و بازاری بکەڤت وبیَذت ((لا إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ ، يُحْيِي وَيُمِيتُ ، وَهُوَ حَيٌّ لا يَمُوتُ ، بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ)).

خودێ دێ بو هزار هزار خێرا نڤێسیت ، و هزار هزار گونەها

بـو ژێ بـەت ، ودێ دەرەجـا وی هـزار هـزار جـارا هێتـە بلنـد کرنێ.

١١- ژ ئـەبو هـورەیرەی ﷺ گـوت کـو پێغەمبـەری ﷺ گـوت: ((ب خێرترین دوعا دوعایا روژا عـەرەفی یـە و ب خێـر تـرین تشتێ من وپێغەمبەرێن بـەری مـن گوتین ((لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْـدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ)) ترمذی ڤەدگوهێزت ب رێکەکا باش .

١٢- جابرێ کورێ عبدالله گوت پێغەبـەری گوت: بـێ شك باشـترین دوعـا ((أَفْضَـــلُ الدُّعَاءِ : لا إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ)) وباشـــترین زکـــر ((وَأَفْضَلُ الذِّكْرِ : الْحَمْـدُ لِلَّهِ)) ترمذی ڤـەدگوهێزت ب رێکـەکا باش .

١٣- ئـەبو هـورەیرەی گـوت پێغەبـەری ﷺ گـوت: ((ئیمـان حـەفتێ وتشتەك یان شێست وتشتەك پارچـەیە ، باشـترین وبخێرتـرین دەرەجـا ئیمـانێ گوتنـا (لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهَ) ونـزم تـرین دەرەجـا ئیمانێ پاڤژکرنا رێکەکێ یـە ژ تشتەکێ نەخوشـیێ دکەهینتـە خـەلکی وەك بـەرەك ، دارەك ، شیشـەك ، پیسـاتیەك درێکـێ دا بیـت ومروڤـەك ژ نـاف رێکـێ دەربێخیـت ، ئەڤەیـە دەرەجـا ژهەمیێ کێم تر ژئیمانێ و شەرم ژی ژ ئیمـانێ یـە . ((الإِيمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ أَوْ بِضْعٌ وَسِتُّونَ شُـعْبَةً فَأَفْضَـلُهَا قَـوْلُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ

اللَّهُ وَأَدْنَاهَا إِمَاطَـةُ الأَذَى عَـنِ الطَّرِيـقِ وَالْحَيَـاءُ شُـعْبَةٌ مِـنَ الإِيمَانِ)).

١٤- ئوسامێ کورێ زیدی (کو خوشتڤیێ کورێ خوشتڤیێ پێغەمبەرێ خودێ یە) زەلامەك دشەریدا کوشت پشتی گوتی (لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّه) وبەری ڤێ گوتنێ ئەو زەلام کافربو وهاتبو شەرێ موسولمانا ، ئوسامە وهەڤالەکێ دی چونێ دا بکوژن ، ئەف کافرە چو پشت دارەکێ خو ڤەشێرت دا ژدەستێ وان رزگابت، هەردوو چوون دا ل پشت دارێ بگرن وبکوژن وپشتی چ هێز کافری نەمای وکەڤتیە ددەستێ واندا گوتی (لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّه) دەمێ ئەف پەیڤە گوتی هەڤالێ ئوسامەی ئەو هێلا ونەکوشت، بەلێ ئوسامەی ئەو کوشت، پێغەمبەری گوتێ: ئەی ئوسامە تەئەو کوشت پشتی گوتی (لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّه)؟ ئوسامەی گوت ئەی پێغەمبەێ خودێ وی وەگوت ژ ترسێت شیریدا کو ئەز وی نەکوژم، پێغەمبەری ب تورەیڤە گوتێ (ئەرێ ما تە دلێ وی شەڤکربو کانێ ژدل گوتیە لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّه یان نە، ئوسامەی گوت: ئەی پێغەمبەرێ خودێ ل من ببورە، پێغەمبەری گوتێ تودێ چ (لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّه) کەی ئەگەر ل روژا قیامەتێ هات، ئوسامە دبێژیت: پێغەمبەری هەر وەگوت حەتا

مـن خـوزی راهـێلاین وگـوتی دێ بـلا ڤێگـاڤێ ئـەز موسـولمان ببامه. موسلم ڤەدگوهێزت.

١٥- پێغەمبەری گولێ بو زەلامەکێ ڤێ دوعایێ بو خو دکەت (اللّٰهُمَّ إني أسألك بأن لك الحمد لا إلٰه إلا أنت المنان بديع السـموات والأرض يـا ذا الجـلال والإكـرام يـا حي يـاقيوم) ئـەبو داوود ڤـەدگوهێزت ب رێکـەکا دورسـت وەکـی شـێخ ئـەلبانی گـوتی. پێغەمبەی گوت: ئـەز ب وی سـویندێ دخـوم ئـەوێ نەفسا مـن ددەستیدا ئەوی پسیار ژخودێ کر ب ناڤێ وی یـێ مـەزن ئـەوێ ب وی ناڤی ئێك دوعـا ژێ بکـەت دێ بەرسـڤا وی دەت، وئەگـەر پرسیارەکێ ژێ بکەت دێ دەتێ .

١٦- ئـەبو ذری گـوت پێغەمبـەری ﷺ گوت: نینـە عەبـدەك بێـژت ((لا إِلَهَ إِلا اللَّه)) وپاشـی بمـرت ل سـەر ڤـێ چـەندێ مسوگەر دێ ژور بەحشتێ کەڤت ، بوخاری ڤەدگوهێزت .

١٧- ئـەبو سـعیدێ خـودری گـوت پێغەمبـەری ﷺ گـوت: موسـا پێغەمبەری ﷺ گوت: ئـەی خـودێ تشتەکی نیشا مـن بـدە بـیرا خو بتە بینم وپێ دوعا ژتە بکەم، خـودێ گـوتـێ ئـەی مـوسـا بـێـژە (لا إِلَهَ إِلاَّ اللَّه)، موسـای گـوت ئـەی خـودێ مـن هـەمی بەنیێت تە ڤێ دبێژن، من تشتەك دڤێت یـێ خاصـبیت ب مـن ڤە، خودێ تعالا گوت: ئـەی موسـا هـەر حـەفت عـەسمان و هـەر

حـەفت عـەرد د رەخـەكێ میزانـێ دا بـن و (لا إِلَهَ إِلاَّ اللَّه) درەخـــێ دی دا بـــن ، دێ (لا إِلَهَ إِلاَّ اللَّه) عـــەردو عـــەسمانا داكێشیت)) ئیمام نەسائی وحاكم ڤەدگوهێزن .

١٨- عومەرێ كورێ خەتابی گوت: پێغەمبەری ﷺ گوت: نینـە ئێـك ژ هەوە دەست نڤێژا خو تەمام وكامل وجوان بشوت وپاشی بێژت (أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُـولُهُ) بـێ شك دێ هەر هەشت دەرگەهێت بەحشتێ بـو هێنـە ڤـەكرن و هەچی دەرگەهێ وی بڤێت دێ ب ژور كەڤت، موسلم ڤەدگوهێزت.

١٩- عبـدالله كـورێ عـەمری گـوت: پێغەمبـەری ﷺ گـوت: ((خـودێ تـەعالا ل روژا قیامـەتێ زەلامـەكی ژ ئومـەتا مـن دێ خـلاص كەتن ل سەر سەرێ هەمی ئومەتان، دێ نوت ونەهـ سجلە هێنـە بـەلافكرن ونیشـاندان و هـەر سـجلەك هنـدی چـاڤێ وی قـەترە دكەت یا بەرفرەهە، پاشی دێ بێـژتێ: ئـەرێ تـو ڤـان سـجلاتێت گونـــەها ئینكاردكـــەی ودبێـــژی ئەڤـــە نـــەیێت مـــنن؟ ئـــەرێ مەلائیكـەتێن خێـر وگونـەها دنڤێسـن زورداریـەك ل تەكریـە؟، دێ بێژت: نەخێر ئـەی خـودێ، خـودێ تعـالا دێ بێـژتێ: ئـەرێ تە هێجەتەك وعوزرەك هەیە؟ دێ بێژت: نـەخێر ئـەی خـودێ، خودێ دێ بێژتێ: بـەلێ تـە لنـك مـە خێـرەك هەیـە، ئەڤروكـە چـو زورداری ل تـە ناهێتـە كـرن، پاشـی دێ پەركـەكێ بچـویك

دناف سجلاتێن وی ئینەدەرێ لێ نقێسای یە (أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ) دێ بێژت: بکەنە دمیزانێدا، دێ بێژت ئەی خودێ پەرکەکێ بچویکێ خێرا بەرامبەر نوت ونەھ سجلا دێ چکەن؟ دێ بێژنێ ئەڤروکە زورداری ل تە ناھێتە کرن، گوت: سجلاتێت تژی گونەھ دێ کەنە د دەستەکێ تەرازیێ دا و پەرکی کەنە ددەسکێ دیدا، پەرکێ خێرێ دێ گرانتر بت و ئەف سجلاتێت مەزن ودرێژ وتژی گونەھ دێ بلند کەتن ، فێجا تشتەك نینە بێتە بەرامبەر یان گرانتر بیت ژ ناڤێ خودێ تەعالا)) ئیمام نەسائی وحاکم وابن ماجە ڤەدگوھێزن .

دارا تەوحیدێ ئەو دارەیە ئەوا خودێ پەست ومەدحێن وێ کری دقورئانا پیرۆزدا ﴿ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِى ٱلسَّمَآءِ ﴿٢٤﴾ تُؤْتِىٓ أُكُلَهَا كُلَّ حِينٍۭ بِإِذْنِ رَبِّهَا ۗ وَيَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٥﴾ وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ ٱجْتُثَّتْ مِن فَوْقِ ٱلْأَرْضِ مَا لَهَا مِن قَرَارٍ ﴿٢٦﴾ يُثَبِّتُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱلْقَوْلِ ٱلثَّابِتِ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ ۖ وَيُضِلُّ ٱللَّهُ ٱلظَّٰلِمِينَ ۚ وَيَفْعَلُ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ

﴿٢٧﴾ إبراهيم: ٢٤ - ٢٧ ((ئەرێ ما تو نابینی ـ ئەی موحەممەد ـ كانێ چاوا خودێ مەتەلەك بۆ پەیڤا تەوحیدێ (لا إله إلا الله) ب دارەكا مەزن ـ كو دارقەسپە ـ ئینا، ڕەهێن وێ د عەردی دا دموكمن، وچەقێن وێ ب لایێ عەسمانی ڤە دبلندن؟

* ئەو دار ب ئانەهییا خودایێ خۆ ل هەمی دەمان بەری ژ خۆ ددەت، دارا باوەرییێ ژی یا وەسایە ڕەهێن وێ ب باوەری وكرنێ د دلێ خودان باوەری دا دموكمن، چەقێن وێ ژ كریارێن چاك وئەخلاقێ باش ب نك خودێ ڤە بلند دبن و د هەمی دەمان دا خێر ژێ دئێتە دیتن. وخودێ مەتەلان بۆ مرۆڤان دئینت، دا ئەو بیرا خۆ لێ بینن، ووجەكێ بۆ خۆ ژێ وەربگرن.

* خودێ خودان باوەران ب پەیڤا حەق وموكم، كو پەیڤا (لا إلـة إلا الله مـحـمـد رسول الله)ـە، د ژینا دنیایێ دا و ل دەمێ مرنێ و د قەبری ژی دا گاڤا هەردو ملیاكەت پسیارێ ژێ دكەن موكم دكەت، وخودێ زۆرداران د دنیایێ وئاخرەتێ دا ژ ڕاستیێ بەرزە دكەت، وتشتێ خودێ بڤێت ژ تەوفیقا خودان باوەران وسەردابرنا كافران ئەو دكەت.

بەیتا تەوحیدیێ

گوه بدەن ڤێ گوتنێ ئەی حاضرین
هەر خودێ مەعبودێ خیر الناصرین
خەلەتا وی فەرزە دائیم هەر بكەن
خێرو شەر بو هەردووا ئەم قادرین
طاعەتی كو حەتا حەشرێ ئەم بكەین
جەننەتێ پێ ناكرین ودێ مرین
ئەژ ئەزەل حەتا ئەبەد هو شاهدم
كو تو ئێكی ئەم نەموشرك وكافرین
علمێ تەوحیدا تە ئەی رەبێ غەفور
ئەم گەلەك تێدا ملائو ماهرین
پێگڤە عالەم بوتە رابن خزمەتێ
نا ئەداكەن نیعمەتا وەك هەلفرین
یان مە چێكە ب رەحمەتا خو خوش مروڤ
یان عەفوكە ئەم نەتاقەت ئاگرین
ئەهلێ تەوحیدێ جهێ وان جەننەتە
لەو ل مرنێ چاڤ روهن وی هاورین
وەك مە مزگینی ل مرنێ هات خلاس
وەك گولا سولینە ئەم دێ بشكورین
شوكورداریـن تە ئیسلام دایە مە

نێ هەتا حەشرێ دەوام هەر شاکرین

مالکێ ڤێ عالەمێ هەر توی ب تنێ

حەوجە نینە ئەم زەخیری داگرین[1]

لا إله إلا الله

بەلگەیا وێ (دلیلها):

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ شَهِدَ ٱللَّهُ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ وَأُوْلُواْ ٱلْعِلْمِ قَآئِمَۢا بِٱلْقِسْطِۚ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٨﴾ ﴾ آل عمران: ١٨ شروڤەکرن (خودێ شەهدەیی دایە کو ئەو بتنێ خودێ یە، و وی شەهدەیی یا مەلائیکەتا و زانایان ژی دایە دگەل شەهدەیی یا خۆ ، لسەر مەزنترین تشتێ شەهدەیی بۆ دئێتە دان: کو تەوحید و پێ رابوونا وێ یە ب راستی و داری یێ، ژوی پێڤەتر چ خودایێن هەژی پەرستنێ نینن ، یێ زالە چ تشتەکێ وی بڤێت لبەر وی ئاسێ نابیت دگوتن و کریارێن خودایێ کار بنەجهە).

---

[1] نالبەند

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ فَٱعۡلَمۡ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ... ﴾ محمد: ١٩ (تو بزانە ئەی محمد چ خودایێت حەق نینن کو هەژی پەرستنێ و عیبادەتی هەبن ژبلی (اللّٰه)ی کو ئەو بتنێ هەژی پەرستنێ و عیبادەتی یە).

★ هندەك رامانێن دی هەنە خەلك بۆ (لا إلٰه الا اللّٰه) دبێژن و ئەو رامان و پەیڤ (باطلن) نەدورستن وەکی.

١- لا معبود إلا الله: چ خودێ نینن (الله) تێنەبیت کو خودێ یە ، ئەف پەیڤە نەیادورستە ژبەرکو گەلەك هەنە ل ڤی دەمی و ژبەرێ وەرە خەلکی بۆ خۆ کرینە خودێ وەکی (ئاگر پەرێسا وصەنەم پەرێسا وقەبر پەرێسا وچێل پەرێسا ومشك پەرێسا ودونیا پەرێسا ، وخاچ پەرێسان ....)، یا دورست چ خودێیێن حەق و هەژی پەرستنێ نینن (الله) تێنەبت کو خودایێ حەقە و دورستە و هەژی پەرستنێ یە وهەر ئەو بتنێ یە چێکەرێ عەردو عەسمانا ب رەنگەکێ جوان وتازە خودانێ هەمی چێکریان ورزق دەرێ وان .... .

ستوینێن (أركان) لا إله إلا الله

١- نفي (لا إلٰه) نەرێ:

ئانکو دژی پەرستنێ بو هەرتشتەکی ژ بلی خودایێ راست و دورست کو (الله)ە (تنفي العبادة عن كل ما يعبد من دون الله).

٢- إثبات (إلا الله) ئەرێ

ئانكو چەسپاندن وبنەجیهكرنا عیبادەتی بۆ (الله تعالى) بتنێ، وی چ شریك د پەرستنێ دا نینن .

بەلگە: قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ ...فَمَن يَكۡفُرۡ بِٱلطَّٰغُوتِ ﴾ ڤێجا هەچی یێ كوفرێ ب وان هەمی تشتان بكەت یێن ژبلی خودێ پەرستن بۆ دئێتە كرن، ﴿ وَيُؤۡمِنۢ بِٱللَّهِ ﴾ و باوەری یێ ب خودێ بینیت، قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ فَقَدِ ٱسۡتَمۡسَكَ بِٱلۡعُرۡوَةِ ٱلۡوُثۡقَىٰ لَا ٱنفِصَامَ لَهَا ﴾ البقرة:٢٥٦ ئەو یێ لسەر رێكا باش و موكوم و وی خو ب گرێكا نەئێتە ڤەكرن ڤە ژدینی گرت)).

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ وَإِذۡ قَالَ إِبۡرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوۡمِهِۦٓ إِنَّنِي بَرَآءٞ مِّمَّا تَعۡبُدُونَ ٢٦ ﴾ الزخرف: ٢٦ هذا النفي و قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ إِلَّا ٱلَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُۥ سَيَهۡدِينِ ٢٧ ﴾ الزخرف: ٢٧ هذا الاثبات

شروڤەكرن

و دەمێ ئیبراهیمی سلاڤ لێ بن گوت یە بابێ خو و قەومێ خو هندی ئەزم ئەزیێ دویرم ژوێ پەرستنا هوین بو صەنەما دكەن ، ئەڤا هەنێ دبێژنێ (نەرێ) ئانەكو ئیبراهیم پەرستنا وان سەنەما ناكەت ئەوێت باب و قەومێ وی پەرستن بو دكر كو وەك خوداوەند(آلِهَة) ، ئیبراهیمی گوتە وان ئەز دێ پەرستنا وی كەم ئەوێ ئەز ئافراندیم ئەڤا هەنێ دبێژنێ (ئەرێ) ، و هندی

ئافرانـدەرێ مـن كـو (الله)ة ئـەو دێ مـن رێ راسـت كـەت ئەڤـە بەرهەمێ پەرستنا خودایێ پاك و تەنهایە .

★ كەنگی گوتنا (لا اله إلا الله) دێ مفای گەهینیتە مروڤی :

١- ئەگەر رامانا وێ ب دورستی زانی (نیاسی).

٢- كـار ب دورسـتی ب وێ كـر (پەرسـتنا خـودایێ مـەزن بتنـێ، ولادانا پەرستنێ ژبلی وی).

شەرتێن (شروط) لا إله إلا الله

★ بەحسێ وان بکورتی :-

گوتنا (لا إلٰه إلا الله) چ مفای ناگەهینتە خودانێ خو حەتا ڤان هەشت شەرتا بکار نەئینت :-

١- العلم المنافي للجهل: زانینەکا تەمام ب (لا إلٰه إلا الله) کو نەزانینێ لا بدەت و نەهێلت.

٢- اليقين المنافي للشك: باوەری یەکا تەمام ب (لا إلٰه إلا الله) کو چو گومان بۆ نەبیت.

٣- الاخلاص المنافي للشرك: ئینیەتا وی یا پاك بیت بۆ (لا إلٰه إلا الله) بتنێ و شرکێ (هاوبەشی) یێ نەهێلت وخو دیرکەت ژ شرکێ.

٤- الصدق المنافي للكذب: گوتنا وی بۆ (لا إلٰه إلا الله) یا راست و دورست بیت و چ درەو تێدا نەبن.

٥- المحبة المنافية للبغض: ڤیان ب ئەزمان و دلێ خۆ بۆ (لا إلٰه إلا الله) هەبیت و چ نەڤیان د تەوحیدا ویدا نە بیت.

٦- الانقياد المنافي للترك: خوشکاندن و گوهداری یا تەمام بۆ خودێ هەبیت و خوشکاندن بۆ کەسێ دی نەبیت ژبلی وی.

٧- القبول المنافي للرد: گوتن و فەرمانێت خودێ وەربگریت و چ ژوان نەهێلیت و لا نەدەت.

٨- الكفر بما يعبد من دون الله تعالى: کوفریێ ب وی کەسی یان تشتی بدەت ئەوێ عیبادەت و پەرستن بۆ تێتە کرن ژبلی خودێ چونکی هەر ئەوە هەژی پەرستنێ بتنێ یە .

★ دێرا شعرێ هەمیان کوم ڤەد کەت :-

علم يقين واخلاص و صدقك مع
محبة وانقياد و القبول لها
وزيد ثامنها الكفران منك بما
سوى الاءله من الأوثان قد الها

شەرتێن (لا إله إلا الله)ب بەرفرەهی

١- العلم المنافي للجهل:-

رامانا وێ: زانین ب رامانا لا إلـه إلا الله ب ئـەرێ و نەریڤـه (نفیاً و إثباتاً) هەبیت .

ژبەر گوتنا خودایێ مەزن: ﴿ فَٱعۡلَمۡ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ ﴾ محمد:١٩

((بزانه ئەی محمد چ خوداوەند نینن هەژی پەرستنێ بن کو بۆ ووان بێتەکرن تێنەبیت (الله تعالى) چونکی ئەو بتنێ خودایێ راست و دورستە و هەژی هندێ یە کو مرۆڤ پەرستن و عیبادەتێ وی بکەت وخوشکاندن بۆ وی بتنێ بت)).

ئانکو: شەهدەیی یا ب (لا اله الا الله) دایی، وئەو ب دلێن خو وێ دزانن یا ئەزمانێن وان شەهدەیی پێدای، مەعنا: ئەگەر ئەو ب ئەزمانی بێژت و مەعنەیا وێ نەزانت ئەو گوتن چ مفایی ناگەهینتێ، چونکی ئەو باوەرییێ ب وی تشتی نائینیت یێ ژێ دئێتە وەرگرتن.

٢- اليقين المنافي للشك:-

رامانا وێ: لازمە ئەو کەسێ خودانێ ڤێ گوتنێ بیت کو (لا إلٰه إلا الله) ل سەر بیر و باوەر و یەقینەکا تەمام و راست بیت کو هندی خودایێ مەزنە کو (الله)ە ئەو بتنێ یە خودایێ راست و دورست و هەژی پەرستنێ یە.

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّٰدِقُونَ ﴿١٥﴾﴾ الحجرات: ١٥

((هەما خودان باوەر ئەون یێن باوەری ب خودێ و پێغەمبەرێ وی ئیناین و کار ب شەریعەتێ وی کری وپاشی د باوەریا خودا دو دل نە بوین وب مال وجانێ خو جیهاد درێکا خودێ ورزیبونا ویدا کری و ئەو ئەون یێن راست گو دباوەریا خودا).

ئانکو: ئەگەر ئەو یێ دودل بیت دێ ژ منافق و دورییا هێتە هەژمارتن، وپێغەمبەر ﷺ دبێژت: (هەچیێ ل پشت ڤی بیستانی تەدیت شەهدەیی یا _ لا إله إلا الله_ ب دەت ودلێ وی باوەری یەکا باوەری پێ هەبت مزگینیێ ب بەحەشتێ بدێ) و هەچیێ دلێ وی باوەریە کا باوەری پێ نەبت ئەو هەژی چونا بەحەشتێ نابت.

٣- الاخلاص المنافي للشرك:

رامانا وێ: تویێ خالص و مخلص و دل پاقژبی دهەمی پەرستنا خودا، کو هەمی بەس بو خودایێ مەزن بتنێ بکەی و خو پشکەکێ ژڤێ پەرستنێ نەدەیە چ تشتا ژ بلی وی.

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿وَمَآ أُمِرُوٓا۟ إِلَّا لِيَعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ حُنَفَآءَ﴾ البينة: ٥

((و د هەمی شریعەتان دا فەرمان ب تشتەکی ل وان نەهاتبوو کرن ژبلی هندێ کو ئەو پەرستنا خودێ ب تنێ بکەن و ب عیبادەتی قەستا کنارێ وی بکەن ، رۆییێ خو ژ شرکێ وەرگێرنە باوەرییێ)).

ئانکو: ئیخلاص: ومەخسەد پێ ئەوە کریار ژ هەمی رەنگێن شرکێ د پاقژ بن، کو مەقسەد وی پێ دونیا نەبیت، وبو رویمەتی و مەدحە نەبیت، ژ بەر حەدیسا (عوتباني) یا دورست ئەوا تێدا هاتی (خودێ ئەو کەس ل سەر ئاگری حەرام کریە یێ بێژیت (لا إلٰه إلا الله) مەقسەد وی پێ کنار و رازی بونا خودێ بیت) بوخاری و مسلم ڤەدگوهێزن .

٤- الصدق المنافي للكذب:

رامانا وێ: تو پەیڤا تەوحیدێ (لا إلٰه إلا الله) بێژی و تویێ راست گویی و بکەڤیتە دگەل دل و ئەزمانێ تە دا – ئەف پەیڤە ب رەنگەکێ راست و دورست ژ دل و دەڤێ تەدا دەرکەڤت وبێ دووریاتی بیت، و ئەگەر ئەو وی ب ئەزمانی بێژت و ب دلی باوەری یێ ب راستی یا وێ نەئینت دێ مونافقەکێ دورەوین بت،قَالَ تَعَالَىٰ:

﴿ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلْيَوْمِ ٱلْآخِرِ وَمَا هُم بِمُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾ ﴾

البقرة: ٨ ـ ٩

((وژمروڤان دەستەکەك هەیە دناف بەرا خودان باوەر و کافران دا دودلی مایە، وئەو دورینە ین ب ئەزمانێن خۆ دبێژن: مە باوەری ب خودێ و روژا قیا مەتێ ئینایە... وئەو ددلدا ددرەوینن وان باوەری نەئینایە. ژ نەزانینا خو ئەو هزر دکەن کو ئەو خودێ و خودان باوەران د خاپینن دەمێ باوەریا خۆ ئاشکەرا دکەن و کوفرا خو ڤەدشێرن، و ب تنێ ئەو خو دخاپینن چونکی خاپاندنا وان دوماهییێ هەر بخرابی ل سەر وان دزڤرت . وژبەر نەزانینا وان ئەو ب وێ چەندێ ناحەسین ، چونکی دلێن وان دخرابن).

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ الٓمٓ ۝١ أَحَسِبَ ٱلنَّاسُ أَن يُتۡرَكُوٓاْ أَن يَقُولُوٓاْ ءَامَنَّا وَهُمۡ لَا يُفۡتَنُونَ ۝٢ وَلَقَدۡ فَتَنَّا ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡۖ فَلَيَعۡلَمَنَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ صَدَقُواْ وَلَيَعۡلَمَنَّ ٱلۡكَٰذِبِينَ ۝٣ ﴾ العنكبوت: ١ - ٣

((ئەڤ حەرفە ویێن وەکی وان ژ حەرفێن کەرکری ل سەرێن سوورەتان، خودێ دزانت کانێ وی چ مراد پێ هەیە. (٢) ئەرێ مرۆڤان هزرکریە کو ئەگەر وان گۆت: مە باوەری ئینا، خودێ بێ جەرباندن دێ وان هێلت؟ (٣) و ب ڕاستی ئەو مللەتێن بەری وان یێن مە پێغەمبەر بۆ هنارتین مە جەرباند بوون، ڤێجا ب ڕاستی خودێ دێ وان ناست یێن د باوەریا خۆ دا دڕاست، ویێن د باوەریا خۆ دا ددرەوین)).

٥- المحبة المنافية للبغض:-

رامانا وێ: تو ڤێ بڤیان بێژی (لا إله إلا الله) وتو حەژ خودێ و پێغەمبەرێ وی بکەی.

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ ٱللَّهِ ۖ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِ ۗ وَلَوْ يَرَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ إِذْ يَرَوْنَ ٱلْعَذَابَ أَنَّ ٱلْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعَذَابِ ﴿١٦٥﴾ ﴾ البقرة: ١٦٥

((و د گەل ڤان هێجەتێن ئاشکەرا هندەك مرۆڤ هەنە ژبلی خودێ صەنەمان بۆ خودێ دکەنە هەڤتا، ووێ ڤیان ومەزنی وگوهداریێ یا هێژای خودێ ب تنێ بت ددەنە وان. وڤیانا خودان باوەران بۆ خودێ پترە ژ یا ڤان کافران بۆ خوداوەندێن وان، چونکی ڤیانا خودان باوەران خورِی بۆ خودێ یە، بەلێ کافران هەڤپشکی د ڤیانا خۆ دا کری یە. وئەوێن ب کرنا شرکێ زۆرداری د دنیایێ دا ل خۆ کری، دەمێ عەزابا ئاخرەتێ دبینن ئەگەر زانیبا کو هێز هەمی یا خودێ ب تنێ یە وکو خودێ یە یێ عەزاب دژوار، وان ژبلی خودێ چو خوداوەند بۆ خو نەددانان وپەرستن بۆ نەدکر، و ب وان خوداوەندان خۆ نێزیکی وی نەدکر)) .

٦- الانقياد المنافي للشرك:-

رامانا وێ: تو عەبدینیا خودێ بتنێ بکەی و خو بشکێنی بو شەریعەتێ وی و باوەریێ بینی و تە یەقین هەبیت کو ئەو یێ حەقە و راستە و دینێ وی یێ دورستە.

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ وَأَنِيبُوٓاْ إِلَىٰ رَبِّكُمۡ وَأَسۡلِمُواْ لَهُۥ ﴾ الزمر: ٥٤

((و هوین - گەلی مروڤان- ب گوهداری و توبەکرنێ ل خودایێ خو بزڤرن، و خو ب دەست وی ڤە بەردەن))

رامانا وێ: تو ڤێ پەیڤێ (لا إله إلا الله) قەبیل بکەی و وەرگری وی تشتی ئەوێ ب وی ڤەگریدای ژپەرستنا وی بتنێ و هێلانا ژبلی وی.

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ إِنَّهُمۡ كَانُوٓاْ إِذَا قِيلَ لَهُمۡ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ يَسۡتَكۡبِرُونَ ﴿٣٥﴾ وَيَقُولُونَ أَئِنَّا لَتَارِكُوٓاْ ءَالِهَتِنَا لِشَاعِرٖ مَّجۡنُونِۭ ﴿٣٦﴾ ﴾ الصافات: ٣٥ ـ٣٦

((دەمێ هاتبا گوتنێ بو کافران کو هوین بێژن (لا إله إلا الله) کو چ خودایێن هەژی پەرستنێ نینن (الله) تێنەبیت هنگی ئەو دا خو دفن بلند کەن و خو ژ ڤێ پەیڤێ بێ منەت کەن و دگوتن چەوا دێ چێبیت ئەم دینێ خو کو پەرستنا هندەك صەنەمانە دێ بو مرۆڤەکێ شاعێر هێلین مەخسەت پێ _محمد_ە و شعر کو _قران_ە)).

٨- الكفر بما يعبد من دون الله:-

رامانا وێ: تو خو بەریی بکەی (خو بپارێزی ودویرکەی) ژ پەرستنا ژبلی خودێ و تە ئیمان هەبیت کو ئەو نەدورستن و نەخودێنە و هەژی پەرستنێ نینن.

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ فَمَن يَكْفُرْ بِٱلطَّٰغُوتِ وَيُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱسْتَمْسَكَ بِٱلْعُرْوَةِ ٱلْوُثْقَىٰ ﴾ البقرة: ٢٥٦

((ئەو کەسێ کوفرێ ب (طاغوتی)بدەت و ئیمانێ بخودێ بینت هینگێ ئەوی خو ب وەریسێ قائم و موکم ڤە گرت کو _لا إله إلا الله_))ە [1].

(١) تحفة الاخوان باجوابة مهمة تتعلق بالأركان الاسلام للشيخ ابن بطين ٥ ٦ ٢ الواجبات المتحتمات ٥ الشهادتان وما تلتزمه كل منهما للشيخ ابن جبرين ٧ ٥ ٨.

شهادة أن محمد رسول الله

دان پێدانێ دكەم كو (محمد) ﷺ پێغەمبەرێ خودێ یە

دەلیل ل سەر ڤێ چەندێ :

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ لَقَدْ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِٱلْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٨﴾ ﴾

التوبة: ١٢٨

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُۥ ﴾ المنافقون: ١

((گەلی خودان باوەران ب راستی پێغەمبەرەك ژ هەوە بخو بو هەوە هات، ئەو نەخوشی و تەنگاڤییا دگەهتە هەوە وی پێ نەخوشە، و ئەویێ رژدە ل سەرهندێ كو هوین باوەرییێ بینن ومالێ هەوە چاك ببت، و ئەو ب خودان باوەران گەلەكێ مهرەبان و دلوڤانكارە)).

★ رامانا وێ:-

راست گوی ژ نیڤا دلی دەردكەفیت و ل سەر ئەزمانی بێتە گوتن كو (محمد) ﷺ عەبد و پێغەمبەرێ خودێ یە، كو ژلایێ وی هاتیە فرێكرن بو هەمی چێكریان ژمرۆڤ و ئەجنان وژ مللەتێ عەرەب و عەجەمان و ژ رەگەزێ نێرو مێ یان ، بێ جوداهیی د ناف بەرا كەسەكیدا هەبیت ژ تەقواداریێ تێنەبیت كو تەقوریە جوداهیێ تێختە دناف بەرا مروڤیدا .

★ بناغەیێن شەهدەدانا (محمد رسول الله) و ستوینێت وێ

١- دان پێدان و إعتراف کرن ب هنارتن و پێغەمبەرایەتی یا محمدی ﷺ.

٢- باوەری هەبیت کو (محمد) عەبدێ خودێ یە ، ئەو پێغەمبەرە و تشتێ نەدورست نابێژت ، وپەرستن وعیبادەت بو وی ناهێتە کرن .

★ مەرجێن محمد رسول الله :- و ژ چوار مەرجان پێکهاتی یە:-

١- ب راستی دەرئێخستنا وێ ئاخفتنێ ئەوا دبێژت و تو بێژی من باوەری ب محمدی هەیە و بگوتنا ئەو دبێژت .

٢- گوهداریکرنا وی ب وێ فرمانێ ئەوا ئەو دبێژیت .

٣- خو دویرکرن ژوان کارو کریار و تشتێن ئەوی ئەم ژێ داینە پاش و ئەم پاشڤە لێ داین .

٤- ئەم عەبدینیا خودێ بکەین وەکی شەریعەتی گوتی ب رێکا وەحیێ، ئەو رێکا ژلایێ خودایێ مەزن ڤە بو محمدی ﷺ هاتی و کریە رێ و رێباز بو مە داکو ئەم ل دویف بچین و نەکەڤینە د خەلەتیا بیدعێ دا ..

پێناسە و جورێن شركا مەزن

★ پێناسەیا شركێ (هاوبەشی):-

- دزمانێ عەرەبیدا: ئەو شریكایەتی ونێزیكاتی یەكا دناڤ بەرا هندەك كەسان دا.

- دشەریعەتیدا: وەك هەڤیا ئێكی دگەل خودێ (هەمبەر خودێ) دكارەكیدا و ئەو كارە بەس بو خودێ یە .

★ جورێت شركێ:- دوو جورن.

١- شركا مەزن (الشرك الأكبر):-

((هەر تشتەك بیت كو شەریعەتی گوتبت ئەڤە شركە و ببتە ئەگەرێ دەرێخستنا وی كەسی ئەوێ شركێ دكەت ژ ئیسلامێدا)).

٢- شركا بچویك (الشرك الاصغر):-

((هەر كارەكێ گوتن یان كریار بیت بنەجە ببت دشەریعەتیدا كو ناڤێ شركێ لێ ئینابیت ل سەر وی كاری یان گوتنێ یان ژی ناڤێ كوفرێ لێ ئینابیت، و تێتە زانین كو بڤێ گوتنێ یان كریارێ ئەو كەسێ بێژیت یان بكەت ئەو دشەریعەتیدا ژ ئیسلامێ دەرناكەڤیت)).

★ جوداهیا وفەرقیا دناڤ بەرا شركا مەزن و بچویكدا:-

بو پتر دیار كرن بو مروڤێ موسلمان كو ئەو گەلەك یێ هشیاربیت بەرێ خوبده ڤان خالێن لخوارێ:-

شركا مەزن	شركا بچویك
١- دەركەفتن ژ ئیسلامێ.	١- دەرناكەڤیت ژ ئیسلامێ.
٢- هەر و هەر دێ مینیتە دئاگرێ جەهنەمێ دا.	٢- هەر و هەر نامینتە دناف ئاگرێ جەهنەمێدا.
٣- كار و كریاران هەمیا پویچ دكەت.	٣- هەمی كارو كریاران پویچ ناكەت، وی تشتێ مروڤی پویچ دكەت ئەوێ ریمەتی دناڤدا بیت.
٤- خوین ریشتن و مال تالانكرنا وی كەسی حەلال دبیت.	٤- نەخوین ریشتنێ و نەمال تالانكرنێ حەلال ناكەت یا ئەو كەسێ توش ببیت.

جورێن شرکا مەزن چوار جورن :-

یائێکێ:- شرکا دوعا کرنێ :

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ فَإِذَا رَكِبُوا۟ فِى ٱلْفُلْكِ دَعَوُا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ فَلَمَّا نَجَّىٰهُمْ إِلَى ٱلْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٥﴾ ﴾ العنكبوت: ٦٥

((دوعا و داخازی کرن ژبلی خودێ یان دوعا ژ کەسەکی بکەن چ مری بن یان یێن ساخ بن، دوعا قەبیل کرن بتنێ ژکارێ خودێ یە و ئەو یێ پێ چێبوی یە کو دوعا مروڤی قەبیل بکەتن)).

یا دووێ:- شرکا ئینیەتێ و ڤیانێ و مەبەستێ: قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَٰلَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ ﴿١٥﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ إِلَّا ٱلنَّارُ ۖ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا۟ فِيهَا وَبَٰطِلٌ مَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾ ﴾ هود: ١٥ - ١٦

((ئەو کەسێ ڤیانا دونیایێ بڤێت و بەهار و خوشیا وێ ئەم دێ دەینێ و تشتەکی ژێ کێم ناکەین بەلێ دئاخرەتێدا ئەو دێ تام کەنە ئاگری و نەخوشین جەهنەمێ و ئەو کارێن وان کرین هەمی پیچ بوون چونکی ئەوان نە بو کنارێ خودێ بو ئینیەتا وان یا سافی نەبو)).

یا سیێ:- شرکا گوهداریێ: قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ ٱتَّخَذُوٓاْ أَحۡبَارَهُمۡ وَرُهۡبَٰنَهُمۡ أَرۡبَابٗا مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَٱلۡمَسِيحَ ٱبۡنَ مَرۡيَمَ وَمَآ أُمِرُوٓاْ إِلَّا لِيَعۡبُدُوٓاْ إِلَٰهٗا وَٰحِدٗاۖ لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۚ سُبۡحَٰنَهُۥ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ٣١ ﴾ التوبة: ٣١

((جوهی و فەلەیان مەزن و زانایێن خو کر نە خودێ ژبلی (الله تعالى) و هەما فەلان ژی عیسایێ کورێ مریەمێ کرنە خودێ ژبلی خودایێ مەزن و مە ئەمر و فەرمان ل وان نەکریە تێنەبیت ئەو عەبدینیا خودایێ پاك و بلند بتنێ بکەن ، خودایێ مەزن یێ پاقژە ژکێماسیا و ژ شرکا مشرکان)).

و تەفسیرا ڤێ ئایەتێ ئەوا چ گومان تێدانە:- گوهداری یا زانا و شێخا و عابدا دبێ فەرمانیا خودایێ مەزن دا، نە کو وانا دوعا ژ وان دکرن وەکی پێغەمبەری ﷺ تفسیر کری بو عەدیێ کورێ حاتم یێ تائی دەمێ پرسیار ژ پێغەمبەری کری و گوتیێ هندی ئەم فەلەبوین مە عەبدینیا زانایێن خو نەدکر بوچی خودایێ مەزن بڤی رەنگی بەحسێ مە دکەت پێغەمبەری بەرسڤا وی دا و گوتێ : عەبدینیا وە بو زانایێن وە ما وە گوهداری یاوان نە دکرد بێ ئەمری یا خودایێ مەزندا کو تشتێ حەلال وان زانایا حەرام دکرن

وتشتێ حەرام حەلال دکرن و وە گوهێ خو د دا وان، ئەوی گوت بەلێ، پێغەمبەری گوتێ ئەها ئەڤەیە پەرستن وعەبدینیا وان)).

یا چواریێ: شرکا ڤیانێ:-

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ ٱللَّهِ ﴾ البقرة: ١٦٥

((ژ خەلکی هەنە مەنصب و کورسی و مال و صەنەم پەرێسن و زێدە زێدە حەش وان دکەن و جارا هەی ڤیانا وان بو ڤان تشتێن پویچ و پەلاچە ژ ڤیانا خودایێ مەزن زێدەتر لێ دهێت))[1].

چەند نمونەیەك ل سەر شرکا مەزن و بچویك

★ نمونە ل سەر شرکا مەزن (أمثلة):-

أ- شرکا مەزن یا ئاشکرا (الشرك الجلي):-

ڤەکوشتنا پەزو حەیوانا بو کەسەکێ دی ژبلی خودێ مەزن، سەر خو فەرزکرنا وی کاری و تشتێ خودێ فەرز نەکری ئەو ژی نە بو خودێ ، کو دبێژنێ (النذر)، و داخازا هەوار هاتنێ ژ بلی خودێ چ ژ مرۆڤەکێ ساخ وی پێ چێنەبیت یان ژ مروڤەکێ مری وەکی بێژی بو من زاروکەکی بدە ، یان فلان کەس بو من رزقی بدە یا

(١) مجموعة التوحيد ١/ ٧-

فلان کەس من ژ تەنگاڤیا رۆژا قیامەتێ قورتال بکە وەکی مروڤێت صووڤی وشیعێت رافزی ڤێ چەندێ دکەن .... هتد).

ب- شرکا مەزن یا بەرزە (الشرك المخفي).

نمونە ل سەر ڤێ شرکێ ئەو ژی دورویياتی و منافقی و رویمەتی وەکی ترسا ددلدا و بەرزە ئەوا بەس بو خودێ بتنێ بت و ڤێ ترسێ مرۆڤ بدەتە ئێکێ دی ژبلی خودایێ مەزن وەکی مروڤەك ژقەبرەکی بترست کو ئەف مرییێت دڤی قەبریدا ب ویڤە دەت یان دێ مفایەکی یان زیانەکێ گەهینتێ وئەڤە هزرا نەزان وجاهێلانە دەربارەی شەریعەتێ خودێ .

★ نمونە ل سەر شرکا بچویك :

أ- شرکا بچویك یا ئاشکرا (شرك اصغر جلي):

سویند خوارن ژبلی خودێ (سویند ب سەرێ عەیالێ من یان ب سەرێ شێخی یان بگورێ فلانی .....) . گوتنا (ماشاء الله و شئت) ئەوا خودێ حەسکری و تەحەسکری و ئەوا خودێ ڤیای و تەڤیای.

و گوتنا (لولا الله و فلان) ئەگەر خودێ و فلان کەس نەبان دا ئەز مرم یان دا شکەستن بارا مەبت ... ، ئەف پێڤەگرێدانا دناڤ

بەرا خودێ و مروڤی چێنابیت چونکی مە هەردوو ل ڤی دەمی ئینایە بەرامبەرێ ئێك و ئەڤە د ئیسلامێدا نە یا دورستە، یا دورست ئەڤەیە کو پەیڤێن تە ل دیف شەریعەتی بێن تو بێژی (ئەگەر ب خێرا خودێ و پاشی یافلان کەسی نەبا دا هو ب سەرێ من هێت، ئەز بخێرا خودێ و پاشی یا تە رزگار بوم ....).

ب -شركا بچويك يا بەرزە (شرك اصغر خفي) :

تشتەکێ کێم ژ ریمەتیێ دناڤ کار و کریارێن تەدا هەبیت، پالدانا بێ ئیفلەحێ بو تشتەکی وەکی بێژی فلان تشت یان فلان بالندە یان کێریشك بێ ئیفلەحن، ئەڤە دبێژنێ شرکا بچویك و یا بەرزە گەلەك کەس هەنە دکەڤنە دڤێ خەلەتیێ دا وئەو نزانن ، خودێ مە ژێ بپارێزیت .

★ دوعایەکا باش و بمفا بو خو پاراستن و رزگاربونێ ژ شرکێ:-

عن أبي موسى (رضي الله عنه) قال: ((خَطَبَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ فَقَالَ أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا هَذَا الشِّرْكَ فَإِنَّهُ أَخْفَى مِنْ دَبِيبِ النَّمْلِ فَقَالَ لَهُ مَنْ شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقُولَ وَكَيْفَ نَتَّقِيهِ وَهُوَ أَخْفَى مِنْ دَبِيبِ النَّمْلِ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ قُولُوا اللَّهُمَّ إِنَّا نَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ نُشْرِكَ بِكَ شَيْئًا نَعْلَمُهُ وَنَسْتَغْفِرُكَ لِمَا لَا نَعْلَمُ)) (ئیمام ئەحمەد ڤەدگوهێزیت) ((ژئەبو موسای (رازی بوونا خودێ لێ بیت) گوتی روژەکێ

پێغەمبەری ﷺ بومە خوتبەك خواند و گوتی ((ئەی گەلی خەلکی، خو ژ شرکێ بپارێزن هندی ئەف شرکەیە وەسا یا بەرزەیە ل سەر مرۆڤی کانێ چەوا مێری ب بچیکاتی یا کەلەخێ خو یا بەرزەیە و ل سەر عەردی دچیت)).

مرۆڤەکی ژوان مرۆڤان گوتێ - ئەو مرۆڤێ خودێ حەسکری کو بڤێ پەیڤێ رابیت - وچەوا ئەم دێ خو ژێ پارێزن و ئەو وەسا یابچویکە وەکی مێریێ ئەی پێغەمبەرێ خودێ؟ پێغەمبەری گوتی: ((بێژن: یا الله ئەی خودایێ مە ئەم خو بتە دپارێزن ژ هەفبشکرنا دگەل تە کو هەرتشتێ بیت کو ئەم بکەینە هەڤپشك بو تە و ئەم دزانین ، و ئەم داخازا گونەهە ژێ برنێ دکەین ژ تە بو وی تشتێ ئەم نەزانین)).

((**خرابی و زەرەر وزیانا شرکێ و سزایێ وی کەسێ موشرك**))

١- خودێ ل وی کەسی نابورت ئەوێ ل سەر شرکێ بمریت و توبەنەکربت بەری مرنا خو.

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغۡفِرُ أَن يُشۡرَكَ بِهِۦ وَيَغۡفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُۚ ﴾

النساء: ٤٨

((هندی (الله تعالی) یە گونەهێت وی ژنابت و ناغەفرینت ئەو کەسێ شرکەکێ بو وی چێکەت بەلێ گونەهێن ژ شرکێ بچویك تر

و کـێم تـر خـودێ یـێ ب کـەیفا خویـە ئـەو کەسـێ وی بڤێـت دێ گونەهێت وی ژێ بت و ئەوێ وی بڤێت دێ وی سزا دەتن)).

٢- ئـەو کەسـێ شـرکێ بـو خـودێ چـێکەت ئـەو ژ ئیسـلامێدا دەردکەڤیت و خوین و مالێن وی حەلالن بو موسلمانان :-

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ فَإِذَا ٱنسَلَخَ ٱلْأَشْهُرُ ٱلْحُرُمُ فَٱقْتُلُوا۟ ٱلْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَٱحْصُرُوهُمْ ﴿٥﴾ ﴾ التوبة: ٥

((ڤێجا ئەگەر هەر چوار هەیڤێن بـوت پـەرێس (موشرك) تێـدا پشت راست و ئێمن کرین خلاس بـوون هـوین شـەری ل هـەمی جهێن ئـەو تێدا رابگەهینن و هوین ل جهێن وان قەستا وان بکـەن و رێکـا ل وان بگـرن، ئەگـەر ئـەو ژ شـرکا خـو زڤـرین و توبـەکرن هـوین رێکـا وان بەردەن)).

٣- خودایێ مەزن چ ژ کار و کریارێن مرۆڤێ مشرك قـەبیل ناکـەت و کارو کریارێن وی هەمی وەکی توزێ دگەل هەوای دچن:-

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ وَقَدِمْنَآ إِلَىٰ مَا عَمِلُوا۟ مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَٰهُ هَبَآءً مَّنثُورًا ﴿٢٣﴾ ﴾

الفرقان: ٢٣

((ل رۆژا قیامەتێ موشرك و کافر هاتنە نـك مـە بـو حسابێ بـەلێ مە کـار و کریـارێن وان هـەمی وەکـی وێ تـوزێ لێ کـرن ئـەوا دگـەل هروبای دچیت و پیچ دبیت)).

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٦٥﴾ ﴾ الزمر: ٦٥

((یا محمد براستی مه وەحی بو ته هنارت و بو وان پێغەمبەرێن بەری ته ئەگەر ته شرك بو من چێكر ئەز دێ كارێن ته هەمیان پویچ كەم و تو دێ بیه مشرك و ژوان هێ یه هەژمارتن)).

٤- چونا بەحەشتێ بو مرۆڤێ موشرك حەرامه و ئەو هەر وهەر دێ د ئاگرێ جەهەنمێ دا سوژیت :-

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ ... إِنَّهُۥ مَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ ٱلْجَنَّةَ وَمَأْوَىٰهُ ٱلنَّارُ ۖ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ ﴿٧٢﴾ ﴾ المائدة: ٧٢

((هەر كەسێ شركێ ب خودایێ مەزن بدەت ، براستی خودێ چونا بەحەشتێ ل سەر وی كەسی حەرام كریه و جەهنەم جهێ وی یه و بو مروڤێ موشرك كەسەك نینه ئەوی خلاص كەت ژ ئاگری)).

٥- خودایێ مەزن مەتەلەكێ ب دارەكێ بو مروڤێ كافر وموشرك دئینت دقورئانا پیروز:

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ ٱجْتُثَّتْ مِن فَوْقِ ٱلْأَرْضِ مَا لَهَا مِن قَرَارٍ ﴿٢٦﴾ ﴾ إبراهيم: ٢٦

((ومەتەلا پەیڤەكا پیس ـ كو پەیڤا كوفرێ یه ـ وەكی دارەكا پیس وتام تەعلە، كو دارا تەعلیشكێ یه، ژ سەر عەردی هاتە هلكێشان،

چونكی ڕەهێن وێ د سەر عەردن و د عەردی دا نە دموكمن، چەقێن وێ نە دبلندن، كافر ژی یێ وەسایە چو خێر وموكمی د وی دا نینن، وچو كارێ وی یێ چاك بۆ خودێ ژی نائێتە بلندكرن)).

شكاندنا ئیسلاما مروڤی((نواقض الاسلام))

مەبەست ژێ: پویچ بوون و بەتال بونا ئیسلاما وی مروڤی ب ڤان كارێت خوارێ و ژهەمیا بەربەلاڤ تر دناڤ خەلكی دا دەھ خالن:-

١- شرك د پەرستناخودێدا:- وەكی سەر ژێكرنا گیانەوەران چ بو قەبرەكی یان شەیتانەكی قَالَ تَعَالَىٰ:﴿ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغۡفِرُ أَن يُشۡرَكَ بِهِۦ وَيَغۡفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُۚ وَمَن يُشۡرِكۡ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱفۡتَرَىٰٓ إِثۡمًا عَظِيمًا ﴿٤٨﴾ ﴾ النساء: ٤٨ ((هندی خودێ یە ل وی نابوریت و گونەهێ بۆ ژێ نابەت یێ كەسەكی ژ چێكرییێن وی بۆ وی بكەتە شریك، یان ب هەر رەنگەكێ كوفرێ كافر ببیت، وهەر گونەهەكا دی یا ژ شركێ كێمتر بیت ئەو بو وی ژێ دبەت یێ وی بڤێت، وهەچیێ شركێ ب خودێ بكەت براستی ئەوی گونەهەكا مەزن كر)).

٢- ئەو كەسێ واستەكی یان نافبەندەكێ بكەتە دناڤ بەرا خو و خودایێ مەزن، دوعا و داخازا شەفاعەتێ ژ وی بكەت و خو پشت گەرم كەت ب وی واستەی، ئەڤە كافربونە وەكی هەمی زانا یێ ل سەر ڤێ چەندێ.

٣- ئەو کەسێ موشرکا کافر نەکەت، یان گومان دکوفرا واندا هەبیت، یان مەزهەبەك و رێکەکا وان دورست بکەت ئەوا ئەو ل سەر ل وی دەمی ئەو کەس دێ ژ ئیسلامێ دەرکەفیت و ژ کافران ئێتە هەژمارتن.

٤- ئەو کەسێ هزر بکەت کو رێکەك ژرێکا محمد پێغەمبەریﷺ یاباشترە و بمفاترە، یان بێژت حوکمێ من ژ حوکمێ پێغەمبەری راست و دورست ترە، خودانێ ڤان پەیڤ و هزران کافرە.

٥- ئەو کەسێ کەرب ژ تشتەکی ڤەبن ئەوێن پێغەمبەر ﷺ پێ هاتیە هنارتن و خو ئەگەر کار ب وی تشتی ژی بکەت یێ وی کەرب ژێڤە بوین هنگێ ئەو کافرە وەکی کەرب ڤەبوون ژ نڤێژێ یان رۆژیێ یان بەردانا ریهان یان کورت کرنا دەلنگان بو زەلامان یان حیجابی بو ژنێ.

٦- ئەو کەسێ یاری و ترانا بوخو ب ئیسلاما محمد ﷺ پێ هاتیە فرێکرن بکەت یان بەحەشت و جەهنەمان هینگێ ئەو ژ کافرانە.

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ قُلْ أَبِاللَّهِ وَءَايَٰتِهِۦ وَرَسُولِهِۦ كُنتُمْ تَسْتَهْزِءُونَ ﴿٦٥﴾ لَا تَعْتَذِرُوا۟ قَدْ كَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَٰنِكُمْ ﴾ التوبة: ٦٥ - ٦٦

((هەرێ هوین یا گەلی موسلمانان ب یاری پێکرن ڤە و ترانە ڤە بو خو ب ئایەت ونیشانێن خودێ و پێغەمبەرێن وی دکەن هوین داخازا لێ بورینێ و عەفی کرنێ ژمن نەخوازن پشتی وە ترانە کرین، هوین کافر بوون ب ترانە و یاریکارنا وە بخودێ)).

٧- سێرەبەندی (السحر) ل دیف چوونا سێربەندا و خو فێرکرنا سحرێ و باوەری پێ ئینان ژ سێرەبەند و ساحران و ئەو کەسێ ژوان رازی بت و ژ کارێن وان کەیف پێ بهێت هینگێ ئەو کافرە .

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَآ إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ ﴾ البقرة: ١٠٢

((هاروت و ماروت دوو مەلائیکەت بوون بو ئینتحانە خودێ فرێکربون و ئەوان سحر بو خەلکی دگوت و نیشا وان ددا و دگوتە وان ب ڤێ سحرێ هوین دێ کافربن وسێربەندیێ نەکەن و ئەم ئینتحانێ ب وە دکەین)) .

٨- خودیارکرن بو کافران و هاریکاریا وان دژی موسلمانان ئەڤەژی ژ کوفر وکافربونێ یە :-

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَإِنَّهُۥ مِنْهُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥١﴾ ﴾ المائدة: ٥١

((هەركەسێ پشتەڤانیا خو بو كافران دیار كەت و حەژ وان بكەت و هاری وان بكەت دژی موسلمانا هینگێ ئەوژی دێ هێتە هژمارتن ژكافران و خودێ مرۆڤێ كافرێ زوردار رێ راست ناكەت)).

٩- پشت دان بو دینێ خودێ نەخو فێركەت و نەدڤێت فێرب بیت و كار پێ نەكەت ئەو كافرە :-

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِۦ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَآ ۚ إِنَّا مِنَ ٱلْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ ﴿٢٢﴾ ﴾ السجدة: ٢٢

((كەسەك ژوی كەسی زوردار تر نینە ئەوێ ئایەت و نیشانێن مەزناهیا خودێ بو وی بێنە گوتن و دیاركرن پاشی ئەو پشتا خو ددەتێ و خو مەزن كەت ، هندی ئەمین ئەم دێ انتیقامێ و تول ڤەكرنێ ژ مرۆڤێن تاوان بار و مجرم ڤەكەین)).

١٠- ئەو كەسێ هزر بكەت كو بەرفرەهیا د دیانەتاندا هەی یان هندەك مروڤ هەنە دبێژن ژبلی شەریعەتێ محمدی ﷺ یا دورستە تو دیكەفتنا هەر دینەك وریكەكا تە بڤێت بچی ل وی دەمی ئەو مروڤ كافرە ئەو كەسێ ئەف بیر وباوەرە هەبیت ، یعنی بێژت : (دینێ جوهی وفەلا وریكا ئێزدی ومەجوسی وسیخی وهندوسان ..... یا دورستە) .

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ ٱلْإِسْلَٰمِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي ٱلْآخِرَةِ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٨٥﴾ ﴾ آل عمران: ٨٥

((هەركەسێ دینەکی (ئولەکی) ژبلی دینێ ئیسلامێ بو خو بگریت هینگێ ژێ ناهێتە وەرگرتن و قەبیل کرن و ل رۆژا قیامەتێدا ئەو کەسە یێ ژمروڤێن پەشێمان و زیان کارو خوسارەتا نە)).

هشیارکرن:-

یا ئێکێ:- چ جوداهی نینە دناڤ بەرا ئەڤان تشتێن مروڤی ژ ئیسلامێ دەردئێخن چ ب ترانە ڤە یان سوحبەت وپێ کەنین ڤە یان ژی مرۆڤ یێ رژد بیت وژدل یان ژی بترس بیت ئەڤە هەمی کافرن بەس موکرەه تێنەبت ئەوێ بێ رێ بیت وەکی عمارێ کورێ یاسری دەمێ کافرا گوتێ ئاخفتنا کوفرێ بێژە و ئەوی گوت ب ئەزمنێ خو نەکو ب دلێ ، کو ئاخفتنەکا کوفرێ بێژیت ژ مەجبوری بەلێ دلێ وی تژی ئیمان و باوەریە .

یا دوویێ:- ئەف کارێن کو مروڤی ژ ئیسلامێ دەرتێخن (نواقض الاسلام) ترسانەکا گەلەك مەزنە و بەهرا پتر یا مشەیە و

بەربەلاڤـە و یـا پێتڤـی یـە ل سـەر مرۆڤـێ موسـولمان خـو ژێ بپارێزیت و هشیار بیت .

((الكفر بالطاغوت)) کوفری کرنا ب وی تشتێ دبێژنێ طاغوت

پێناسەیا طاغوتی:-

دزمانی دا/ سەرداچوون و دەرکەفتنا ژ سنورێ خو یێ سروشتی یان هەر تشتەکێ ژ حەدێ خو ببوریت:-

دشەریعەتیدا/ دەرکەفتناعەبدی ژسنورو حودودێت خودێ .

★ واجبە کوفر بطاغوتی بێتەدان:-

ئێکەمین کارێ خودایێ پاك و بلند ل سەر کورێ ئادەمی فەرزکری کوفریا ب (طاغوتی)ە وهەر تشتەکێ پەرستن بو بێتە کرن ژبلی خودێ، وباوەریێ ب خودایێ راست و دورست کو (الله) بینت .

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ ﴾ النحل: ٣٦

((ب راستی بو هەر قەومەکی مە پێغەمبەرەك فرێکریە کو نیشاوان بدەت کو عەبدینیا خودێ بتنێ بکەن و کوفریێ ب (طاغوتی) بدەن و ژ عەبدینیا ژبلی وی دویر بکەڤن)).

★ نیشانا کوفرێ بطاغوتی:-

أ- تەباوەری هەبیت ب نە دورستیا پەرستنا ژ بلی خودێ، و پێکولێ بکە نەهێلی طاغوت د دلێ تە دا هەبیت.

ب- وتو خودانێت طاغوتی ب کافری ب هەژمێری و دوژمناتیا وان بکەی.

★ سەر و گرگرێن سەرداچووین (الطواغیت):-

سەردەچویێن ژ رێکا راست زور مشەنە بەلێ سەرکێشێن وان پێنج کەسن:-

١- شەیتانە (إبلیس لعنه الله) یێ دویر بیت ژ دلوڤانیا خودایێ مەزن .

٢- ئەو کەسێ پەرستن بو بێتە کرن ژبلی خودێ و ئەو یێ رازی بیت ب پەرستنا وان .

٣- ئەو کەسێ داخوازێ ژ خەلکی دکەت کو پەرستنا وی بکەن.

٤- ئەو کەسێ بێژیت ئەس زانینا نەپەنی و ڤەشارتی دزانم (علم الغیب).

٥- و ئەو کەسێ حوکمی ب وێ نەکەت ئەوا خودێ ژ پەرتوکێن خو فرێکری بو خەلکی[1].

(١) مجموعة التوحيد ٢ ١ وشرح ثلاثة الاصول للشيخ ابن عثيمين ٥٠ ١.

هەرسێ بناغێن شەریعەتی (الاصول الثلاثة)

١. زانینا عەبدی دەربارەی خودایێ وی .

٢. زانینا عەبدی دەربارەی دینێ وی .

٣. زانینا عەبدی دەربارەی پێغەمبەری وی محمدی ﷺ .

((و ئەڤە ئەو پرسیارن ئەوێن ژ مرۆڤی تێنەكرن دڤەبری دا))

ئەصلێ ئێكێ:- زانینا عەبدی دەربارەی خودایێ وی:-

و ئەوژی چەند شەنگستەنە (ئەساس)ن.

١- كو خودایێ مە (الله تعالى)یە ئەوێ ب خودانی یا مە و هەمی چێكریان رادبیت بكەرەم و دلوڤانیا خو .

٢- كو (الله تعالى) هەژی پەرستن وعەبدینیێ یە ئەم بو بكەین و ژ وی پێڤەتر مە كەسەك نینە .

٣- مە خودایێ خو نیاسی ب بەلگە و نیشان و چێكەرێن وی كو ئەو یێ مەزنە .

و ژ نیشانێن مەزناهیا وی(شەڤ و رۆژ و هەیڤ و هەتاڤ .....) ن .

و ژنیشانێن مەزناهیا وی دچێكریێن ویدا: هەر حەفت قاتێن عەرد و عەسمانان و ئەوێن دناڤ واندا هەین .

ئەصلێ دووێ:- زانینا عەبدی دەربارەی دینێ وی:-
و ئەو ژی چەند شەنگستەنە (ئەساس) ن.

١- ئەو دینە ئەوێ خودایێ مەزن ژبلی وی چ دینا وەرناگریت کو ئەوژی ئیسلامە (دینێ راست ودورست) .

٢- ئیسلام ئەڤەیە:- خو بدەست ڤە بەردان بو خودایێ تاك و تەنیا یێ بێ هەڤپشك وشریك و هەڤالە ، خو شکاندن و گوهدارییا وی بکەین و دیربین ژ شرکێ و مرۆڤێن موشرك .

٣- پلەیێن دینی سێ نە (مراتب الدين ثلاثة):-

أ- ئیسلام مەعنا ئێمناهی یە (الاسلام) .

ب- ئیمان و باوەریە (الايمان) .

ج- چاکی یە (الاحسان) .

ئەصلێ سی یێ:- زانینا عەبدی دەربارەی پێغەمبەرێ خودێ محمدی ﷺ :-
ئەوژی چەند شەنگستەنە (ئەساس)ن:-

١- ناڤ و نیشانێن وی:- محمد کورێ عبدالله کورێ عبدالمطلب کورێ هیشامی یە وهشام ژ قوریش یانە، و قوریشی ژ عەرەبانە ، و عەرەب ژ دویندەها إسماعیل کورێ ابراهیم الخلیل (اسماعیلێ

کورێ ئیبراهیمێ دووستێ خودێ ییە) (سلاڤێن خودێ ل وان هەردوویان بن).

٢- تەمەنێ وی:- شێست و سێ سال بون ، ل چل سالیێ ب بو پێغەمبەر، و بیست و سێ سالا دپێغەمبەرایەتێ دا بوراند بوو.

٣- پێغەمبەرایەتی و نامەیا وی:- یێ بویە پێغەمبەر ب پەیڤا (إقرأ) بخوینە وەکی دشکەفتا (حِرَاء) ل مەککەها پیروز، و بو خودان نامە دا بگەهینتە هەمی خەلکی ژ مروڤ و ئەجنان ب پەیڤا (یا أیها المدثر) ئەی ئەوێ ژ ترسا وەحیێ تە خو پێچای دناڤ نڤین و جلکاندا. رابە و دینێ خودێ بگەهینە خەلکی و تویێ بو یە رەسولێ خودێ.

٤- باژێرێ وی و جهێ مشەخت بوونا وی : مەککەھ باژێری وی یە و یێ ل وێرێ موشەخت بوی بو باژێرێ پێغەمبەری (المدينة النبوية).

٥- بابەتێ گازیا وی: خودایێ مەزن ئەو یێ هنارتی ب ئاگەهداریا ترسێ بو مشرکان و بمزگینیڤە بو موسلمان و خودانێن تەوحیدێ (موحدان)، و گازی کەرە بو ئێکەتیا خودێ تەعالا بتنێ دپەرستنێدا[1].

---

(١) باختصار من رسالة الاصول الثلاثة لشيخ الاسلام محمد بن عبدالوهاب.

كورتیەك ژ ژیانا پێغەمبەریێ خودێ

ژیانا پێغەمبەری دبیتە دوو رەنگ:

رەنگێ ئێكێ : ژیانا وی سەبارەت خەلقێ وی :

رەنگێ دووێ : ژیانا وی سەبارەت رەوشت وتورەیێ وی :

رەنگێ ئێكێ : ژیانا وی سەبارەت خەلقێ وی : پێغەمبەرﷺ:-

١- بەژنا وی : مروڤەكێ ناڤنجی بو د ناف بەرا درێژیێ وكورتاتیێ دا ، ئانكو نەگەلەكێ درێژ بو ونەگەلەكێ كورت بو .

٢- دێمێ وی : دێمەكێ گوروڤر هەبو وەكی هەیڤێ .

٣- رەنگێ ریێ وی : ریەكێ گەلەكێ جوان وخوشكوك هەبو وەكی هەیڤێ وشیری دبرسقی وگەش دبوو.

٤- چاڤێت وی: یێ چاڤ رەش بوو، هەردوو بریێت وی بناڤێك كەتی بون، ودفنا وی حەتا رادەكی یاراست بو وپاشی خواهر دبو.

٥- پرچا سەرێ وی: پرچەكا رەش هەبو وگەلەك جوان شەتكرو دون ددا، وحەتا دوماهیكا ژیێ وی چەند می یەكێت سپی نەكەڤت بونە پرچا وی ژ بلی هندەك ل هەر دوو جێنیكێت وی ول بن لێڤا بنی سەر ئەرزینكێدا پەیدا ب بون ، هندە جارا

سەرێ خو بەرد دا حەتاكو گەهشتبا گوشتێ گوهێت وی یان پرچا خو دقوساند هەمی وەكی ئێك ، وپرچا خو شەتكر بو دوو چەقا ئانكو دنیڤێرە شەتكر، وسەرێ وی بخو تا رادەكی یێ مەزن بو .

٦- ناف ملێت وی: پشتەكا پەحن هەبو ئانكو ناف ملێت وی ژێك دویر بون، ونیشانا مورا پێغەمبەراتیێ ل سەرشەپیلكێ وی یێ چەپێ بو وەكی هێكا نەعامێ بو وهندەك میێت زێدە لێ بون.

٧- رێڤە چونا وی: رێڤە چونەكا ناڤنجی هەبو نەگەلەك خوش ونەگەلەك هێدری برێڤە دچو ، ورێڤە چونا وی ب وی رەنگی بو هەروەكی مروڤەكێ د كەڤیت ، وەخێ دزڤری ب سوتێ خو بتێ نەدزڤری بەلكو بسەر وسنگێ خوڤە دزڤری وخو مەزن نەدكر ول پشت خو نەدزڤری چونكی پشت خو ددیت وەكی بەرسینگێ خو وئەڤە ئێكە ژموعجیزاتێت وی.

٨- بێهنا وی: بێهنەكا خوش ژێ د هات، وئەف خوها ژ لەشێ ویێ پیروز دەردكەڤت ژ بێهنا مسكێ خوشتر بو .

رەنگێ دووێ: سەبارەت رەوشت وتورەیێ وی ژلایێ ئەخلاقی ڤە:

١- رەوشت وتورە وئەخلاقێ وی: ئەخلاق وتورەیێ وی ئەخلاقێ قورئانێ بو ئانکو دەمێ برێڤە دچو هەر وەکو قورئانە یا ل سەر عەردی برێڤە دچیت .

٢- کارێ وی: گەلەك کار وشول کرینە وەکی شڤانی وبازرگانی وپالەتی، وگەلەك حەژ هندێ دکر کو ژ وی پارە وکەسپی بخوت یێ وی ب دەستێ خو دکر و دگوت ئەڤە باشترینێ خەلکی یە ل نك خودێ ئەوێ ب دەستێ خو کاردکەت وئەڤە چاف لێ کرنە بو داوود پێغەمبەری ﷺ چونکی ئەوی ژی ژکارێ دەستێ خو دخوار .

٣- کارێ وی دناڤ مالدا: یێ دبن خزمەتا مالا خودا بویە گەلەك جارا مال مالی یە ب گێسکی، جلکێت خو شویشتینە وجلکێت خو دورینە ب دەستێ خو یێ پیروز .

٤- تەعاملا وی: تەعاملا وی گەلەك یا جوان بویە چ دگەل ئەهلێ مالا خو یان دگەل جیرانێت خو یان دگەل مێهڤانێت خو، وگەلەك قەدر ورێز وئێحترامە وان دگرت ودگوت (چێترینێ هەوە ئەوە یێ بو مالا خو باش بیت)، (یێ ئیمان وباوەری ب خودێ وروژا قیامەتێ هەبیت بلانێ قەدرێ مێهڤانێ خو بگریت)، (کارێ وی نە ژ کارێ مە موسلمانایە یێ رێزێ ل مەزن ودان

عەمرا نەگریت ورەحمێ ودلوڤانیێ ب زاروك وبچویكا نەبت وب دورستاهی حەقێ زانایان نەدەتێ)، (وگەلەكێ كەیف خوش بو دگەل خەلكی ، ویێ ترانەكەر بو دگەل واندا، وگەلەك كەیف ویاری بو زاروكا دكرن حەتا جارەكێ زەلامەكی گوت ئەی پێغەمبەرێ خودێ دێ بێژێ تویێ هاتیە چێكرنێ ژبەر تران ویاریا پێغەمبەری گوتێ: ماتە دیتیە من جارەكێ نەوەییەك گوتبیت؟ ئانكو ترانێت من هەمی دراست ودورستن وچو كارێت خەلەت وكرێت دناڤدا نینن، وەكی جارەكێ مروڤەكێ دان عەمر هاتە نك پێغەمبەری، پێغەمبەری گوتێ مروڤێت پیر ودان عەمر ناچنە بەحشتێ ل وی دەمی ئەف مروڤە پەریشان وتورە وعاجز بو چەوا پیرە مێر نا چنە بەحشتێ بلێ پێغەمبەری ب رەنگەكێ جوان گوتێ خودێ دێ هەوە جحێل كەتن بو ژیێ گەنجاتیێ كو سیھ وسێ سالن.

٥- تەعاملا وی دگەل موشرك وبێ باوەرا: یێ ب رەحم ودلوڤانكار بو بو كافران ئانكو گەلەك خو زەحمەت ددا بەلكو ئەو ئیمانێ پێ بینن وژ ئاگرێ جەهنەمێ رزگار بن ، گازیا وی بو كافرا ب هەمی رێكا ودەما بو حەتاكو جارەكێ ژ جارا عەشیرێن دەوروبەرێن مەكەهێ هەمی كومڤە كرن وبوان ئاخفت وگوتێ ئەرێ ئەگەر ئەز بێژمە وە دوژمن یێ ل پشت ڤی گركی

ونێزیكه دێ بسەر وەدا گرت ئەرێ ما هوین باوەر ژ من ناكەن؟ ئەوان گوتێ بەلێ ومە چو نەوەیی ژ تە گوه لێ نەبوینە، پێغەمبەری گوتە وان بزانن ئەز هەوه هشیا دكەم ژ ئاگرێ جەهنەمێ وئەس پێغەمبەرم بو هەوه ، مامێ وی (ئەبو لەهەبی)گوتێ ئەرێ تە ژبەر ڤێ چەندێ ئەم كومڤەكرینە دەستێت تە بشكێن ئەو بو سورەتا (المسد) هاتە خوارێ .

ژ لایەكێ دیڤە ئەگەر كافرەك ئاخفتبا ، پێغەمبەری چ جارا دبەرا نەد ئاخفت حەتا كو ئاخفتنا خو ب دوماهیك ئیناتبا و پاشی دابێژتێ ئەی بابێ فلان كەسی ب رەنگەكێ نەرم و حلیم وچوجارا ئاخفتنێت زفر وتەحل ونەشرین و سەقەت وفاحیشە ژ دەڤێ وی یێ پیروز نە دەركەفتینە نە بو موسلمانا ونە بو موشرك وبێ باوەران .

گاوری (الكفر)

پێناسەیا وێ:-

دزمانیدا/ ب رامانا ڤەشارتن و ستارەکرنێ دهێت.

دشەریعەتیدا/ دژی ئیمانێ یە ئانکو نەبونا باوەریێ.

★ هەروەسا (كفار) ئێکە ژ ناڤێت جوتیاری ژ بەرکو جوتیار توڤی دبن ئاخێدا ڤەدشێریت .

★ جورێت وێ. دوو جورن.

١ - **کوفرا مەزن.**

٢ - **کوفرا بچویك.**

دگەل رونکرنێ :-

١ - **کوفرا مەزن** (الكفر الاكبر):- و ئەو ژی چەند جورەکن:-

أ ـ پێناسەیا وێ:- نەبونا باوەری یێ ب خودێ و پێغەمبەرێن وی ئەفجا بێژت ئەڤە وەنینە یان ئەو نەبێژت.

ب ـ حوکمێ وێ:- کەسێن ژ ڤی جوری خو ژ دینی دەر تێخن.

ج ـ جورێن وێ (پێنجن):-

١- کوفرا درەو پێکرنێ یان نەوەیێ :- (كفر التكذيب). قَالَ تَعَالَىٰ:

﴿ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِٱلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُۥٓ ۚ أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَٰفِرِينَ ﴿٦٨﴾ ﴾ العنكبوت: ٦٨

((کەسەك ژ وی زالم و زوردار تر نینە ئەوێ درەوی ژ خودێ بکەت یان درەوێ بحەقیێ بکەت دەمێ حەقی بو هاتە روونکرن، هەرێ بزانن ئەو کەسە جەهنەمینە و جەهنەم جهێ کافرانە)).

٢- کوفرا خو مەزنکرنێ دگەل راست گوییێ: ئانکو خو مەزن دکەت و باوەرێ پێ ناهینت و دگەل هندێ ئەو دزانت کو یاراستە .

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِءَادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَٱسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٣٤﴾ ﴾ البقرة: ٣٤

((ددەمێ مە گوتیە مەلائیکەتان هوین خو بشکێنن و هەرنە سوجدێ بو ئادەمی ڤێجا هەمی چونە سوجدێ شەیتان تێنەبت خو مەزنکر و ل بەر نەهات بچیتە سوجدێ و ئەو بو ژ کافران)).

٣- کوفرا گومانێ و شەکێ و هزرێن نە دورستە :-

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ وَدَخَلَ جَنَّتَهُۥ وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِۦ قَالَ مَآ أَظُنُّ أَن تَبِيدَ هَٰذِهِۦٓ أَبَدًا ﴿٣٥﴾ وَمَآ أَظُنُّ ٱلسَّاعَةَ قَآئِمَةً وَلَئِن رُّدِدتُّ إِلَىٰ رَبِّى لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِّنْهَا مُنقَلَبًا ﴿٣٦﴾ قَالَ لَهُۥ صَاحِبُهُۥ وَهُوَ يُحَاوِرُهُۥٓ أَكَفَرْتَ بِٱلَّذِى خَلَقَكَ مِن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّىٰكَ رَجُلًا ﴿٣٧﴾ لَّٰكِنَّا۠ هُوَ ٱللَّهُ رَبِّى وَلَآ أُشْرِكُ بِرَبِّىٓ أَحَدًا ﴿٣٨﴾ ﴾ الكهف: ٣٥ ـ ٣٨

((ئەڤە دوو مروڤ بون ئێك موسلمان بو و یێ دی كافر بو، هندەك جاران یێ موسلمان شیرەت ل هەڤالێ خو دكرن و بیرا وی ل خودێ و قەنجییێت وی تینا ل سەر مروڤی بەلێ فایدە نەكر، ئەف مروڤە چو ناف بیستانێ خودا و سەحكرێ وگوتی ئەز باوەرناكەم چ جاران بیستانێ من خراب ببت و ئەس باوەرناكەم روژەك هەیە دبێژنێ روژا قیامەتێ و ئەگەر هەبیت خودێ دێ من بتە بەحەشتا خو ، هەڤالێ وی گوتێ هەرێ تو كوفریێ ب وی ددەی ئەوێ تو ژ ئاخێ و چپكەكا ئاڤێ چێكری و باشی تو كریە زەلام ، پادێ بزانە هندی ئەوە كو (الله تعالى) یە خودایێ منە و چ شركێ ب وی ئەس چێناكەم)).

٤- كوفرا پشت دانا ژ حەقیێ :-

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ مَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ عَمَّآ أُنذِرُوا۟ مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾ ﴾ الأحقاف: ٣

((ئەوێن كافر پشتا خو دا وێ ئەوا بو وان هاتی)).

٥- كوفر دورویياتێ :- (النفاق)

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ ءَامَنُوا۟ ثُمَّ كَفَرُوا۟ فَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٣﴾ ﴾ المنافقون: ٣

((هەرچەندە دورویيان گوتی مە باوەری ئینات پاشی کافر بوون و باوەریا خو ڤەشارتن پاشی خودێ دلێن وان ختم کرن ب دورییاتیێ و ئەو چ تشتان تێ ناگەهن)).

٢- کوفرا بچویك: ئەوژی چەند جورەکن:

أ- پێناسە:- هەر بێ فەرمانەکا هاتیە دەست نیشان کرن دقورئانێدا یان د فەرموداندا کو بێژنێ کوفر خو ئەگەر نەگەهیتە دەرەجا کوفرا مەزن ژی هینگێ ئەو تێتە هەژمارتن ژ کوفرا بچویك .

ب- حوکمێ وێ:- حەرامە (قەدەغەکریە)، و گونەهەکا مەزنە، بەلێ بەرێ خودانێ خو ژ ئیسلامەتی یێ دەرنائێخیت .

ج- وەکی ڤان نمونێن ل خوارێ :-

١- کوفرا قەنجیێ:- بەرزەکرنا قەنجیێت خودایێ مەزن قَالَ تَعَالَىٰ:

﴿فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ ٱللَّهِ﴾ النحل: ١١٢

٢- کێم کرنا خەلکی د شەرەف و نامیسێ دا و ترانە پێکرنا ب وان هەر وەکی پێغەمبەر ﷺ دبێژیت : ((اثْنَتَانِ فِي النَّاسِ هُمَا بِهِمْ كُفْرٌ الطَّعْنُ فِي النَّسَبِ وَالنِّيَاحَةُ عَلَى الْمَيِّتِ)) موسلم ڤەدگوهێزیت

٣- دەنگ بلندکرنا گری و پێ گوتن ل سەر مری هەروەکو پێغەمبەر ﷺ دبێژیت: ((اثْنَتَانِ فِي النَّاسِ هُمَا بِهِمْ كُفْرٌ الطَّعْنُ فِي النَّسَبِ وَالنِّيَاحَةُ عَلَى الْمَيِّتِ)) موسلم ڤەدگوهێزیت.

((دوو رەوشتێن کرێت و نەشرین هەنە دناڤ خەلکیدا، کێم کرن و تەعن هاڤێتنا خەلکی د نەسەبا واندا و پێگوتن و دەنگ بلند کرنا گری ل سەر مری))

٤- شەرێ موسلمانی بو برایێ وی یێ موسلمان هەروەکو پێغەمبەر ﷺ گوتی: (سِبَابُ الْمُسْلِمِ فُسُوقٌ وَقِتَالُهُ كُفْرٌ)) بوخاری و موسلم ڤەدگوهێزن .((گوتنا قەسێت کرێت وجفینا بو موسلمانی دەرکەفتنە ژ بن فەرمانا خودێ و شەرێ موسلمانی بو برایێ وی یێ موسلمان ژ کوفرێ یە)).

دورویاتی (النفاق)

★ پێناسینا دوو ریاتیێ:-

دزمانیدا/ نه دیارکرن و ڤەشارتنا تشتی.

دشەریعەتیدا/ دوو ریایەتی ئەڤە ب سەرڤە سەرڤە هوسا خو دییار دکەت کو ئەو موسلمانە و یێ دگەل ئیسلامێدا و نەپەنی و ڤەشارتیڤە کوفر و شەر و خرابیی یا ددلیدا هەی بوئیسلامێ و دویکەفتیێن ئیسلامێ.

★ جورێن دورویاتیێ: دوو جورن:-

١- دورییاتیا مەزن یا بیرو باوەران (اعتقادي).

٢- دورییاتیا بچویك یا کار و کریاران (عملي).

* دورییاتیا دناڤ بیرو باوەراندا (النفاق الاعتقادی):- ئەوژی چەند جورەکن :

أ- پێناسەیا وێ: ئەو دورییاتیا مەزنە ئەوا ئیسلامێ سەرڤە سەرڤە نیشا خەلکی ددەت و دپشترا کوفرێ بەرزە دکەت .

ب- حوکمێ وێ : کەسێ ژ ڤی جوری خودانێ خو ژ ئیسلامەتیێ دەردئێخیت ، و ل جەهنەمێ ئەو یێ ل بنێ وێ دا .

ج ـ جورێن وێ شەشن:-

١- درەو پێكرنا پێغەمبەری ﷺ .

٢- درەوپێكرنا هندەك شەریعەتێ محمد ﷺ پێ هاتیە فرێكرن.

٣- نەڤیانا محمد پێغەمبەری ﷺ.

٤- نەڤیانا هندەك تشتان ئەوێن پێغەمبەر ﷺ پێی هاتیە فرێكرن.

٥- یێ كەیف خوش بیت ب شكەستنا دینێ پێغەمبەر ﷺ پێ هاتیە هنارتن .

٦- نەخوش بونا وی دەمێ دینێ خودێ ئەوێ محمد ﷺ پێ هاتیە هنارتن ب سەركەڤیت دەمێ سەركەفتنا دینێ خودێ دهێت ئەو یێ كەیف خوش نینە .

* دورپیاتیا كارو كریاران (النفاق العملی)- ئەو ژی چەند جورەكن :-

أ- پێناسەیا وێ:- كارپێكرنا كارەكیە ژ كارێن دورویان دگەل هندێ كو باوەری ددلیدا یا هەی .

ب- حوكمێ وێ :- ژ ئیسلامێ دەرناكەڤیت بەلێ رێكەكە بو دەركفتنا وی كەسی ، و یاحەرامە و ژ گونەهێن مەزن تێنە هژمارتن و كەسێن ژ ڤی جوری جار خودان باوەرە و جار دوورپە ، و ئەگەر بو گەلەگ هنگێ ئەو دێ بیتە مونافقەكێ تایبەت .

ج- چەند نمونەیەك:-

١-ل دەمێ دئاخڤیت درەوتێدا هەنە .

٢- بجھ نەئینانا سوز و پەیمانان .

٣- دەست پاك نەبون د ئەمانەتیدا .

٤- دەمێ تورەبونێ و جرەكێشییێ ئەو ژ سنورێ خو یێ سروشتی دەركەڤیت و كاروكریارێن نەشرین ژێ پەیدا دبن.

٥- حیلە وغەدرێ د پەیمانێن خودا بكارد ئینت .

٦- یێ كسلان و بێ خیرەتە ژ نڤێژین فەرز ب جماعەت ل مزگەفتێ .

٧- یێ رویمەت كەرە دەمێ كارەكێ چاك دكەت[1].

٨- دەمێ بانگ دانێ بێ عوزر ژ مزگەفتێ دەرد كەفیت بێكو نفێژێ بكەت ب جەماعەت . گەلەك حەدیس یێت هەین دەربارەی منافقان ژ وان دەلیلا : هەروەكو پێغەمبەر ﷺ دبێژیت : ((آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلاثٌ : إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ ، وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ ، وَإِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ)) ئیمامێ بوخاری ڤەدگوهێزیت .

خودایێ مەزن دبێژیت: قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَهُوَ خَٰدِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوٓا۟ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ قَامُوا۟ كُسَالَىٰ يُرَآءُونَ ٱلنَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ ٱللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٤٢﴾ مُّذَبْذَبِينَ بَيْنَ ذَٰلِكَ لَآ إِلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ وَلَآ إِلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ ۚ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُۥ سَبِيلًا ﴿١٤٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوا۟ ٱلْكَٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۚ أَتُرِيدُونَ أَن تَجْعَلُوا۟ لِلَّهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَٰنًا مُّبِينًا ﴿١٤٤﴾ إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ فِى ٱلدَّرْكِ ٱلْأَسْفَلِ مِنَ ٱلنَّارِ وَلَن تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا ﴿١٤٥﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ وَأَصْلَحُوا۟ وَٱعْتَصَمُوا۟ بِٱللَّهِ وَأَخْلَصُوا۟ دِينَهُمْ لِلَّهِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ مَعَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ وَسَوْفَ يُؤْتِ ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا

(١) مجموعة التوحيد ١٠ وتسهيل ابعقيدة الاسلامية ٤٥٣ – ٤٦٠ وكتاب التوحيد للشيخ الفوزان ٢٠ – ٢ ٢.

عَظِيمًا ﴿١٤٦﴾ مَّا يَفْعَلُ ٱللَّهُ بِعَذَابِكُمْ إِن شَكَرْتُمْ وَءَامَنتُمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا ﴿١٤٧﴾ ﴾ النساء: ١٤٢ - ١٤٧

((هندی ڕێکا ئەوان دوڕوی یانە خاپاندنا خودێ یە، ب هندێ کو ب سەر ڤە ئەو خۆ ب باوەرییێ بیننەدەر و د دل دا دکافر بن، هزرا وان ئەوە حالێ وان دێ ل خودێ یێ ڤەشارتی بت، وئەو ب خۆ خودێیە وان دخاپینت و ب وەکی کریارا وان جزای ددەتە وان، وئەگەر ئەو دوڕوی یێن هە بۆ کرنا نڤێژێ ڕابوونە ڤە، ب سستی وبێ خێرەتی ڤە ڕادبن، مەخسەدا وان ب وێ نڤێژێ رویمەتی یە ودا خەلك مەدحێن وان بکەن، وکێمەکێ نەبت ئەو خودێ ل بیرا خۆ نائینن. (١٤٣) حێبەتی وهژهژۆکی ودودلی حالێ ڤان دوڕوی یانە، ئەو ل سەر تەرزەکی ڕاناوەستن، نە ئەو ژ خودان باوەرانە ونە ژ کافرانە. وهەچی یێ خودێ دلێ وی ژ باوەرییێ وپێگیری یا ب هیدایەتا خۆ وەرگێرت، تو چو ڕێکێن باوەری یێ وهیدایەتێ بۆ وی نابینی. (١٤٤) ئەی ئەوێن باوەری ب خودێ ئینای ودویکەفتنا پێغەمبەرێ وی کری، هوین کافران بۆ خۆ نەکەنە سەرکار، وخودان باوەران بهێلن. ئەرێ هەوە دڤێت هوین ب حەژێکرنا دوژمنێن خۆ هێجەتەکا ئاشکەرا بۆ خودێ ل سەر خۆ چێ کەن کو باوەری یا هەوە نە یا ژ دلە؟ (١٤٥) هندی دوڕوینە ل ڕۆژا قیامەتێ د جهێ نزمتر دانە ژ ئاگری، وتو - ئەی

موحەممەد ـ پشتەڤانەکی بۆ وان نابینی ڤێ دویماهی یا خراب ژ وان پاشڤە لێ بدەت. (١٤٦) ئەو تێ نەبن یێن تۆبەکری و ل خودێ زڤڕین، و ب گوهداری یا خودێ ژ سەرڤە و د دل دا خۆ چاك کری، وخودان باوەر بۆخۆ کرینە سەرکار، وخۆ ب دینێ خودێ ڤە گرتی، ودلێ خۆ بۆ خودێ صافی کری، ئەوێن هە نە یێن د دنیایێ وئاخرەتێ دا د گەل خودان باوەران، وخودێ خێرەکا مەزن پاشی دێ دەتە خودان باوەران. (١٤٧) ئەرێ خودێ ب عەزابدانا هەوە دێ چ کەت ئەگەر هوین کارێ چاك بکەن وباوەرییێ ب خودێ وپێغەمبەرێ وی بینن؟ هندی خودێیە ژ هەمی یان یێ بێ منەتە، وهەما ئەو بەنیان ب گونەهێن وان عەزاب ددەت، وخودێ شوکرداری بەنیێن خۆ بوویە ل سەر گوهداری یا وان بۆ وی ، ویێ پرزانا بوویە ب هەر تشتەکێ هەی)).

وەلاء و بەراء

★ پێناسەیاوان دزمانیدا :-

الولاء:تاگری و پشتەڤانی و ڤیانە .

البراء: قەتاندن و برین و پشتدانە .

★ پێناسەیا وان دشەریعەتیدا :-

الولاء: ڤیان بو موسولمانا و سەرکەفتنا وان و رێزگرتنا وان و یێ نێزیکی وانە .

البراء: نەڤیان بو کافران و دویر بون ژ وان و هێلانا وان و هاریکارییا وان نەکەن کو بسەرکەڤن .

★ گرنگی وفایدەیێ (ولاء و براء).

١- هەردوو بناغەیێن بیرو باوەرا ئیسلامێنە .

٢- وەریسێ موکوم و قائم و توند یێ ئیمانێ یە .

٣- ئەو کەسێ خودانێ ولاء و براء بیت ئەو یێ ل سەر رێکا (ابراهیم) پێغەمبەری ﷺ و رێکا محمد پێغەمبەری ﷺ .

★ جورێن موالاتێ:-

دوو جورن:

١- تولي.

٢- موالاة.

١- التولي: ڤیانا شركێ و كوفرێ و خودانێن وێ یه و بسەر ئێخستنا كافران ل سەر موسلمانان و سەركەفتنا كوفرێ ل سەر ئیسلامێ یه و هاریكاره دگەل كافران .

حوكمێ وی كەسێ بڤی رەنگی: كافربونه و كوفرا مەزنه و ژ ئیسلامێ دەر دكەڤیت .

بەلگە ل سەر گوتنا مە، گوتنا خودێ یه قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ ٱلۡيَهُودَ وَٱلنَّصَٰرَىٰٓ أَوۡلِيَآءَۘ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٖۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمۡ فَإِنَّهُۥ مِنۡهُمۡۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ٥١ ﴾ المائدة: ٥١

((ئەی گەلی خودان باوەران هوین جوهی و فەلاّن نەكەنه هاریكار وپشتەڤان و وەلی بو خوْ، ئەو بخو هندەك ژ وان پشتەڤانی هندەكێن دینە، ئەو كەسێ پشتا كافران بگریت و هاریكاریا وان بكەت ئەو ژوان دێ هێتە هەژمارتن)).

٢- موالاة: ئەڤەیە ڤیانا خودانێت شركێ و كوفرێ یە ژبەر مەبەست و پێتڤیەكا دونیایێ بەلێ نەڤێت ئەو بسەر بكەڤن ، ئەگەر ڤیا كو كافر بسەر موسلمانا بكەڤن هینگێ ئەو ژ وان كافرانە .

حوكمێ وی كەسی: ئەڤە یا حەرامە و گونەهەكە ژ گونەهوین مەزن (كبيرة من الكبائر الذنوب).

بەلگە: قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَآءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِٱلْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُواْ بِمَا جَآءَكُم مِّنَ ٱلْحَقِّ يُخْرِجُونَ ٱلرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَن تُؤْمِنُواْ بِٱللَّهِ رَبِّكُمْ إِن كُنتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَٰدًا فِي سَبِيلِي وَٱبْتِغَآءَ مَرْضَاتِي تُسِرُّونَ إِلَيْهِم بِٱلْمَوَدَّةِ وَأَنَا۠ أَعْلَمُ بِمَآ أَخْفَيْتُمْ وَمَآ أَعْلَنتُمْ وَمَن يَفْعَلْهُ مِنكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿١﴾ ﴾ الممتحنة: ١

((ئەی ئەوێن باوەری ب خودێ وپێغەمبەرێ وی ئینای وکار ب شریعەتێ وی کری ، هوین دوژمنێن من ودوژمنێن خۆ بۆ خۆ نەکەنە دۆست وسەرکار، دلێ خۆ بدەنێ ودەنگ وباسێن پێغەمبەری سلاڤ لێ بن بۆ ببەن ، ونهێنیێن موسلمانان بۆ بێژن ، ووان کوفر ب وێ حەقیێ کرییە یا بۆ هەوە هاتی ژ باوەری ئینانا ب خودێ وپێغەمبەرێ وی وئەو تشتێ هاتییە خوارێ ژ قورئانێ)).

* هندەك ژ چاڤلێکرنێن کافران :

١- چاڤ لێکرنا کافران چ ب جلکان یان ب ئاخفتنان .

٢- وەغەرکرن (السفر) بو باژێرین کافران بو سەیران و خوشی یا دەرونێ خو.

٣- مانا ل باژێرێن کافرا (إقامة) و نەزڤریتە دناف باژێرێن موسلمانان ، مەبەستا وی رڤینە ژ دینی .

٤- بکارئینانا میژوو تاریخا وان ، ئاهەنگ گێران ب سەرسال و جەژنێت وان .

٥- هاری کاری و مشارەکەیا وان د جەژن و سەرسالێن کافران و حازربون ل شەهیانێت وان .

٦- دانانا ناڤێن کافران ل سەر خو و زاروکێن خو[1] .

دا بەشکرنا خەلکی د حەقێ وەلاء و بەراء دا

خەلك د وەلاء و بەراء دا سێ بەشن :

بەشێ ئێکێ: ئەوێن تو حەژێ دکەی حەژێکرنەکا خالص وتایبەت کو چو نەڤیان د گەلدا نەبیت (ئەوژی خودان ئیمانێن تایبەتن) .

بەشێ دووێ: ئەوێن تە کەرب ژێ ڤەدبن ودوژمناتیا وان دکەی وچو ڤیان دگەلدا نەبیت (ئەوژی کافرێن تایبەتن) .

بەشێ سیێ: ئەوێن تو حەژێ دکەی ژلایەکی و تەکەرب ژێڤەدبن ژ لایەکێ دیڤە (ئەوژی موسولمانێن گونەهکارن تە ئەو دڤێن ژبەرکو ئەو موسلمانن و تە کەرب ژێڤەدبن ژبەکو ئەو کونەهکارن وئەف کونەهە ژ کوفرێ وشرکێ کێمترە) .

---

(١) الولاء والبراء للشيخ الفوزان محمد القحطان كتاب اصول الايمان لختبة من العلماء ص ٣ ٣

ئیسلامەتی

★ پێناسەیا وێ دزمانیدا/ خوشکاندن و بدەست ڤەبەردان .

★ دشەریعەتیدا ئەڤە:-

١- خو بدەست ڤەبەردان بو خودایێ تاك و تەنها.

٢- خوشکاندن بو وی بگوهداریکرنا فەرمانێت وی .

٣- خودویرکرن ژ موشرکا و خودانێت شرکێ .

★ ئیسلاما گشتی و تایبەت :-

أ- ئیسلاما ب رامانا گشتی:-

پەرستن و عەبدینیا خودایێ مەزن هەر ژ دەست پێکرنا دونیایێ و فرێکرنا پێغەمبەران هەتا رۆژا رابونێ .

ب- ئیسلاما ب رامانا تایبەت :-

یا تایبەتە ب هنارتنا محمد پێغەمبەر ﷺ [1].

(١) اعلام السنة المنشورة ٣ ٣ وشرح ثلاثة الاصول للعثيمين ٠ ٢ وكتاب اصول الايمان نخبة من العلماء ص ٥ ٥ ٢.

بناغێن ئیسلامێ پێنجن (اركان الائسلام)

١- **پەیڤا شەهدەدانیێ یە** (لا إِلَهَ إِلا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّه).

٢- **كرنا نڤێژا** (إِقَامُ الصَّلاة) .

٣- **دانا زەكاتێ** (إِيتَاءُ الزَّكَاة) .

٤- **گرتنا رۆژیێن رەمەزانێ** (صَوْمُ رَمَضَان) .

٥- **بجهئینانا حەجێ بو وی كەسێ پێ چێبون هەبیت** (حَجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلا) .

*** ئەو ژی دوو چەقن:-**

أ- بنەمایێن سەرەكی (أركان أساس)

١- **هەردوو شەهدەدان** (لا إِلَهَ إِلا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّه) .

٢- **كرنا نڤێژانە** (إِقَامُ الصَّلاة) .

ب- بنەمایێن تەمام كەر (اركان تمام)

١. **دانا زەكاتێ** (إِيتَاءُ الزَّكَاة) .

٢. **گرتنا رۆژیێن رەمەزانێ** (صَوْمُ رَمَضَان) .

٣. ئەداکرنا حەجێ بو وی کەسێ پێ چێبون هەبیت (حَجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلا) .

★ بەلگەیا روکنێن ئیسلامێ (دليل أركان الاسلام) :-

قوله (صلى الله عليه وسلم) ((بُنِيَ الإِسْلامُ عَلَى خَمْسٍ : شَهَادَةِ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ ، وَإِقَامِ الصَّلاةِ ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ ، وَالْحَجِّ ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ)) بوخاری و موسلم ڤەدگوهێزن.

پێغەمبەری (سلاڤ لێ بن) گوتی ((ئیسلامەتی یا هاتیە ئاڤاکرن ل سەر پێنج بنەمایان:- شەهدەدان کو چ خودێ هەژی پەرستنێ نینن ، خودێ مەزن تێنەبیت ئەو هەژی پەرستنێ یە و محمد پێغەمبەرێ وی یە ، کرنا نڤێژێن فەرز هەر پێنجان ل دەم و جهێن وان و بتەمامی ، دانا زەکاتێ ژ ناڤ مالێ خو یێ کو زەکات لێ دکەڤیت بو مروڤێن فەقیر و هەژارو بێ حال وهەوجە ، بجهئینانا حەجێ بو وی کەسێ لەش ساخ و مال هەبیت و رێکا تەنا وتەئمین بت و ژنێ کەسەکێ مەحرەم وەکی بابی کوری برایی خالی مامی مێری دگەل دا بیت و گرتنا روژیێن هەیڤا رەمەزانا پیروز)) [1] .

(١)راجع مختصر معارج القبول آل عقعق ١٦٦.

باوەری (الإيمان)

★ پێنناسەیا باوەریێ:-

دزمانیدا/ دان پێدان و راست دەرئێخستن (الاقرار والتصديق).

★ باوەری ل نك دیكەفتیێن پێغەمبەری (سلاڤێن خودێ لێ بن) و كوما هەڤالێن وی: (الايمان عند اهل السنة و الجماعة):-

١- باوەری بنەجھ بوون ددلیدا.

٢- و گوتنا باوەریێ ب دەڤی و ئەزمانی .

٣- كار پێ كرنا باوەریێ ب ئەندامێن لەشی .

٤- باوەری زێدە دبیت بكرنا گوهدارییا خودێ ، و كێم دبیت بكرنا گونەهان[1] .

(١)الكواشف الجلية عن معاني الواسطية للشيخ عبدالعزيز السلمان ص ٨ ٤ ٦ وكتاب الاصول الايمان ص ٧ ٣.

بناغێن باوەریێ (أركان الايمان)

شەشن:-

١- باوەری ئینان بخودێ .

٢- باوەریا ب فریشتەیان (الملائكة).

٣- باوەری ئینان ب پەرتوکێن وی .

٤- باوەری ئینان ب پێغەمبەرێن وی .

٥- باوەری ئینان ب رۆژا رابونێ (اليوم القيامة) .

٦- باوەری ئینان ب قەزا و قەدەرێ (ئەو تشتێ خودێ بۆ مرۆڤی نڤێسین ژ خوشی و نەخوشی) .

★ بو زیاتر رونڤەکرنا وان:

١- باوەری ئینان ب خودێ (االايمان بالله):- ژچوار تشتان پێك دهێت:-

أ- باوەری ئینان ب هەبونا خودایێ مەزن .

ب- باوەری ئینان ب خودایەتا وی کو ئەو خودانێ هەمیانە (رب العالمين).

ج- باوەری ئینان ب خودا پەرستی یا وی، کو پەرستن و عیبادەتی بەس بو وی یە (إله الحق).

د- باوەری ئینان ب ناڤ وسالوخەت و نیشانێن وی (الايمان باسمائه وصفاته).

٢- **باوەر ئینان بفریشتەیێن وی (الایمان بالملائكة):- ژ وچوار تشتان پێك دهێت:-**

أ- باوەر ب هەبونا وان.

ب- باوەری ب وان فریشتەیان ئەوێن كو ناڤێن وان بو مەهاتیە گوتن وەكی (جبریل، میكایل، إسرافیل) و هەروەسا ب وان فریشتەیان ئەوێن كو ناڤێن وان بومە نە هاتینە گوتن و دیار كرن.

ج- باوەری ئینان ب ناڤ و نیشانێن وان ئەوێن بو مە هاتینە دیاركرن.

د- باوەری ئینان ب ئەوان تشتان ئەوێن بو مە هاتینە دیاركرن وەكی وان كاران ئەوێن كو ئەو پێ رادبن ب فەرمانا خودێ وەكی نڤێسینا خێر و گونەهان و پرسیاركرن ژ مرۆڤی دگوری دا ...).

هـ- فریشتە هندەك چێكریێت خۆدێ نە ل بن فەرمانا خودێ راوستیاینە وگەلەك گوهدارن بو وی ، ژبن فەرمانا خودێ دەرناكەڤن ، فریشتە نە نێرِن ونە مێ نە، نەد خۆن ونە ڤەدخۆن، كارێ وان بتنێ پەرستنا خودێ تاك وتەنیایە.

٣- باوەری ئینان ب پەرتوکێن وی (الایمان بالکتب) ئەوژی چەند پەرتوکەکن :-

أ- باوەری ئینان کو ئەف پەرتوکە ب راستی ژلایێ خودایێ مەزن ڤە هاتینە خوارێ.

ب- باوەری ئینان ب وان پەرتوکان ئەوێن ناڤێن وان بومە هاتینە دیارکرن وەکی { قوران ، ئنجیل، تەورات ، زەبور ، (صحف ابراهیم ، صحف موسی) } .

ج- ب راستی دەرئێخستنا ئەوان دەنگو باسان (الاخبار) ئەوێن ب دورستاهی بومە تێنە ڤەگوهاستن وەکی بەحسێ د قورانێ دا هاتیەگرن و ئەوان بەحسان ئەوێن د پەرتوکێن دی تردا وەکی تەورات وئنجیل) ل وی دەمی ئەوێ کو(ئنجیل وتەورات) د دورست و بێ بهێنە دەست ڤەدان و گهورینا حوکمێ وان .

د- کارپێکرنا حوکمێن ئەڤان پەرتوکان ئەوێن ژ ناڤەروکێڤە وەکی خو ماین و نەسخ نەبوین و رازی بوون و دەست لدیف بەردان بو ڤان پەرتوکان ڤێجا حکمەت ژوان مە وان زانیبت یاژی حکمەتا وان بومە نەهاتی نە دیارکرن ، و هەمی پەرتوکێن بەری قورئانێ حوکمێ وان ب قورئانێ نەسخ بوینە کار ب وان ناهێتەکرن پشتی قورئانێ.

٤- باوەری ئینان ب پێغەمبەران (الایمان بالرسل):- ئەوژی چوار بەشن:-

أ- باوەری ئینان کو نامەیا وان (رسالة) یا راست و دورستە ژلایێ خودایێ بلندڤە هاتیە بو وان، هەرکەسێ باوەریێ ب ئێك نامەیێ نەئینیت ل وی دەمیدا ئەو یێ کافرە.

ب- باوەری ئینان ب وان ناڤان ئەوێن بومە هاتینە نیشا دان وەکی (موسا و عیسا و محمد و ابراهیم و نوح) (سلاڤێن خودێ ل سەر هەمیان بن).

ج- راست گویی کرنا بەحس و ئەخبارێن وانا.

د- کارپێکرنا شەریعەت و ریێ و رێبازا وان پێغەمبەران و دوماهیکاوان محمد پێغەمبەرە ﷺ ئەو یێ هاتیە فرێکرن بو خەلکی هەمییان .

٥- باوەری ئینان ب رۆژا دوماهیێ ئەوژی سێ بەشن (الایمان بالیوم الآخر):-

أ- باوەری ئینان ب رابونێ ژ گوران پشتی مرنێ .

ب- باوەری ئینان ب حیسابێ و خەلات کرنا هندەکان ب چونا بەحەشتێ و جەلات کرنا هندەکان بو چونا جەهنەمێ .

ج باوەری ئینان ب بەحەشتێ کو وارگەهێ مرۆڤێن خودێ یە و یاراستە و یاهەی ، و جەهەنەمێ کو پیسە جهێ کافرانە و یاراستە و یا هەی.

و هەروەسا ژ باوەری ئینانێ یە ب رۆژا دوماهیێ کو هەر ریدانەکا چێدبیت پشتی مرنا مرۆڤی وەکی فتنەیا قەبری و عەزاب و سزایێ خرابان و خوشی بو باشان .

٦- باوەر ئینان ب قەزا قەدەرێ (الایمان بالقدر):- ئەوژی چوار بەشن:-

أ باوەریێ بینین کو هندی خودێ یە زانایە ب هەرتشتەکی بەری ریدانێ و پشتی ریدانێ ب بەرفرەهی و ب تێر و تەسەلی ڤە .

ب باوەریێ بینین کو هندی قەزا و قەدەرن کو ئەو تشتێ بهێتە دریکا مروڤیدا خودایێ مەزن یێ نڤیسی ب تابلویا پاراستیڤە (اللوح المحفوظ) و کەسەك نەشێت دەست کاریێ تێدا بکەت .

ج باوەریێ بینین کو هەمی تشتێن هەین نەشێن هەبن و نەشێن بژین ئەگەرحەزکرنا خودایێ مەزن پێ نەبیت .

د باوەریێ بینین کو هەمی چێکری چێکرێن خودایێ مەزنن ب رەنگ و ناڤ و نیشان و لیڤینا خوڤە[1].

---

(١) باختصار شديد من رسالة اصول الايما ن للشيخ ابن عثيمين

*** بەلگە ل سەر باوەری ئینانێ ب هەر شەش روکنێن دینی:-**

١- قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ ۞ لَّيْسَ ٱلْبِرَّ أَن تُوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ قِبَلَ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ وَلَٰكِنَّ ٱلْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلْكِتَٰبِ وَٱلنَّبِيِّۦنَ ﴾ البقرة:١٧٧

((باشی ل نك خودێ ئەو نینە هوین د نڤێژێ دا ب لایێ روژهەلات و روژئاڤایێ ڤە بەرێ خو بدەن ئەگەر فەرمانا خودێ نەبت ، بەلکی باشی هەمی کارێ وییە یێ باوەری ب خودێ ئینای و پەرستنا وی بتنێ کری ، وباوەری ب روژا دویماهییێ ئینای ، و ب هەمی ملیاکەتاو و کیتابێن هاتینە خوارێ ، و ب هەمی پێغەمبەران بێ جوداهی)).

٢- قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ إِنَّا كُلَّ شَىْءٍ خَلَقْنَٰهُ بِقَدَرٍ ﴿٤٩﴾ ﴾ القمر: ٤٩

((هندی ئەمین هەر تشتەکێ هەی مە ب پیڤانەکێ ئافراندییە ، و ئەم پێ دزانینە)).

٣- ومن السنة ما جاء في حديث جبريل (عليه السلام) عندما سأل النبي ﷺ و قال اخبرني عن الايمان قال: ((الإِيمَانُ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلاَئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ))

موسلم ڤەدگوهێزیت.

ودەلیل ژسونەتێ ل وی دەمێ جبریلی ﷺ پرسیار ژ پێغەمبەری کری وگوتێ کا ئیمان چی یە ؟ پێغەمبەری بەرسڤا ویدا وگوت: ئیمان ئەڤەیە ((تو باوەریێ ب خودێ بینی و فریشتەیێن(ملائیکەتێن) وی و پەرتوکێن وی و پێغەمبەرێن وی بێ جوداهی دناف بەرا پێغەمبەراندا و ب رۆژا رابونێ (قیامەتێ) و ب قەزا و قەدەرێ چ خێر بیت یان خرابی بیت)).

چاکی (الإحسان)

★ پێناسەیا باشیێ:-

دزمانیدا/ باشی و چاکی دژی نەباشی و خرابیێ یە .

دشەریعەتی دا/ تویێ باش و زێرەڤان بی درازی بونا خودێدا چ ب نەپەنی و بەرزەیڤە یان ب ئاشکرایڤە .

★ بناغێن چاکی یێ:- بناغەك بتنێ یە:-

((أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ))

((وەسا پەرستنا خودێ بکە هەر وەکو تویێ وی دبینی ، و ئەگەر تو وی نەبینی ژی ئەو یێ تە دبینیت))

★ پلەیێن باشیێ (درجات الاحسان).

یائێکێ:- پێکا دیتنێ

((أَنَّ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ)) پەرەستنا خودێ بکە هەروەکی تو یێ وی دبینی و ئەو گوپیتکا هەردوو پلەیانە .

یا دوویێ:- پیلەیا بەرێ خودانێ و زێرەڤانیێ:-

((فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ)) ئەگەر تو وی نە بینی پا دێ یێ هشیار بە و بزانە کو خودایێ مەزن یێ زێرەڤانیێ ل تە دکەت و هاش کار و کریارێن تە هەیە یێ تە دبینیت .

چەقێن باشیێ:- دوو چەقن:-

١- باشیا دگەل چێکریان :- ئەو ژی چوار جورن:-

أ- باشی دگەل وان ب دانا مالی و هاریکاریێ .

ب- باشی ب قەدرێ خو .

ج- باشی بزانینا خو.

د- باشی ب لەش وهێزا خو .

٢- باشیا دپەرستنا خودێدا :-

أ- کو ئەو یێ تەدبینت .

ب- ئەوی هاش کار و کریارێن تە هەیە و زێرەڤانە ل سەر تە .

★ بەلگە ل سەر چاکیێ:-

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَواْ وَّٱلَّذِينَ هُم مُّحۡسِنُونَ ١٢٨ ﴾

النحل: ١٢٨

((هندی خودایێ مەزنە ب سەرکەفتن وپشتەڤانییا خو یێ دگەل وان یێن تەقوا کری ، ویێ دگەل وان یێن د کرنا عیبادەتی دا قەنجی کری)).

قوله (صلى الله عليه وسلم) عندما سأله جبريل ﷺ عن الاحسان:

((أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ)) موسلم

فەدگوهێزیت

و گوتنا پێغەمبەری (سلاڤێن خودێ ل سەر بن) ل وی دەمێ جبرائیلی ﷺ پرسیار ژێ کری دەربارەی باشیێ؟ ئەوی گوت باشی ئەڤەیە: ((هوسا عەبدینیا خودێ بکەی هەروەکی تو وی دبینی، ئەگەر تو وی نەبینی ئەو یێ تە دبینت)). ئانکو (ب وی رەنگێ جوان و خوشکوك عەبدینیا خودایێ خو بکە دەمێ تو دنڤێژێدا ئەو یێ ل بەرمبەرێ تە یان هەرکارەکێ تو بکەی هوسا هزر بکە - کو تو یێ وی د بینی ڤیجا پێتڤیە تو گەلەك د کارو کریارێن خودا یێ هشیار بی، ئەگەر تو بێژی ئەز وی نابینم پادێ بلا تو یێ پشت راست بی کو هندی خودێ یە هاشتە هەیە تە دبیت و گوھ ل پەیڤێن تە هەیە ، ئەگەر تە ئەف هزرە کر ل وی دەمی تو دێ هەست ب باشی و خوشیا باوەریا خو کەی چونکی تو دێ مرۆڤەکێ راست و دورست بی و خەلەتی دێ گەلەك کێم بن ل نك تە بوچی چونکی تویێ خودێ دبینی و توشەرم ژێ دکەی کو تو توشی خەلەتیێ و گونەهێ ببی).

* زەلامە هاتە نك ئیبراهم بن ئەدهەمی و گوتێ: ئەی ئیبراهیم من گەلەك گونەهێت کرین وتەخسیریا د دەرحەقا نەفسا خودا کری بو من ئاخفتنەکێ بێژە کو تەئسیرێ ل سەر من بکەتن وئەز تەوبە بکەم، وی گوتێ ئەز دێ پێنج شیرەتا ل تەکەم، وی گوت بێژە، ئیبراهیم گوت یائێکێ:- ژ رزقێ خودێ نەخوی و بێ ئەمریا وی بکەی ، زەلامی گوتێ چەوا ئەی ئیبراهیم و خودیێ یە رزقی

ددەت ورزق بو وی نائێتەدان ، ئیبراهیم گوتێ عەجێبی بو تە بت: ژ رزقێ خودێ دخووی وبێ ئەمریا خودێ دکەی بکرنا گونەها؟، یا دووێ: ل سەر عەردێ خودێ نەژی و بێ ئەمریا وی بکەی بکرنا گونەها. زەلامی گوتێ عەرد عەردێ خودێ یە وعەسمان عەسمانێ وی یە. ئیبراهیم گوتێ عەجێبی بو تە بت ژ رزقێ خودێ دخوی ول سەر عەردێ وی دژی وبێ ئەمریا وی دکەی، یاسیێ: هەرە جهەکی خودێ تەلێ نەبینت وبێ ئەمریا وی بکە، زەلامی گوتێ ئەو ل کیڤە هەیە ئەی ئیبراهیم ئەوە یێ نە نڤیت وغافل نەبیت ویێ ل هەمی جێها حازرە. یا چوارێ: ئیبراهیمی گوتێ ئەگەر مەلائیکەتێ مرنێ هاتە نك تە دا روحا تە بستینت بێژێ ئەز نا مرم ڤێ گافکێ، زەلامی گوتێ کێ ئەف پێچێ بونە هەیە ئەی ئیبراهیم وخودێ دبێژت: قَالَ تَعَالَىٰ:﴿ إِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ فَلَا يَسْتَـْٔخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٤٩﴾ ﴾ يونس: ٤٩: ئەگەر روژا ئێك ژ هەوە هات دەمەکی کێم یان زێدە نابت، یاپێنجێ: ئیبراهیمی گوتێ ئەگەر مەلائیکەتێت عەزابێ هاتن دا تە باڤێژنە دئاگریدا نەچە دگەل واندا وتو هەرە بەحشتێ، زەلامی گوتێ کی ڤێ چەندێ دشێت ئەی ئیبراهیم ، گوهێ خو ب دەیێ ئەی ئیبراهیم من تەوبەیە بو خودێ عالەمێ وئەز دبێژم (استغفرالله واتوب اليه) .

پەرستن (العبادة)

پێناسەیا پەرستنێ:-

دزمانیدا/ خوشکاندن و خو کێم کرن .

د شەریعەتی دا/ ناڤەکێ کوم کریە بو هەرتشتێ خودێ حەژێ بکەت و ژێ رازی بت چ کوتن و کریارێن ژدەرڤە وەکی نڤێژ و حەج و چ گوتن کریارێن ژ دلدا وەکی ئنیەتێ د دلدا (النیة و الاخلاص وهما في القلب).

★ ئەگەرا بناڤ کرنا ئەرکێن شەریعەتێ ل سەر مروڤ و ئەجنان پەرستنە:-

ژبەر کو ئەو کارو و کریارێن خودێ داینە وان و ئەو دکەن وەکی ئەرکەکێ فەرە ل سەر وان و ئەو بو خودێ رەزیل و خوشکاندینە.

★ روکنێت پەرستنێ:- سێ نە .

١) ڤیان (المحبة).

٢) ژێ ترسیان (الخوف).

٣) هیڤی و داخوازی (الرجاء).

★ **مەرجێن عیبادەتی:-**

أ- **مەرجێن هەبونێ : راستیا ئینیەت وعەزیمێ یە .**

ب- **مەرجێن دورستیێ: وەفاداری یە (ئیخلاص) ە و دیکەفتنا (متابعە) پێغەمبەری یە ﷺ .**

★ **پەرستن دوو جورن:-**

١- **پەرستنا گەردوونێ :-**

٢- **پەرستنا شەریعەتی :-**

١- **پەرستنا گەردوونێ** (العبادة الكونية).

پێناسەیا وێ/ ((گەردوون و خورستیا وێ خو ب دەستڤەبەردایە و گوهداریا خودێ دکەن ، ئەو ژی هەمی چێ کریان بخوڤە دگریت کەسەك ژبن دەرناکەڤیت چ موسلمان و کافر و مەلائیکەت و ئەجن و باش و خراب بن، یان ب رەنگەکێ دی: گەردوون هەمی ب عەسمان وعەرد وستێر ڤە، و ب خودان رح ودار وبەر وتەراتی وهشکاتی ڤە، و ب ملیاکەت وئەجنە ومروڤ ڤە، دبن دەستێ خودێنە، ودبن فەرمانا وی یا گەردوونی دایە)).

بەلگە :-

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ إِن كُلُّ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ إِلَّآ ءَاتِي ٱلرَّحْمَٰنِ عَبْدًا ﴿٩٣﴾

﴿ مريم: ٩٣

((هەر یەكێ ل عەسمانا ژ ملیاكەتان ، ول عەردی ژ مروڤ و ئەجنان ، ل روژا قیامەتێ دێ ئێتە نك خودێ بەنییەكێ شكەستی)) .

٢- پەرستنا شەرعی[1]:

ئەڤە كو (خوشكاندن بو فەرمانا خودێ) .

و ئەڤە یا تایبەتە بو هەركەسێ گوهداریا خودێ كر و دیكەفتنا پێغەمبەرێن وی كرن.

بەلگە:- قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ وَعِبَادُ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلَّذِينَ يَمۡشُونَ عَلَى ٱلۡأَرۡضِ هَوۡنٗا ﴾ الفرقان: ٦٣

((وبەنییێن خودێ ییێن چاك رحەت ل سەر عەردی ب رێڤە دچن وخو مەزن ناكەن، و ئەگەر نەزان و بێ عەقل خەلەت دگەل وان ئاخفتن ئەو ب گوتنەكا جوان بەرسڤا وان ددەن ، ووەسا دگەل وان دئاخڤن كو پێ ژ گونەهێ ب سلامەت بن)).

(١) انظر لشرح ثلاثة اصول لشيخ العثيمين ٩ ٣.

دەستورەکێ گرنگ د ئێکاتیا پەرستنێ دا

★ دەقێ دەستوری:-

((هەرکارەکێ بنەجھ بوی کو ئەو کارە پەرستنە، ڤێجا ئەگەر ئەڤە دا بال خودێ و بڤی کاری خودێ ژ خو رازی کر هینگێ ئەو تەوحیدە ، بەلێ ئەگەر ئەف کارە دا کەسەکی و چ پشك و بار بو خودێ تێدا نەبن یان نیف بو خودێ و نیڤەك بو کەسەکێ دی هینگێ ئەو شرکە)).

★ بەلگە ل سەر دەستوری زورن ژوان:-

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ ۞ وَٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَلَا تُشۡرِكُواْ بِهِۦ شَيۡـٔٗاۖ ﴾ النساء: ٣٦

((وهوین پەرستنا خودێ ب تنێ بکەن وخو ب دەست وی ڤە بەردەن ، وچو هەڤپشکان بو وی د خوداینی و پەرستنێ دا چێ نەکەن))

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ ۞ وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعۡبُدُوٓاْ إِلَّآ إِيَّاهُ ﴾ الإسراء: ٢٣

((یا محمد خودایێ تە ئەمر و فەرماندا کو پەرستن بو کەسەکی نی نە ژبلی وی چونکی ئەو هەژی پەرستنێ یە)).

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ ۞ قُلۡ تَعَالَوۡاْ أَتۡلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمۡ عَلَيۡكُمۡۖ أَلَّا تُشۡرِكُواْ بِهِۦ شَيۡـٔٗاۖ ﴾ الأنعام: ١٥١

((تو بێژە وان: وەرن دا ئەز وێ بو هەوە بخوینم یا خودێ ل سەر هەوە حەرامکری: کو هوین د پەرستنێ دا تشتەکی ژ چێکرییێن وی بو وی نەکەنە هەڤپشك، وهوین هەمی رەنگێن پەرستنێ بو وی ب تنێ بکەن، وەکی ترسێ وهیڤیێ و دوعایان)).

نمونە:-

دوعا پەرستنە

هەکە بو خودێ نەبت هینگێ شرکە .

ترس پەرستنە

هەکە بو خودێ نەبت هینگێ شرکە .

ڤەکوشتنا گیانەوەرا پەرستنە

هەکە بو خودێ نەبت هینگێ شرکە .

ل سەر خو فەرزکرنا سەرەکی(النذر) پەرستنە

هەکە بو خودێ نەبت هینگێ شرکە [1].

(١) قاعدة القول المفيد للشيخ العثيمين ١/٢٤٩

بەشێن ڤیانیێ

ڤیان دابەش دبیتە بو چوار بەشان:-

١- پەرستن: ئەوژی ڤیان بو خودێ و ڤیانا وی تشتی ئەوێ خودێ حەژێ دكەت .

بەلگە: قَالَ تَعَالَىٰ:﴿ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِۗ ﴾ البقرة: ١٦٥

((ڤیانا خودان باوەران بو خودێ پترە ژ یا ڤان كافران بو خوداوەندێن وان؛ چونكی ڤیانا خودان باوەران خوری بو خودێ یە، بەلێ كافران هەڤپشكی دڤیانا خودا كرییە)).

٢- هەڤبەشی (الشرك): ڤیان بو وان كەسان ژبلی خودێ یان حەژێكرنا وان بو هندەك تشتان وەكی حەژێ كرنا وان بو خودێ یان حەژێ كرنا وان دژوارترە بو وان تشتان ژ ڤیانا خودێ .

بەلگە: قَالَ تَعَالَىٰ:﴿ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمۡ كَحُبِّ ٱللَّهِۖ ﴾ البقرة: ١٦٥

((و دگەل ڤان هێجەتێن ئاشكەرا هندەك مروڤ ژبلی خودێ هەنە صەنەم بو خودێ دكەنە هەفتا ،ووێ ڤیان و مەزنی و گوهدارییێ یا هێژای خودێ ب تنێ بت ددەنە وان)).

٣- گونەه و بێ فەرمانیا خودێ:- ڤیان بو گونەهێ و تشتێن هاتینە قەدەغەكرنێ (حرام) كرنێ و وی تشتی ئەوێ دبێژنێ (بیدعە) ئەو كەسێ ژنك خو گوتی ئەف كارە باشە و خێرە و ئەو بخو براستی نەژدینی یە و تێتە هژمارتن ژ گونەها پێش خێراڤە .

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحِبُّونَ أَن تَشِيعَ ٱلْفَٰحِشَةُ فِى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾ ﴾

النور:١٩

((هندی ئەون یێن حەز دكەن كرێتی دناڤ موسلمانا دا بەلاڤ ببت د دنیایێ دا عوقوبا قەزفێ ، و گەلەك بەلایێن دی بو وان هەنە ، و ل ئاخرەتێ – ئەگەر ئەو تەوبە نەكەن – عەزابا ئاگری بو وان هەیە ، وخودێ ب تنێ درەوا وان دزانت، و هوین نزانن)).

٤- ڤیانا سروشتی: وەكی ڤیانا زاروكان و مرۆڤێن خو و گیانێ خو وەكی ڤان تشتان:-

بەلگە: قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ ٱلشَّهَوَٰتِ مِنَ ٱلنِّسَآءِ وَٱلْبَنِينَ وَٱلْقَنَٰطِيرِ ٱلْمُقَنطَرَةِ مِنَ ٱلذَّهَبِ وَٱلْفِضَّةِ وَٱلْخَيْلِ ٱلْمُسَوَّمَةِ وَٱلْأَنْعَٰمِ وَٱلْحَرْثِ ۗ ذَٰلِكَ مَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَٱللَّهُ عِندَهُۥ حُسْنُ ٱلْمَـَٔابِ ﴿١٤﴾ ﴾ آل عمران: ١٤

((ڤیانا دلچونان ژ ژن و كوران، و مالێ گەلەك ژ زێر و زیڤان، و ژ دەوارێن جوان، وحێشتر و چێل و تەرش و كەوالان، و عەردێ بو هاتیە دەسنیشانكرن، ل بەر مروڤان یا هاتیە خەملاندن، و ئەوا هە خوشییا ژینا دنیاییە یا نەمینت. و ل نك خودێ خێر و جهێ باشێ زڤرینێ-كو بەحەشتە- هەیە)).

ترس (الخوف)

پێناسەیا ترسێ ئەڤەیە:- رویدانەکە ب پەیدابوونا هزرەکێ پەیدا دبیت، دبیتن ب پەیدابوونا ڤێ هزرێ زەرەر و زیان ل خودانێ وێ بکەڤن. چوار جورێن ترسێ هەنە:

١- شرکا مەزن:- ترسا ڤەشارتی یە (ترسا ژ کەسەکی یە ب ئەگەرێ تشتەکی کو ئەف تشتە خودێ دشێت بگەهینیتە مرۆڤی یان ژی ژ مرۆڤی دویر بێخیت).

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ إِنَّمَا ذَٰلِكُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ يُخَوِّفُ أَوۡلِيَآءَهُۥ فَلَا تَخَافُوهُمۡ وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ﴿١٧٥﴾ ﴾ آل عمران: ١٧٥

(هەما شەیتانە هەوە د ڤێ چەندێ دا سست دکەت، و ئەو یێ هاتی دا هەوە ب پشتەڤانێن خو بترسینت، ڤێجا هوین ژ بوتبەرێسان نەترسن؛ چونکی ئەو دلاوازن ووان چو پشتەڤان نینن، وهوین ب گوهدارییا من ژ من بترسن ئەگەر هوین دخودان باوەرن).

٢- تشتێ حەرام: هێلانا فەرزەکی یان کرنا تشتەکێ حەرام ژترسێن خەلکی دا قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ فَلَا تَخۡشَوُاْ ٱلنَّاسَ وَٱخۡشَوۡنِ ﴾ المائدة:٤٤ ((هوین د کارئینانا حوکمێ من دا ژ خەلکی نەترسن؛ چونکی ئەو نەشێن نە مفای نە زیانێ بگەهینن هەوە، بەلێ هوین ژمن بترسن ئەزم مفاگەهینێ زیانکەر)).

٣- ترسا دورست (الخوف الجائز): ئەو ترسا سروشتی یە وەکی ترسا ژ شێری و دوژمنی و سولتان و مەزنێن زوردار: قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ فَأَصْبَحَ فِي ٱلْمَدِينَةِ خَآئِفًا يَتَرَقَّبُ ﴾ القصص: ١٨ (ئینا مووسا ل باژێری ب ترس کەفت و گوهێ وی ما ل خەلکی کانێ دێ چ بەحسی وی و کوشتییێ وی کەن).

٤- ترسا د پەرستنێ دا (الخوف في العبادة): ئەو ترسە یا کو مرۆڤ ژ خودێ بتنێ بترسیت و ئەویێ بێ هەڤپشك و هەڤالە: قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ جَنَّتَانِ ﴿٤٦﴾ ﴾ الرحمن: ٤٦ ((و هەچییێ تەقوا خودێ بکەت ژ مروڤ و ئەجنان، و ژ راوەستانا خو ل بەرانبەر خودایێ خو ترسای، و گوهدارییا وی کر، بو وی دو بەحەشت هەنە)).

جورێن ترسێ دوو نە:-

١- ترسا باش: ئەوا دناف بەرا تە و گونەهان دا پەیدا دبت و خودایێ مەزندا زێدە کارتێ کرنێ ل سەر تە دکەت داکو تو فەرمان و ئەرکێن بشەریعەتی بجھ بینی و خو ژ بێ ئەمرییا وی بپارێزی)).

٢- ترسا خراب: ئەوا بەندێ گونەهکار ژ رحم و دلوڤانیا خودێ بێ هیڤی دکەت.

كورتیەك ل سەر ڤیان وترس وهیڤی یێ:

هندی پەرستنە ل سەر سێ بناغەیێن سەرەكی خو دگرت (ڤیان وترس وهیڤیێ یە)

ڤیان د گەل خوشكاندنێ، وترس دگەل هیڤی یێ ، یا فەرە ئەڤە دپەرستنێ دا پێكڤە كوم ببن، مەتەلا مروڤێ موسلمان د ڤیان وترس وهیڤی یێ دا وەكی مەتەلا بالندەكی یە، كا چەوا ڤی بالندەی سەرێ هەی ودوو چەنگێت هەین، بێ سەر نەشێت بفرت وبێ چەنگ نەشێت بفرت وب چەنگەكی بتنێ نەشێت بفریت، ئەها هوسا ئیمان بێ كارێن چاك قەبیل نابیت و بەروڤاژی ڤێ چەندێ، ئیمان بێ ڤیان وترس قەبیل نابیت، كانێ چەوا بالندە بێ چەنگ وسەر نافریت، بو نمونە گەلەم مروڤ هەنە گەلەك گونەهێت مەزن دكەن ودبێژن خودێ غەفور ورەحیمە و وان ژبیركریە كو خودێ شەدید ول عەزابە ؟

هیڤی (الرجاء)

هیڤی: ئەوە کو مروڤ ب ئومێد و هیڤی بمینت و چاڤەرێ وی تشتێ مروڤ حەژێ دکەت.

★ جورێن هیڤی یێ سێ نە:-

١- هیڤیا پەرستنێ: ئەو هیڤیا مروڤی ژ خودێ بتنێ هەبیت .

٢- هیڤیا شرکێ: ئەو هیڤیا مروڤی ژ کەسەکی هەبیت و وی کەسی چو هیڤی پێ چێ نەبت بو مروڤی ئەنجام دەت بتنێ هەر خودێ یە ڤێ هیڤیێ بو مروڤی ئەنجام ددەت .

٣- هیڤیا سروشتی : ئەوا مروڤ هیڤیا ژ کەسەکی بکەت کو بو مروڤی کارەکی بکەت و ئەو کەسە بشێت وی کاری ئەنجام بدەت وەکی بێژی: ئەز هیڤیا ژ تە دکەم تو بێ یە مالا مە، ئەز هیڤیا ژتە دکەم تو ژمن دویر بکەڤی.

بەلگە ل سەر هیڤیێ:-

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ فَمَن كَانَ يَرْجُوا۟ لِقَآءَ رَبِّهِۦ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَٰلِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِۦٓ أَحَدًۢا ﴿١١٠﴾ ﴾ الكهف: ١١٠

((ڤێجا هەرکەسێ بڤێت ل رۆژا قیامەتێ چافپێکەفتنا خودێ بکەت و خودێ ژوی یێ رازی بیت بلا کارەکێ باش بکەت و شرك و ریمەتیێ تێدا نەکەت)).

★ هیڤیا ژ خودێ دوو جورن:-

١- هیڤیا باش: هیڤیا باش دگەل کارێن باش.

٢- هیڤیا خراب: هیڤیا تشتەکێ باشە بەلێ بێ کارە ئەڤە سەردا چوون و غورورە. مرۆڤەك بێژت خودێ یێ برەحمە و کارێن خراب بکەت و بێژت ئەز دێ چمە بەحەشتێ[1].

(١) شرح ثلاثة الاصول لشيخ العثيمين وحصول الاصول لشيخ عبدالله الفوزان

خو هێلانا ب هیڤیا خودێ ڤە (التوكل)

تەوەکول دزمانیدا/ خو هێلانا بهیڤیا تشتەکیڤە .

تەوەکول دشەریعەتیدا/ خوهێلانا دلی بهیڤیا خودێ ب تنێ ڤە .

★ تەوەکولا شەرعی یا دورست:-

١- خو هێلانا بهیڤیا خودێ ڤە یا کو ب رەنگەکێ راست و دورست.

٢- باوەری بخودێ هەبیت و باوەری هەبیت کو هەمی کارێت ددەستێ خودێدا .

٣- بجھ ئینانا ئەگەران .

★ تاو و چەقێن تەوەکولێ:- سێ چەقن:-

١- تەوەکولا عیبادەتی: ئەو تەوەکولا ل سەر خودێ بتنێ .

٢- تەوەکولا شرکی: ئەو تەوەکولا ل سەرکەسەکی یان تشتەکی و ئەوی کەس یان تشتی چ پێ چێنەبیت بو وی کەسی بکەت تێنەبیت هەر خودێ یە .

٣- تەوەکولا دبێژنێ وەکیلاتی:- تو بێژیە کەسەکی کارەکی پێش من ڤە بکە و ئەو دشێت وی کاری ئەنجام بدەت ئەڤە یادرستە .

★ بەلگە ل سەر تەوەکولێ:-

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ وَعَلَى ٱللَّهِ فَتَوَكَّلُوٓاْ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ﴿٢٣﴾ ﴾ المائدة:٢٣

((و بەس خودێ یە تەوەکول وپشت گەرم کرنا هەوە بو وی بیت ئەگەر هوین ب دورستاهی خودان باوەر و ئیمانن)).

★خێرا تەوەکولێ گەلەکا مەزنە وگولەك حەدیس ل سەر ڤێ چەندێ هەنە ژ وان : حەدیسا عومەرێ کورێ خەتابی (رازی بونا خودێ لێ بت) دبێژت: من گوه ل پێغەمبەرێ خودێ بو ﷺ دبێژت :

(گەر هوین خو بهێل نە ب هیڤیا خودێڤە ب دورستاهی دێ خودێ رزقێ هەوە دەت کانێ چەوا رزقێ تەیرو بالندەیان ددەت، سپێدێ ژ مال دەردکەڤیت یابرسی ودزڤریت یا تێرە) و بوزانین بالندا چ قیت وئەرزاق نینە بو خو هلگرتبیت یان چ کار نینن ئەو ئەنجام بدەت وەکی مروڤی .

* قال عُمَرَ بن الخطاب ﷺ: سَمِعْتُ رَسُول اللهِ ﷺ يَقُولُ: (لَوْ أَنَّكُمْ تَوَكَّلتُمْ عَلى اللهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ، لَرَزَقَكُمْ كَمَا يَرْزُقُ الطَّيْرَ، تَغْدُو خِمَاصاً، وَتَرُوحُ بِطَاناً).

★ ژ رەوشت ونیشانێن وان کەسان ئەوێن ل روژا قیامەتێ دچنە بەحشتێ بێ حیساب و بێ عەزاب کو حەفتێ هزار کەسن (ئەون یێن ئەو بخو داخوازێ ژکەسەکێ ناکەن کو ب وانڤە بخوینن، چو تشتا بێ ئیفلەح ناکەن ، وپشت گەرمن ب خودایێ خو). ((هُمِ الَّذِينَ لا يَسْتَرْقُونَ وَلا يَتَطَيَّرُونَ ، وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ)) .

★ عن أنس ﷺ قال : ((قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَعْقِلُهَا وَأَتَوَكَّلُ! أَوْ أُطْلِقُهَا وَأَتَوَكَّلُ! ؟ قَالَ اعْقِلْهَا وَتَوَكَّلْ)) ترمذی ڤەدگوهێزیت. وەکی هاتیە

ڤەگوهاستنێ ژ ئەنەسی گوت: زەلامەکی گوت ئەی پێغەمبەرێ خودێ ئەرێ ئەس حێشترا خو گرێدەم و تەوەکول و پشتاخو ب خودێ راست کەم ، یان بەردەم و تەوەکول و پشتاخو ب خودێ راست کەم؟ پێغەمبەری گوت : گرێدە وتەوەکولا خو ب خودێ بکە) مەعنا وێ سەبەب وئەگەران ب کاربینە. عومەرێ کورێ خەتابی (رازی بونا خودێ لێ بت) گەهشتە کومەکێ ژئەهلێ یەمەنێ فێجا گوتە وان هوین کینە؟ وان گوت: ئەم موتەوەکولن. عومەری گوت: بەلێ هوین موتەئاکلن ئانکو خوەرەنە، ئەوێن تەوەکول هەین ئەون یێن ڤیاناوان ل عەردیدا بەر بەلاڤە وتەوەکولا وان ب خودێ یە .

نیعمەت وقە نجیا بدەیە بال کەسەکی ڤە ژبلی خودێ
(نسبة النعم الي غير الله)

وەکی مە گوتی دچەند بابەتا ژ پەرتوکێ کو مروڤ خێر وقەنجیا بدەتە بال کەسەکی یان تشتەکی ژبلی خودێ وەکی بێژی باران هات ب ستێرا، ئەم سەرکەتین بخێرا فلان کەسی، ئەگەر فلان کەس نەبا ئەم دا ژبرسا مرین ... هتد، ئەف قەنجی یە هەمی دانە هندەك کەسا ژبلی خودێ، وبراست هەر خودێ بتنێ یە درێڤە برنا کاروکریارێت عەبدێت خودا ، دان پێدانا قەنجی وباشی وخوشیا خودێ ددەتە مروڤی ژکاکل کا بابەتێ تەوحیدێ وئیسلامێنە وئەو کەسێ قەنجیا بدەتە کەسەکێ دی ژبلی خودێ ل وی دەمی ئەو کافر بۆ وشریکەك بو خودێ چێکر دەمێ گوتی فلان کەسی بو من فلان قەنجی دایە وخودێ ژبیرکریە کو هەر ئەوە خودانێ هەمی قەنجی ونعمەتان قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ ٱللَّهِ ثُمَّ يُنكِرُونَهَا وَأَكْثَرُهُمُ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٨٣﴾ ﴾ النحل: ٨٣

هندەك ژ تەفسیرزانا گوتی یە : وان زانی یە کو نعمەت وقەنجی ژخودێ نە ، وخودێ یە وان قەنجیا دگەل واندا دکەت ، بەلێ ئەو ئینکارا ڤان قەنجیا دکەن ودبێژن نە خودێ یە خودانێ قەنجیا، وبو خو هزردکەن کو ئەڤا هاتی بو وان ژ قەنجیێ ژلایێ باب وباپێرێن وانە وئەو میرات گرێن وانا نە، یان بێژت ئەگەر فلان

كەس نەبایە دا هوسا چێبت، و وان ژبیرا خو بریە كو ژێدەرێ سەرەكی ویێ ئێكانە بەس خودێ بتنێ یە دهەمی كاروكریارێت هەمی چێكریان).

وئەڤە دڤی دەمێ ئەم تێدا دژین تژینە وەكی فلان دەرمان فلان نەخوشیێ دبت یان ناهێلت ، فلان نوژداری ئەز ساخ كرم ، دونیایا خوشە ئەڤروكە بو سەفر وسەیرانا دناف گەمی وتەیارە وسەیارادا وئەگەر باران وباروڤە وهروبا نەهێت ئەم دێ بسەلامەت بین، وئەوان ژبیر كر كو بتنێ خودێ یە عافیەت وسەلامەتیێ ددەت ویا د دەستێ ویدا وهڕوبا وعاصیفە دبن ئەمڕ وفەرمانا ویدانە .

ژ ئەبو هورەیرەی (رازی بونا خودێ لێ بیت) هاتیە ڤەگوهاستن كو وی گوت: من گوه ل پێغەمبەری بوّ ﷺ دگوت: ((سێ كەس هەبوون د ناف بەنی ئیسرائیلیان دا، (ابرص= ئێشەكا پیستی یە كو دبێژنێ پنی پنی)(واقرع = كەچەل)(واعمی= كورە)، خودێ ڤیا هەرسێكا بجەربینت (امتحان)بكەتن، مەلائیكەتەك فرێكرە نك وان، مەلائیكەت ب سەر خولكێ مروڤەكی هاتە نك زەلامێ پنی پنی وگوتێ: چو تشت خوشتڤی یە لنك تە ؟ گوت رەنگەكێ تازە، وپیستەكێ-جلد- جوان وتازە ، وئەو تشتە لنك من بچیت ئەوێ خەلك ب پیساتی و كرێت بو من دبینن وژمن درەڤن وتێكەلیا من ناكەن، مەلائیكەتی دەستێ خو ب لەشێ ویدا ئیناتە خوار ئەو پیساتی لنك نەما، ورەنگەكێ جوان وپیستەكێ جوان بو وی هات،

گوتێ كیش مال لنك تە تو حەژێ دكەی؟ گوت : حێشترن ، حێشترەكا ئافس(حامل) هاتە دان بو وی وگوتێ خودێ بەرەكەتێ بو تە بێختە تێدا)).

هاتە نك زەلامێ كەچەل وگوتێ: چو تشت خوشتفی یە لنك تە؟ گوت پرچەكا جوان و تازە، وئەو تشتە لنك من بچیت ئەوێ خەلك ب پیساتی و كرێتی بو من دبینن، مەلائیكەتی دەستێ خو ب سەرێ ویدا ئیناتە خوار ئەو كەچەلی لنك نەما، وپرچەكا جوان بو وی هات، گوتێ كیش مال لنك تە تو حەژێ دكەی؟ گوت: چێلن، چێلەكا ئافس-حامل- هاتە دان بو وی وگوتێ خودێ بەرەكەتێ بو تە بێختە تێدا)).

هاتە نك زەلامێ كورە وگوتێ: چو تشت خوشتفی یە لنك تە؟ گوت ئەگەر خودێ چافێت من بو من زفراندبانە فە كو ئەز خەلكی پێ ببینم، مەلائیكەتی دەستێ خو ب هەردوو چافێت ویدا ئیناتە خوار، خودێ بیناهیا چافێت وی بو زفراندن ، گوتێ كیش مال لنك تە تو حەژێ دكەی؟ گوت: پەزە، پەزەكا ب بەرخكێ وێ فە هاتە دان بو وی)).

فێجا ئەفە زا وئەفا دی كارك ئینان وهەرئێك ژوان نەهالەك ژ حێشتر وچێل وپەزی هەبوٚ.

پاشی مەلائیكەت هاتە نك مروفێ پنی پنی ب وی سەروبەریفە ئەوێ بەری هینگێ هاتیە نك وگوتێ: ئەز زەلامەكێ بێ حال

وفەقیرم وریێك ل من هاتینە برین كەسەك نینە من بگەهینتە بنەجها من ئیلا ب خودێ وپاشی ب تە، ئەز داخازێ ب وی ژتەدكەم ئەوێ رەنگەكێ جوان وپیستەكێ جوان ومال دایە تە، حێشترەكێ بدەمن كو ئەز پێ سەفەرا خو بكەم ، زەلامی گوتێ: حقوق گەلەكن (ئانكو هەچیێ هات دێ بێژت بو من تشتەكی) مەلائیكەتی گوتێ: ئەرێ ما تو نە مروڤەك بوی ئێشا بەرەصێ ل تە بۆ وخەلكی تو بێ قیمەت وپیس ددیتی، فەقیر بوی، خودایێ پاك وبلند مال دا تە، زەلامی گوت: ئەز میرات گرێ باب وباپیرێت خۆ مە ژ بەرێ وەرە ب ڤی مالی ئەم زەنگینن . مەلائیكەتی گوتێ: ئەگەر تو درەوا بكەی خودێ تە بزڤرینتە حالێ تە یێ بەرێ، ڤێجا خودێ ئەو وەكی بەرێ زڤراند.

پاشی مەلائیكەت هاتە نك مروڤێ كەچەل ب وی سەروبەریڤە ئەوێ بەری هینگێ هاتیە نك وگوتێ: ئەز زەلامەكێ بێ حال وفەقیرم وریێك ل من هاتینتە برین كەسەك نینە من بگەهینتە بنەجها من ئیلا ب خودێ وپاشی ب تە ، ئەز داخازێ ب وی ژتەدكەم ئەوێ رەنگەكێ جوان وپیستەكێ جوان ومال دایە تە، حێشترەكێ بدە من كو ئەز پێ سەفەرا خو بكەم، زەلامی گوتێ: حقوق گەلەكن (ئانكو هەچیێ هات دێ بێژت بو من تشتەكی) مەلائیكەتی گوتێ: هەر وەكی ئەز تە دنیاسم ما تو نە مروڤەكێ كەچەل بوی وخەلكی تو بێ قیمەت و پیس ددیتی، فەقیر بوی

خودائێ پاك وبلند مال دا ته وتو زەنگین كری، زەلامی گوت: ئەز میرات گرێ باب وباپیرێت خو مه ژ بەرێ وەره ب ڤی مالی ئەم زەنگینن. مەلائیكەتی گوتێ : ئەگەر تو درەوا بكەی خودێ تە بزڤرینته حالێ ته یێ بەرێ، ڤێجا خودێ ئەو وەكی بەرێ زڤراند، كەچەل وفەقیر وخەلكی چو پیته نەت دایێ.

پاشی مەلائیكەت هاته نك مروڤێ كوره ب وی سەروبەریڤه ئەوێ بەری هینگێ هاتیه نك وگوتێ: ئەز زەلامەكێ بێ حال وفەقیرم وریڤینگم وریك ل من هاتینه برین كەسەك نینه من بگەهینه بنەجها من ئیلا ب خودێ وپاشی ب ته ، ئەز داخازێ ب وی ژتەدكەم ئەوێ چاڤ داینه ته ، پەزەكێ بدەمن كو ئەز پێ سەفەرا خو بكەم، زەلامی گوتێ: ئەز مروڤەكێ كوره بووم خودێ چاف دانه من، هندی ته بڤێت بو خو ببه - مەلائیكەتی گوتێ: مالێ خو بگره، هندی ئەزم من هوین جەرباندم ، بێ شك خودێ یێ ژته رازی بوی و عەزاب وعاجزبونا خو دایه هەردوو هەڤالێت ته)) بوخاری وموسلم ڤەدگوهێزن.

ئەڤه حەدیسەكا گەلەك یا مەزنه وسەربورِ تێدا هەنه ، هەردوو مروڤێت ئێكێ درەو كر وئینكارا قەنجیا خودێ كرن ل سەر خو ، خودێ ئەو رەزیل و رِی رەش وشەرمزاركرن ، یێ كوره حەمد ومەتحێت خودێ كر وگوت خودێ قەنجی دگەل مندا كرینه وحەقێ خودێ دا وەكی زەكات وخێردمالێ خودا ئەدا كر، لەو ئەو

هەژی رازی بونا خودێ بو وخودێ مالێ وی زێدەکر ژبەرکو وی شوکرا خودێ کر ل سەر ڤان نیعمەت وخێر وقەنجیان .

(ابن القیم)ی گوت : ئەصلێ شوکرێ دان پێدان واعتراف کرنا وییە ئەوێ نیعمەتا ددەت ، خو شکاندن ورەزیل کرن وڤیان بو خودانێ نیعمەتێ هەبیت ، ئەو کەسێ نەزان بیت ب نیعمەتێ یان نەنیاسیت ئەو شوکرا وێ ناکەت ، وئەو کەسێ نیعمەت نیاسی بەلێ خودانێ وێ نە نیاسی، ئەوژی شوکرا وێ نەکریە ، بەلێ ئەو کەسێ نیعمەتێ بنیاسیت وخودانێ وێ بنیاسیت بەلێ بێژت ئەڤە نەیا وی یە وەکی ئەوێ ئینکارا نیعمەتێ وخودانێ وێ دکەت، هینگێ ئەو کەس کافر بۆ ، وئەو کەسێ نیعمەت وقەنجی نیاسین وخودانێ وێ نیاسی ودان پێدان واعتراف کر ب وێ قەنجیێ بەلێ خو نەشکاند وگوهدری بو وی نەکر هینگێ ئەوی شوکرا وێ نەکریە، وئەو کەسێ نیعمەت وقەنجی نیاسین وخودانێ وێ نیاسی ودان پێدان واعتراف کر ب وێ قەنجیێ وخو شکاند بو وی وحەژ وی کر وگوهداریا وی کرودئەمرۆڤەرمانێت وی دا بکارئینایین و ژ وی رازی بوی وئەو ژخو رازی کری ئەها ئە ڤە مروڤەکێ شوکرداره) _مدارج السالکین _لابن القیم .

ئەی خودێ ئەم گەلەك ل سەر نیعمەتێت تە ژیان وخوشی وکیف مە پێ بر تو ل سەر مە بەردەوام کە وژمە نەبرە وحیسابێ دگەل مەدا نە کە.

داخوازی (الدعاء)

داخوازیکرنا ژ خودێ پەرستنە:-

دوعا باشترین و گرنگترین عیبادەتە ژبەر گوتنا پێغەمبەری (سلاڤێن خودێ لێ بن) دبێژت:-

((الدُّعَاءُ هُوَ الْعِبَادَةُ)) ترمذی ڤەدگوهێزیت. ((دوعاکرن ژ خودێ ئەو باشترین عبادەتە و لڤێرێ هوسا دیاردبیت کو هەما دوعاکرن بتنێ ئەو عیبادەتە ژبەر قەدر و رێزا وێ دشەریعەتیدا)).

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ وَأَنَّ ٱلْمَسَٰجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا۟ مَعَ ٱللَّهِ أَحَدًا ﴿١٨﴾ ﴾ الجن: ١٨

((وهندی مزگەفتن بو پەرستن و عەبدینیا خودێ بتنێ نە ، ڤێجا هوین پەرستنا کەسەکێ دی ژبلی خودێ نەکەن و هوین دوعا و پەرستنێ بو وی بتنێ لێ بکەن چونکی مزگەفت نەهاتیە دورست کرنێ و ئاڤاکرنێ ژبلی کو مرۆڤ پەرستنا خودێ لێ بکەت)).

★ دوو رەنگێن دوعایێ یێن هەین:-

١- دوعا پەرستنە (عیبادەتە):- مەبەست ژێ هەرکارەکێ مرۆڤ عیبادەتێ خودێ بکەت دبێژنێ دوعا وەکی : نڤێژ، حەج کرن، دانا صەدەقا، رۆژی گرتن .

ئەگەرێ ناڤێ وێ کری یە دوعا/ ژبەرکو رامانا داخازیێ تێدا هەیە وەختێ مرۆڤ ڤان کارا ئەنجام ددەت رامانا وێ هوسا دگەهینیت کو

تویێ دبێژیه خودێ داخازا دلوڤانیێ و ژورکەتنا بەحەشتێ ژ تە دکەم .

٢- دوعایا داخازی: تو داخازەکێ ژ خودێ بکەی .

وەکی بێژی: یا خودێ دلوڤانیێ بمن ببە (اللهم ارحمني)، یا خودێ گونەهێن من ژێ ببە (اللهم اغفرلي).

⋆ دوعا ژبلی خودێ :-

دوعا عیبادەتەکە هەرکەسێ دائێکی ژبلی خودێ هینگێ ئەو کەسە بویە موشرك و کافر.

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ وَمَن يَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ لَا بُرْهَٰنَ لَهُۥ بِهِۦ فَإِنَّمَا حِسَابُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿١١٧﴾ ﴾ المؤمنون: ١١٧

((هەر کەسێ دوعا و پەرستنێ ژبلی خودێ بکەت و وی چو هێجەت و بەلگە ل سەر دورستیا پەرستێ نەبن هینگێ خودایێ وی بەرامبەر کارێن وی یێن خەلەت دێ جەهنەمێ دەتێ و هندی خودێ یە یفلەحێ و سەرکەفتنێ نا دەتە کافران)).

⋆ سیفەتێ وی کەسێ دوعا دکەت: یازانایە دوعا بەس ژخودێ ب تنێ تێتە کرن وهەر ئەوە یێ خودان شیان کو دهەوار وبەرسفا دوعایا عەبدێ خودا بێت، یا باشە بو مروڤێ دوعا دکەت کو پێگیریێ ب ڤان تورەو رەفتارا بکەت تا کو دوعایا وی یا قەبیل کری بت ژ لایێ خودێ ڤە :

وەكی دەست ریڤەدانێ و بەرێخودان بو قیبلێ و بلند كرنا هەردوو دەستان و دووبارە كرن و سێ بارەكرنا دوعایێ و هەلبژارتنا وان دوعایان ئەوێن كوم كری و هاتینە ڤەگوهاستن ژ پێغەمبەر و صەحابیان و پێشیێن چاك ژ سەلەف و تابعێن ئومەتێ، و لازمە خارن و جلك و جهێ وی كەسی یێ پاقژ و حەلال بیت، ئەف دوعا كەرە هەوار كەتە خودێ ب ناڤ و سالوخەتێن وی ێن پاك و بلند ، هەروەسا دوعاییێت خو نەكەتە پرت پرت و ژێك ژێك كەت وەكی بێژیت یارەبی تو گونەهێت من و دەیكو باب و برا و خوشك و خارزا و مام و خالا و پیرو باپیرا ... ژێ ببەی، بەلێ بلا بێژیت یارەب تو گونەهێت مە و برایێن مە و مروڤێت مە و خوشتڤیێن مە ژێ ببەی بڤی رەنگی چونكی رەحم و دلوڤانیا خودێ گەلەك یا بەرفرەهە.

هەروەسا ژ تەعدائیێ یە كو مروڤێ دوعاكەر ب هندەك ناڤان گازیكەتە خودێ و ئەف ناڤە وی بو خو نەكربنە شەریعەت وەكی بێژیت یا غفران، یا سلطان ، یا حنان.

و دەنگێ خو بلند نەكەت و تەشویشێ نە ئێخیتە دەورو پشتێن خو.

★ ئەو تشتێت دبنە ئەگەر بو قەبیل نەبونا دوعایان:

هندەك كارو كریارێت هەین دبنە رێگر دناڤ بەرا مروڤی و دوعایاویدا و دوعا پێ قەبیل نابن وەكی : خوارنا حەرامی چ برێ

یا ریبایێ یان غشێ یان سویند خوارنا ل سەر فروتنا تشتی ل ناڤ بازاری ژ درەو، خوارنا مالێ خەلکی بێ حەق و خارنا مالێ ئێتیما.... ، دصەحیحا مسلمی دا هاتیە ژ پێغەمبەر ﷺ دبێژیت: زەلامەکێ هەی موسافرە ل سەفەرەکا درێژ، پرچ قژا ڤژ و توزکەوی یە دەسێت خو درێژ دکەت بو عەسمانی: یا خودێ یا خودێ، و ب دوعا را دچیت، دخوت ژ حەرامی و ڤەدخوت ژ حەرامی و دکەتە بەرخو ژ حەرامی و یێ تێرو تژی بوی ژ حەرامی ، ئەرێ دێ چەوا دوعایا وی قەبیل بیت؟ .

هەروەسا ژ قەبیل نەبوونا دوعایانە هێلانا ئەمر وفەرمانایە ب باشیێ و نەهیا ژ خرابیێ وەکی هاتی کو ئیمام ئەحمدی و ترمذی ژ ئەبو هورەیرە کو پێغەمبەری ﷺ گوت خودایێ مەزن گوت:

((مُرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَوْا عَنْ الْمُنْكَرِ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَدْعُونِي فَلَا أُجِيبُكُمْ وَتَسْأَلُونِي فَلَا أُعْطِيكُمْ وَتَسْتَنْصِرُونِي فَلَا أَنْصُرُكُمْ))

گەلی خەلکی: ((هوین ئەمری بباشیێ ونەهیێ ژ خرابیێ بکەن، بەری هوین دوعا ژ من بکەن وئەز دبەرسڤا وەدا نەئێم و هوین پرسیاروخازتنێ ژمن بکەن و ئەز نەدەمە وە و داخازا سەرکەفتنێ ژمن ب خوازن و ئەز وە سەرنەئێخم)) .

پێ ڤە خواندن (الرّقی)

پێناسەیا (الرقية): ئەوژی خو پارستنە . ئەڤە دزمانێ عەرەبی دا .

ئەمما دشەریعەتی دا(الرقية) ئەوە ب خودان ئێشی ڤە بێتە خواندن وەکی مرۆڤێ تا لێ بیت یان دل گرتی بیت: ئەڤەیە کو دبێژنێ پێڤەخواندن یان عەزماندن .

★ پێڤە خواندن دوو رەنگە: رەنگێ دورست (الرقية المشروعة) رەنگێ دوویێ: پێڤەخواندنا قەدەغەکری وحەرام (الرقية الممنوعة).

★ پێڤەخواندنا شەرعی (الرقية المشروعة) :

سێ شەرت هەنە پێتڤی یە هەرسێ شەرت بێنە بجیهئینان دپێڤەخواندنێ دا ، ئەڤە گوتنا هەمی زانایانە .

١) پێتڤی یە بزمانێ عەرەبی بیت و راماناوێ یا روون و ئاشکرا بیت.

٢) پێتڤی یە ب پەیڤێن خودێ یان ناڤ و سالوخەتێن وی بیت.

٣) ناچێبیت مرۆڤ خو بهێلیتە بهیڤیا خواندنێ بتنێ ڤە بەلێ باوەری هەبیت کو ئەف خواندنە بخو چ کاریگەریێ ناکەت بەلکو هەمی بحەسکرنا خودایێ پاك وبلندە .

★ ژ وان دوعاییێت دورست ومەشروع ژ پێغەمبەری :

ژ عبد الله کورێ عەباسی هاتیە ڤەگوهاستن کو پێغەمبەری گوت: (هەرکەسەکێ چو نك نەساخەکی ودعلمێ خودێدا کو دڤێ نەساخیێ دا نەمرت ، وحەفت جارا لنك وی بێژت _ أَسْأَلُ اللَّهَ الْعَظِيمَ رَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ أَنْ يَشْفِيَكَ _ مسوگەر دێ بسەلامەت کەڤت) . عن ابن عباس رضي الله عنه ، أن رسول الله ﷺ قال : « مَنْ دَخَلَ عَلَى مَرِيضٍ لَمْ يَحْضُرْ أَجَلُهُ، فَقَالَ عِنْدَهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ أَسْأَلُ اللَّهَ الْعَظِيمَ رَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ أَنْ يَشْفِيَكَ إِلا عُوفِي » ئیمام ئەحمەد ڤەدگوهێزیت .

(ئەس داخوازێ ژ خودایێ مەزن دکەم خودانێ عەرشێ مەزن کو تە ساخ کەت) دێ ئەو ساخ بیت ب ئانەهیا خودێ .

★ دێ تلەکا دەستێ خو تفکەتە پێڤە وپاشی دێ دانیتە سەر ئاخێ وپاشی دانیتە سەر وی جهێ دئێشیت ژ لەشێ وی کەسێ نەساخ ڤێجا چ نەساخی بیت ، ودێ بێژت ((بِسْمِ اللَّهِ تُرْبَةُ أَرْضِنَا بِرِيقَةِ بَعْضِنَا يُشْفَى سَقِيمُنَا)) بوخاری ڤەدگوهێزیت

بکورتی قوئان هەمی شیفایە ، بتایبەتی ئەف سورەتێن ل خوارێ سورەتا (الفاتحة ، اية الاكرسي)، هەردوو ئایەتێن دوماهیکێ ژسورەتا (البقرة) ، وسورەتا (الناس) و(الفلق و...)

⋆ پێڤەخواندنا قەدەغە (الرقيه الممنوعه):

ئەگەر ئێك ژ سێ شەرتان تێدا نەبیت ئەو پێڤەخواندن یادورست نابیت.

⋆ بەلگە ژ سونەتێ ل سەر دورست بوونا پێڤە خواندنێ: قال علیه الصلاة والسلام (إِنَّ الرُّقَى وَالتَّمَائِمَ وَالتِّوَلَةَ شِرْكٌ) ئەبو داود وئیمام ئەحمەد ڤەدگوهێزن ((هندی پێڤەخواندنا نەدورست و نڤشتی و هەلاویستنا تشتێن شرکێ ب بیك و زاڤایان ڤە دا کو ل بەرئێك و دوو شرین ببن ئەڤە هەمی ژشرکێنە)). وقال ﷺ (اعْرِضُوا عَلَيَّ رُقَاكُمْ لاَ بَأْسَ بِالرُّقَى مَا لَمْ يَكُنْ فِيهِ شِرْكٌ) موسلم ڤەدگوهێزیت .

(بو من بێژن کانێ هوین چ پێڤەدخوینن ، پێڤە خواندن یا دورستە ئەگەر شرك دناڤدا نە بیت) .

نڤشتی (التمائم)

نڤشتی:- ئەفە ئەوە یا کو دستوییێ بچویکاندا دئێتە هەلاویستن دا چاڤین نەبن یان ژن ومێرا و حەتا ب حەیوان وخانی وسیاراژیڤە تێتە هەلاویستن .

★ و نڤشتی دوو رەنگە :-

- رەنگێ ئێکێ:-

نڤشتیێن ژ قورئانێ و دوعا و زکرو فەرمودەیێن پێغەمبەری ﷺ تێنە نڤێسین و یا دورست ئەف رەنگە ژی نە دورستە ژبەر سێ ئەگەران:-

١) پاشڤەبرن دشەریعەتی دا یا گشتی یە، چو بەلگە لسەر تایبەتکرنێ نینن.

٢) دا رێك ل هلاویستنا تشتێ نەحەلال ودورست بێتەگرتن (سد للذريعة).

٣) ئەگەر وی تشتەك ژ قورئانێ بخوڤەکر دویر نینە ئەو وێ بێ رێزو بهابکەت و دگەل خوببتە جهێ تارەتێ و وئەفەژی نەیا دورستە.

- رەنگێ دوویێ یێ نڤشتیا:-

ئەوە یێ كو ژقورئانێ نەبیت بەلكی ژ هندەك تشتێن دی بیت وەكی مورك و هەستی و داڤ و دەزی و نەعال و بزمار و میێ سەری دگەل شەی ، و ناڤێن شەیتان و ئەجنا و هندەك نڤێسینا نە ئاشكرا ، ئەڤە ژ شركێ نە چونكی ئەو خو گرێدانا ب تشتەكی ژبلی خودێڤە یە ودحەدیسەكێدا هاتیە (مَنْ تَعَلَّقَ شَيْئًا وُكِلَ إِلَيْهِ) ئیمام ئەحمەد و ترمذی ڤەدگوهێزن.

ئانكو: هەچی یێ تشتەكی بخوڤە بكەت ئەو دێ بهیڤیا وی تشتی ڤە ئێتەهێلان ، خودێ دێ وی هێلیتە بهیڤیا وی تشتی ڤە ئەوێ وی بخوڤە كری، و هەچی یێ خو بخودێ ڤە بگریت و هەوارێن خو بگەهینیتێ و كارێ خو بهێلیتە بهیڤیا وی ڤە ئەو تێراوی هەیە، و هەر تشتەكێ ژوی دویر دێ بو نێزیك كەت و هەر ئاستەنگەكا درێكا وی دابیت ئەو ناهێلیت.

- ناڤەروكا بابەتی:- نڤشتی هەمی د حەرامن چو ژ قورئانێ بن یان ژ قورئانێ نەبن ژبەرگوتنا پێغەمبەری ﷺ دبێژت :- (إِنَّ الرُّقَى وَالتَّمَائِمَ وَالتِّوَلَةَ شِرْكٌ) ئەبو داود وئیمام ئەحمەد ڤەدگوهێزن.

هەلاویستنا بەندك وپاتە ودەزیان

هەلاویستنا بەندك وپاتە ودەزیان وئەو تشتێن وەكی ڤان ب زاروك ومەزن ونەساخان ڤە یان ب سیارە وگیانەوەر وخانیا ڤە ب مەرەما پالڤەدانا بەلا ومصیبەتان یان داكو ئەو تشتە چاڤین نەبیت ، ئەف كارە ژكارێن جاهلینە ئەو جاهلێن بەری هاتنا ئسلامێ ، ئەڤە ژ شركا بچویك دگریت ودبیت بەرەف دەرەجا شركا مەزن بچیت ئەو ژی ل دویف بیروباوەرێن وی كەسی یە كانێ دلێ وی چەند پێ ڤە گرێدایە .

ژ عومرانێ كورێ حوصینی (رازی بونا خودێ لێ بیت) گوت، پێغەمبەری ﷺ

زەلامەك دیت ددەستێ ویدا دەزییەكێ زەر پێڤە گریدای بۆ، پێغەمبەری گوتێ ئەڤە چی یە ، گوت ژ بەر تایێ ونەخوشیێ یە، پێغەمبەری گوت (ژ دەستێ خو ڤەكە هندیكە ئەف دەزییە تشتەكی ژ تائێ زێدەتر ل تە زێدەناكەتن ، وئەگەر تو مربایە وئەف دەزیە ب دەستێ تە ڤە مابا هینگێ تە چو جارا خێر نەت دیت) انزعها، فإنها لا تزيدك إلا وهنًا، فإنك لو مـتَّ وهي عليـك ما أفلحت أبـدًا)) ئیمام ئەحمەد ڤەدگوهێزت. حوزەیفێ كورێ یەمانی دیت زەلامەكی دەزیەك ددەستێ خودا هەلاویستی یە ژ بەر

تایێ، حوزەیفەی ژ دەستێ وی ڤـە كر وئـەف ئایەتە بو خواند قَالَ تَعَالَىٰ:﴿ وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُم بِٱللَّهِ إِلَّا وَهُم مُّشْرِكُونَ ﴿١٠٦﴾ ﴾يوسف:١٠٦

(ئەو ب دورستی باوەرییێ نائینن ئەگەر ئـەو شـركا ب صـەنەمان دگـەل دا نەكـەن ، خـودێ یـێ پـاك وبلنـد بـت ژوێ چـەندێ) . هەروەسا گەلەك نەزان هەنە دكەڤنە دگونەها مەزنـدا وئـەو دبیـنن كو ئەف كارێ ئەو پـێ رادبـن وئەنجامـددەن خێـرە ، وگەلـەك جـارا دبـت ئـەف كـارە ژ شـركا مـەزن بـت بـەلێ ئـەف مروڤـە هزرناكـەن ودبێ هێش وبیردمینن ، وەكی

⋆ چـونا ل سـەر مـەزار وقـەبرا وهەلاویستنا پاتێـت كەسـك ب وی قەبریڤە یان ئینانا ڤان پارچێت پاتەی ومەقسـەد وان پـێ مفایـەك تێدا هەیە لەورا دێ بینی مروڤەكی پاتەكێ كەسك ب ستویێ ویڤـە یان زاروكێ ویڤەیە هەلاویستی یە و ئەڤە ژ شركێ یە

⋆ هەلاویستنا مورکێت شینێت حەفت كون ب سـەردەرێ خـانی یـان ب سەیارا ڤە

⋆ پەقاندنا هێكا ب تشتەكی ڤە دەمێ تشتەكێ نوی دكریت

⋆ حەلانـدنا رصاصـی ل سـەر سـەرێ بچـویك ومـەزنا ئـەوێ توشـی نەخوشی یەكێ بوون

⋆ لێدانا پیڤازێ ل لەشێ بچویكی دەمێ تا تێنێ یان كێمك دگریت

★ دانانا درێزیکێ یان مەقەسێ دبن دوشەکا بچویکی دلاندکێدا ب مەرەما ئەف بچویکە یێ پاراستی بت

★ یا ژ هەمیێ موصیبەتا وێ مەزنتر هندەك کەس هەنە بتایبەتی ژ ژنکا رادبن بکارەکێ کوفری ، ئەو ژی دانانا قورئانێ دبن سەرێ بچویکی دا ، دەمێ ئەو دلاندکێدا ، وئەڤە ژ بێ رێزی وبێ ئەدەیا وانە دگەل قورئانێ ، وکێم کرن وئیهانەکرنە ب قورئانا پیرۆز ، وئەڤە ژ کوفرێ تێتە هەژمارتن ، لەو ئەم شیرەتێ ل هەمی کەسا دکەین کو خۆ ومال وعەیالێ خو بپارێزن ب زکرێ خودێ ، قورئانێ بخوینن تایبەتی سورەتا (البقرە و الناس والفلق والفاتحە) دا ئەجن وشەیتان وسحروساحر کارتێکرنێ ل وان نەکەن ، وخۆ ومال وعەیالێ خۆ ژتشتێ شرکی بپارێزن ، ئەوێ مە بو وە ڕون وئاشکەرا کری ، وباش بزانن هەر خودێ یە خوشیا ددەت ، وهەر ئەوە ئێش وبەلایا پاشڤە دبەتن . وئیمانا خۆ ب خودێ موکوم و قائیم بکەن .

★هەروەسا دەرمانێ حەسەدێ وچاڤ هاڤێژا وئەلەمکێ ئەف دوعایە یە ئەوا عبدالله کورێ عەباسی (رازیبونا خودێ ل وی وبابێ ویبیت) گوت: پێغەمبەری ﷺحەسەن وحوسین دعەزماندن بڤێ دوعایێ ((أُعِيذُكُمَا بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّةِ ، مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ ، وَمَنْ كُلِّ عَيْنٍ لامَّةٍ)) ئەز وەدپارێزم بناڤێت خودێ یێت تەمام ،

ژهەر شەیتانەکی یان گیانەوەرەکێ خودان ژەهـر وکـوژەك بیـت ، و ژ هەر چاف هاڤێژەکی _ ودگوت : بابێ وە ئیبراهیمی ئەف دوعایـە ب ئیسماعیلی وئیسحاقی ڤە دخواند ((عَنِ ابْـنِ عَبَّـاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ، قَـالَ : كَانَ النَّـبِيُّ صَـلَّى اللَّهُ عَلَيْـهِ وَسَـلَّمَ يُعَـوِّذُ الْحَسَـنَ وَالْحُسَيْنَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أُعِيذُكُمَا بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّـةِ ، مِـنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ ، وَمَنْ كُلِّ عَيْنٍ لامَّةٍ ثُمَّ يَقُـولُ صَـلَّى اللَّهُ عَلَيْـهِ وَسَلَّمَ : كَانَ أَبُوكُمْ يُعَوِّذُ بِهِمَا إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ عَلَيْهِمَا السَّـلامُ . رَوَاهُ الْبُخَارِيّ .

التبرك

رامانا تەبەروکێ:-

دزمانیدا/ زێدەبونا تشتی و هەبون و بەردەوام بونە.

د شەریعەتی دا/ داخوازا بەرەکەتێ و خێر و قەنجیان ب بیر و باوەریڤە .

★ رەنگێن بەرەکەتێ دوو نە:-

١- بەرەکەتا دورست و حەلال.

٢- بەرەکەتا قەدەغە و حەرام.

یا ئێکێ: بەرەکەتا دورست دشەریعەتیدا:-

١- بو خو بەرەکەتێ وەرگری ب زاتێ و لەشێ پێغەمبەری (سلاڤێن خودێ لێ بن) ئەو تشتێن ژ لەشێ وی ڤەدبن وەکی تفا وی ئێك دلەشێ خو بدەت و میێ لەشێ وی و جلکێن وی بکەتەبەرخو دابێتە پاراستن ژ عەزابێ ، بەلێ ئەڤ رەنگە دورستە دژیانا پێغەمبەری بتنێ دا .

٢- بو خو بەرەکەتێ وەرگری ژ گوتن و کریارێن شەرعی هەکە تە بکارئینان هنگێ خێر و قەنجی و بەرەکەت دێ پەیدا بیت وەکی خاندنا قورئانێ و زکرێ خودێ و حازر بوون ل بازنێن زانینێ (حلق العلم) .

٣- بو خو بەرەكەتێ وەرگری ژ وان جھ و واران ئەوێن خودێ بەرەكەت كریە تێدا وەكی مزگەفتان و ژ باژێران مەككە و مەدینە و شام .

بەلێ مەبەست ژ بەرەكەتێ ژڤان جهان ئەوە كو كارو كریارێن باش تێدا بێنە كرن ، و پەرستنا خودێ بكارێن شەرعی بێنە كرنێ .

٤- بەرەكەتێ بو خو وەرگری ژ هندەك وەخت و دەمان ئەوێن خودێ خێر و بەرەكەت تێدا زور كری. وەكی هەیڤا رەمەزانا پیروز و دەهكێن (ذي الحجة) و شەڤا (ليلة القدر) وسێكا دوماهیا هەمی شەڤان. و مەبەست ژ بەرەكەتێ دڤان دەماندا ئەوە دا كارو كریارێن باش زێدە بن تێدا و پەرستناخودێ ب وان كارێن شەرعی زێدە بیت[1].

٥- بەرەكەتێ بو خو وەرگری ژ وان خارنا ئەوێن خودێ بەرەكەت كریە دناڤ دا:-

وەكی: زەیتا زەیتونا و هنگڤین و شیر و رەش رەشك و ئاڤا زەم زەم. هەرئێك ژڤان خارنا بەلگەیەك یێ هەی ژ كیتابا خودێ یان ژ حەدیسێن پێغەمبەری خودێ (سلاڤ لێ بن).

---

(١) القول المفيد لشيخ العثيمين – وافادة المستفيد للأسو ي – رسالة التبرك المشرع والممنوع للأكثر على العليان

یا دووێ : بەرەكەتا قەدەغەكری و یا حەرام.

١- هزركرنا هەبونا بەرەكەتێ ب رێكەكا حەرام و قەدەغەكری ل هندەك جهان یان تشتێ هشك (جامد).

- وەكی مرۆڤەك دەستێ خو بكەتە وان جهان ئەوێن كو بەرەكەت لێ هەی و خومەسح كەت و دەستێ خو بكەتە پەنجەرا یان عامودا یان ئاخا وان جهان و ماچیكەتە پێڤە و داخوازا سەلامەتی و شیفای ژ بەرەكەتا ئاخێ بكەت و سەرێ خو پێ بشوت .
- هزركرنا هەبونا بەرەكەتێ ژ قەبرێن مروڤێن چاك و مەزارێن وان.
- هزركرنا هەبونا بەرەكەتێ دوان جهێن رویدانێن مێژوی لێ پەیدا بوین وەكی جهێ بوونا پێغەمبەرێ (سلاڤێن خودێ لێ بن) یان شكەفتا حراء یان چیایێ ثور ...).

٢- هزركرنا بەرەكەتێ كو گرێدای ب هندەك دەماڤە:-

- كرنا هندەك كاران ئەوێن نەشەرعی كو مروڤ ژ لایێ خو بكەتە ددینیدا كودبێژنێ (بدعة) ل هندەك دەمێن دەست نیشان كری و ئەو دەم دشەریعەتی دا تژی بەرەكەتن بەلێ ئەو كارە نە ئەون ئەوێن شەریعەتی گوتی بكەن .

- پەیداكرنا بەرەكەتێ ب هندەك دەمان و ئەو دەم دشەریعەتی دا بنەجھ (نابت) نەبوین كو بەرەكەت یا تێدا هەی وەكی بونا پێغەمبەری (سلاڤێن خودێ لێ بن) شەڤا ئیسراو و میعراجێ و شەڤا نیڤەكا هەیڤا شەعبانێ و شەڤ و رۆژێن رویدان تێدا پەیدا بوون دمێژویا ئیسلامێدا .

٣- داخازكرنا بەرەكەتێ ئەوا قەدەغەكری ب لەشێ مروڤێن چاك و شین وارێن وان.

- چ بەرەكەت و پیروزی بكەسەكی ڤە نینە و ناهێتە وەرگرتن ژبلی پێغەمبەری (سلاڤ لێ بن) ئەوژی ل ساخیا وی وەختێ ئەو مری بەرەكەت نەمایە .

★ چەند یاسایەك (قواعد و ضوابط) یێن گرنگ و ب مفا ل سەر بابەتێ تەبەروكێ هەنە (بەرەكەتێ):-

١- تەبەروك رەنگەكێ پەرستنێ یە ، وپەرستن د شەریعەتیدا ب فەرمانا خودێ وپێغەمبەری بنەجھ دبیت ، ومە شیان نینن كو رەنگەكێ پەرستنێ ژ نك خو دەربێخین تاكو بەلگەیەك د شەریعەتی ل سەر دورستیا وێ هەبیت وەكی ئاڤا زەم زەم مە زانی بەرەكەت تێدا یا هەی ژ بەر گوتنا پێغەمبەری(سلاڤ لێ بن) دەمێ گوتی كو ئاڤا زەم زەم دەرمانە بو ئێشا و جهێ خوارنێ دگرت .

٢- تەبەروك هەمی ژلایێ خودێ بتنێ ڤەیە، ئەو خودانە و ئەوە ددتە مرۆڤی ڤێجا ژبلی وی ناهێتە خاستن.

٣- تەبەروك د وی تشتیدایە ئەوێ هاتیە گوتن دشەریعەتیدا كو بەرەكەتا تێدا هەی، مفای تەبەروكێ بەس بو مە موسلمانا ب تنێ یە ، ئەوێ ب دورستاهی ئیمان و باوەری بخودێ و پێغەمبەرێ وی (سلاڤ لێ بن) ئینای .

٤- تەبەروك و بەرەكەت دوی تشتی دایە ئەوێ هاتیە دەست نیشان كرن كو بەرەكەتە دشەریعەتیداو یا فەرە (واجب) بێتە بكار ئینان برێكێت شەرعی و دورست و چ رێكا ژنك خو دەرنەئێخین كوچ مروڤان ژ پێشیێن باش (السلف) یێت ڤێ ئومەتێ نەگوتبیت و ل سەر نەچوبیت وەكی هندەك بێژن ناچێبیت دەس رێ ڤەدان و سەرشیشتن ب ئاڤا زەم زەم بێتەكرن ، ئەڤە نەیا دورستە.

★ چەند یاسایەكێت (قواعد) گرنگ دبابەتێ سەبەباندا :-

١- ئەو كەسێ ب ڤان كارو كریارو ئەگەرا رابیت لازمە ئەو خو بهێلیتە ب هیڤیا خودێ ڤە نەكو خو ب هێلیتە ب هیڤیا ئەگەران ڤە چونكی دانا ئەگەرا و برناوان هەر خودێ بتنێ یە .

٢- پێتڤی یە بزانیت کو هندی ئەف ئەگەرەنە و بکارئینانا وانە گرێداینە ب قەزا و قەدەرا خودێ ڤە .

٣- بنەجهکرنا تشتی کانێ ئەف ئەگەرە باشە یان نە ب دوو رێکانە:-

یائێکێ:- ژرێکا شەرعی وەکی/ هینگڤین ئەگەرێ ساخی و سلامەتیێ یە بەلگە ل سەرڤێ چەندێ گوتنا خودایێ مەزنە قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى ٱلنَّحْلِ أَنِ ٱتَّخِذِى مِنَ ٱلْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ ٱلشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ ﴿٦٨﴾ ثُمَّ كُلِى مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ فَٱسْلُكِى سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا ۚ يَخْرُجُ مِنۢ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهُۥ فِيهِ شِفَآءٌ لِّلنَّاسِ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٦٩﴾ ﴾ النحل: ٦٨ - ٦٩ ((وخودایێ تە ـ ئەی موحەممەد ـ ب رێکا ئیلهامێ مێشا هنگڤینی تێ گەهاند کو شانەیێن خۆ د چیا وداروبار وبان وسیڤاندان ڕا بدانت. (٦٩) پاشی ژ هەر بەرهەمەکێ تە بڤێت تو بخۆ، وبۆ خواستنا ڕزقی تو وان رێکێن خودایێ تە بۆ تە خۆشکرین بگرە، وخودێ ئەو رێك بۆ تە یێن ب ساناهی کرین ئەگەر خۆ د دویر ژی بن تو ژێ بەرزە نابی. هنگڤینەکێ گەلەك ڕەنگ ژ زکێ مێشا هنگڤینی دەردکەڤت ، دەرمانێ نەخۆشییان بۆ مرۆڤان تێدا هەیە. هندی د ڤی کاری دایە یێ مێشا هنگڤینی دکەت نیشانەکا مەزن ل سەر شیانا ئافراندەرێ

ڤێ مێشێ بۆ وی مللەتی هەیە یێ هزرا خۆ تێدا بکەت، ووجەکێ بۆ خۆ ژێ بگرت)). مەزانی کو هنگیڤین شیفایە و سەبەبە بگوتنا قورئانا پیرۆز .

یا دووێ:- ل دیڤ رێکا قەدەرێ و تەجریبێ یە(ئەزمونێ) وەکی ئاگر ئەگەرە بۆ سوتنێ. بەلێ چ پێنەڤێت کو ئەو تەجریبە ژ بنەجهیا ئەگەرێ تشتی بت و یێ دیار و ئاشکرا بیت پشتی ئێکسەر دگەهیتێ چونکی هندی بنەجیها نەیادیارە دبیت وەکی هزرێ بیت یان ژنك خو وەبێژیت وەکی هندەك دبێژن هلاوستنا دەزی دستویێ مرۆڤیدا ئەو مروڤە چاڤێن نابت .

خونێزیك كرن بۆ خودێ (التوسل)

پێناسەیا تەوەسولێ:-

دزمانیدا/ تەوەسول یان خو نێزیككرن، ئەوە مرۆڤ خونێزیكی تشتەكی بكەت و خو بگەهینتێ .

دشەریعەتیدا/ بكار ئینانا ئەگەرەكێ دورست و مشروع بو نێزیك بونێ بو خودایێ پاك.

★ دو پشكن:-

١- تەوەسولا دورست یا دشەریعەتی دا حەلال.

٢- تەوەسولا نەدورست یا دشەریعەتیدا حەرام.

★ رێكا تەوەسولا شەرعی:- سێ رەنگن:-

١- رێكا خو نێزیك كرنا خودێ بناڤەكی ژناڤێن خودایێ پیروز و بلند یان ب سالوخەتەكی ژ سالوخەتێن وی.

٢- رێكا خو نێزیك كرنێ بو خودێ ب كارەكێ چاك كو ئەف مروڤە پێ رابت.

٣- رێكا خو نێزیك كرنێ بو خودێ ب رێكا دوعایا مروڤەكێ چاك وەكی بێژیە مرۆڤەكێ چاك بو من دوعا بكە ژ خودێ .

★ رێكا تەوەسولا نەشەرعی و قەدەغەكری:- ئەو رێكێن كو ئێك ژڤان رێكێن ل سەری مە گوتبن تێدا نەبن وەكی:-

١- رێكا خو نێزیك كرنێ بو خودێ ب مافێ ئێكی یان قەدر وخاترا كەسەكی وەكی بێژی یارب تو بحەقێ محمد پێغەمبەركەی یان بوخاترا فلان شێخی یان بوخترا فلان مەزار و قەبری ، ئەڤە یا حەرامە وژشركێ یە .

٢- دوعاكرن ونەزردان بۆ مروڤێن چاك و باش وەكی بێژی یا فلان شێخ تو كورێ من ساخ كەی یان تو زاروكەكی بدەیە من، یان تو پەزەكی ب بەیە سەر مەزارەكی و بێژی ئەڤە بو فلان شێخی یە و تو سەرژێكی ئەڤە حەرامە و شركە .

٣- سەرژێكرنا حەیوان و گیانەوەران بو رح و قەبرێن چاك و وەلی و باشان و ل دور قەبرێن وان بزڤری وەكی تەواف كرن و مانا ل سەر مەزارێن وان ئەڤە حەرامە وشركە و هەركەسێ بمرت و ژڤی كاری تەوبە نەكەت و ل خو نەزڤریت ئەول سەر كوفرێ دێ مریت[1].

(١) التوسل للألباني ٥٧

ڤەكوشتن و سەرژێ كرن بو كەسەكی ژبلی خودێ (الذبح لغير الله)

پێناسینا ڤەكوشتنێ (الذبح).

دزمانیدا/ ئەو د بناغەدا ژ كەلاشتن و ژێك ڤەبونێ هاتی یە .

دشەریعەتیدا/ برینا رحێ یە و رشتنا خوینێ یە بو مەزناهی و نێزیك بونێ برێكەكا تایبەت .

★ تا و چەقێن ڤەكوشتنێ:- سێ چەقن

١- سەرژێ كرنا شەرعی.

٢- سەرژێ كرنا مرۆڤ بو دلێ خو سەرژێ بكەن (المباحة).

٣- سەرژێ كرنا شركێ یا حەرام .

* **یائێكی**/ سەرژێ كرنا شەرعی (الذبايح المشروعة) وەكی:-

١- قوربان (الاضحية) .

٢- سەرژێكرنا نەزرا بو خودێ (النذور) وەكی كەسەك بێژت سەرەك ل سەرمن خێر .

٣- سەرژێ كرنا (الهدى) ل حەجێ .

٤- سەرژێكرنا فدیەكێ كو خوین رێشتنا ل حەجێ و ل عمرێ (الفدية) ئەگەر توشی تشتەكێ خەلەت بو .

٥- سەرژێ كرنا عەقیقێ (العقيقة) ئەوە دەمێ خودێ كورەكی دده تە مروڤەكی دێ دوو سەران سەرژێ كەت و ئەگەر كچ

بیت سەرەکی سەرژێ کەت بوخودێ کو ئەف زاروکە بێتە پاراستن ژ هەر نەخوشی یەکا هەبیت .

سەرژێ کرنا خێرێ کو حەیوانەکی سەرژێ بکەی بو خێرێ و بڤێ خێرێ خو نێزیکی خودێ بکەی .

٦- سەرژێ کرنا بۆ رێزگرتنا مێهڤانا .

یا دووێ/ سەرژێ کرنا بو دلێ خو (الذبح المباحة) وەکی

١- سەرژێکرنا حەیوانا بدەستێن (قصابي) بو فروتنێ .

٢- سەرژێکرنا حەیوانەتەکی بو خوارنێ .

ئەف هەردوو جورە نەخێرن و نەگونەهن بەلێ ئەگەر مەبەستا مروڤی باشی بت ل وی دەمی بو مرۆڤی دێ بخێر هێتە هەژمارتن وەکی مرۆڤەکی گوشت خوار دابهێز بکەڤیت حەتا بشێت (زکرێ خودێ بکەت) .

★ یا سیێ/ سەرژێ کرنا ب گونەه و شرك (ذبائح شركية):- وەکی :-

١- سەرژێکرن بو پەیکەرا (صەنەما) .

٢- سەرژێکرن بو ئەجنان .

٣- سەرژێکرن بو قەبر و قوبە ومەزاران .

٤- سەرژێکرن بەری چونا دئاڤاهی یەکیڤە بهێجەتا کو ببتە پەردە دناڤ بەراوان و ئەجناندا.

سەرژێكرن دەمێ بیك و زاڤا تینە دخانیڤە و هەردوو دێ ل سەر وێ خوینا هاتیە رێژتن برێڤە چن .

٥- سەرژێكرن بو خودێ بەلێ ناڤێ كەسەكێ دی ل سەربینیت. ئەف رەنگە هەمی دحەرامن و شركن و گوشتێ وان حەیوانا ناهێتە خوارن .

ناڤەروكا بابەتی بكورتی (الخلاصة):-

١- سەرژێكرن عیبادەتەكە بو خودێ بتنێ یە نا چێبیت بێتە دان بو كەسەكێ دی ژبلی وی ، بەلگە ل سەر ڤێ چەندێ قَالَ تَعَالَىٰ:

﴿ قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٢﴾ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ ﴿١٦٣﴾ ﴾ الأنعام: ١٦٢ ـ ١٦ النسك هو الذبح.

((تو ـ ئەی موحەممەد ـ بێژەڤان بوتپەرێسان: هندی نڤێژا من وقوربانێ منە ب تنێ بۆ خودێنە ، نە بۆ صەنەم ومری وئەجنانە ، ونە بۆكەس ژ وانە یێن هوین ژبلی خودێ قوربانان بۆ ددەن ، وژینا من ومرنا من بۆ خودێ یە خودایێ هەمی چێكرییان . چو هەڤپشك(شریك) بۆ وی نینن نە د خوداینییا وی دا ونە د پەرستن وناڤ وسالۆخەتێن وی دا ، و ب تەوحیدا صافی خودایێ من فەرمان ل من كرییە، وئەز یەكەمین كەسم ژ ڤێ ئوممەتێ من خۆ ب دەست خودێ ڤە بەردای وباوەری پێ ئینای)).

٢- سەرژێکرن بو کەسەکی ژبلی خودێ تێتە زانین دشەریعەتێ ئیسلامێدا شرکە و ئەو کەسێ ڤی رەنگەێ کاری بکەت یێ دیرکەتی یە ژ دلوڤانیا خودێ (ملعونة) ، ژبەرگوتنا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دبێژیت ((لَعَنَ اللَّهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللَّهِ)) موسلم ڤەدگوهێزیت ((لەعنەت و نەفرەتێن خودێ ل وی کەسی بن ئەو کەسێ دویربت ژ دلوڤانیا خودێ ئەو کەسێ پەزەکی یان تشتەکی سەرژێ کەت بو کەسەکی ژ بلی خودێ)) [1].

(١) إفادة المستفيد للأسوي (مذكرة) ١ ٥ و القول المفيد للوصابي ٢٧ ١ و القول المفيد للشيخ ابن عثيمين ٨ ٤ ٢١.

نەزر بو كەسەكی یان تشتەكی ژبلی خودێ (النذر لغير الله)

پێناسەیا نەزری د زمانیدا/ سەرفەرزكرنە دشەریعەتی دا/ سەرخو ڤەرزكرنا كارەكی یان تشتەكی كو شەریعەتی ل سەر فەرزنەكری یە و ئەڤی كاری دێ كەت دا ئەو كەس یان ئەو تشت ژێ رازی بیت .

★ نەزر عیبادەتەكە بو خودێ (النذر عبادة لله):-

بزانە هندی نەزرە عیبادەتەكە بو خودێ بتنێ یە ، ناهێتە دان بو كەسەكی ژبلی وی ، ئەو كەسێ ڤی كاری بكەت بو ئێكی ژبلی خودێ ل وی دەمی ئەوی شركەكا مەزن بو خودایێ مەزن چێكر ژبەر گوتنا خودایێ مەزن ﴿ يُوفُونَ بِٱلنَّذۡرِ ﴾ الإنسان:الآية ٧

((ئەو وی تشتێ باش ب جه دئینن یێ وان بۆ خودێ ل سەر خۆ نەزركری))، ل ڤێرێ هەر كەسێ نەزرەك ل سەر خۆ كرە مال و نەبو خودێ بیت هینگێ نەزرا خو دێ لێ ڤەبیت و بجه نائینت.

★ كەنگی نەزر دێ بیتە شرك:- دەمێ مروڤەكی تشتەك ل سەر خو فەرزكر بو تشتەكی یان كەسەكی ژبلی خودێ و مەبەستا وی خونێزیك كرن و مەزنكرنا وی كەسی یان تشتی بت وەكی:-

١- بێژت ئەگەر خودێ نەخوشێ من ساخ کر ئەز دێ سەرەکی بو قەبرێ فلان شێخی سەرژێ کەم.

٢- ئەگەر من زاروکەك بوو ئەز دێ حەیوانەکی ل سەر قەبرێ فلان وەلی و چاکی سەرژێکەم.

٣- بو فلان وەلی یان ئەجنەی ل سەر من نەزرە کو ئەس سەران سەرژێ بکەم.

٤- نەزر بۆ صەنەمان (بوتان).

٥- نەزر بۆ رۆژێ یان هەیڤێ[1].

(١)القول المفيد للشيخ ابن عثيمين ٢/٤٥٨ وتيسير العزيز الحميد ٦٦١.

(هاریكاری و هەوار هاتن و خو پاراستن)

(الاستعانة والاستغاثة و الاستعاذة)

رامانا هەرسێ یان

الاستعانة :- داخازا هاریكاریێ ژ ئێكی بخوازی

الاستغاثة :- داخازا هەوارهاتنێ ل دەمێ بەرتەنگیێ ژ كەسەكی بخوازی

الاستعاذة :- خو پاراستن ب ئێكی

★ دەلیلێن هەر ئێك ژ ڤان كارێن ل سەری :-

أ- الاستعانه (داخازا هاریكاریێ) گوتنا خودایێ مەزن ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ۝٥﴾ الفاتحة: ٥

((ب تنێ ئەم گوهداریێا تە دكەین وتە دپەرێسین ، وئەم داخوازا هاریكاریێ د هەمی كارێن خۆ دا ژ تە ب تنێ دكەین ، چونكی كار هەمی د دەستێ تە دانە ، وكەسێ تشتەك ژێ د دەست دا نینە . وئەڤ ئایەتە دەلیلە كو چێ نابت عەبد تشتەكی ژ پەرستنێ(عیبادەتی) بۆ یەكێ دی ژبلی خودێ پێشكێش بكەت ، ودەرمان ژی بۆ دلان تێدا هەیە كو ژبلی خودێ خۆ ب تشتەكی ڤە گرێ نەدەت ، یان تووشی نەخۆشییا ریمەتیێ وخۆمەزنكرنێ نەبت)) .

ب- الاستغاثة : (داخازا هەوارهاتنێ) ژبەرگوتنا خودایی ٔمەزن قَالَ تَعَالَىٰ:﴿ إِذۡ تَسۡتَغِيثُونَ رَبَّكُمۡ فَٱسۡتَجَابَ لَكُمۡ أَنِّي مُمِدُّكُم بِأَلۡفٖ مِّنَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ مُرۡدِفِينَ ٩ ﴾ الأنفال: ٩

((وهویـن وێ قەنـجیـیا خودێ ل ڕۆژا (بەدرێ) د گەل هەوە کـری ل بیـرا خـۆ بینن دەمێ هەوە سەرکەفتنا ل سەر دوژمنی خواستی، ئینـا خـودێ داخـوازا هـەوە ب جـه ئینـا وگۆتـی: ئـەز ب هـزار فریشتەیان ژ عـەسمانی دێ پشتا هـەوە گـرم، هنـدەك ب دویـف هندەکان دا دێ ئێن.))

ج- الاستعاذه : (خو پاراستن ب خودێ) دەلیل گوتنا خـودایێ مـەزن ﴿ قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ ١ ﴾ الناس: الآية ١

((تو ـ ئەی موحەمەد ـ بێژە: ئەز خۆ ب خودانێ مرۆڤان دپـارێزم، یـێ کو ئەو ب تنێ یە دشێت خرابییا وەسواسێ ژ مرۆڤی دویر بکەت.))

★حوکمێ خو پاراستن و هاریکاری و هەوار هاتنێ ژ بلی خودێ چی یە؟

ئەو ژی دبنە دوو جور :-

١- یا دورست (الجائزە):- ئەگەر ئەف چار مـەرجێن ل خـارێ تێـدا بن :-

أ- دوو مەرجێت پێکڤەنە بوو فەرمانا داخازکەری چ داخازا هاریکاریێ یان خو پاراستنێ یان هەوارهاتنێ بیت .

١- چ خاسیەتێن خودێ تێدا نەبن.

٢- ئەو داخازا تو دکەی ژ وی کەسی دکەی یێ خودان شیان بت ل سەر داخازا تە.

ب- دوو مەرجێت پێگڤە گرێداینە بو وی کەسی تو داخازا هاریکاریێ یان هەوارهاتنێ ژێ دکەی :-

١- پێتڤیە ئەو کەسە یێ ساخ بیت .

٢- پێتڤیە ئەو کەسە ل نك تە بیت و یێ حازر بت.

٢- **یاشرکێ** : ئەگەر ئێك ژ مەرجێن سەری تێدا نەبن تێتە هژمارتن ژ شرکێ ، وەکی مروڤەك دبێژیت یا (عبدالقادر گیلانی) من ساخ کە ، ئەڤە شرکە چونکی (عبدالقادر) مروڤە و یێ مری و چ ددەستێ وی دا نینە، یان ئەگەر مروڤەکی گوت یا (نورالدین) من ژ ئاگری خلاس کە هینگێ ئەڤە شرکە چونکی تە داخاز ژ مروڤەکی کر ئەو نەشێت بو تە بجھ بینیت و نە کارێ وی یە ئەف کارێ شرکی یێ خەلەت نە ب دلێ شێخ ووەلی وسەیید ومەلا وزانایێت مەیە وئەو ژ ڤێ چەندێ بەریئن وبێ بارن[1] .

(١)حاشية كتاب التوحيد ، ابن قاسم حزا ونسيم العزيز الحميض ١٧٠ ١:(ومذكرة) للاسمر ١٧ :

مەهدەریان ژێ بەرەڤانی (الشفاعة)

پێناسەیا مەهدەرێ :-

د زمانی دا / ژ ژێدەرێ (شفع – يشفع – شفاعة) هاتیە، ئەگر تشتەك كرنە دوو ئەو ژی دژی ئێكی یە (الوتر) یاهاتی ژ رێكێ و ژداخازیێ .

د شەریعەتیدا / بەرەڤان بو كەسەكی چ مفای بگەهینێ یان ژ زیانێ قورتال بكەی .

★ رەنگێن مەهدەرێ دوونە :-

١- مەهدەرا نەهێتە وەرگرتن و یا رەتكریە (منفیه)

٢- مەهدەرا تێتە وەرگرتن و بنەجهكرن (مثبتة)

أ- مەهدەرا رەتكری (الشفاعة المنفية)

★ پێناسەیا وێ ((ئەو مەهدەرا تێتە داخاز كرن ژ بلی خودێ ، ئەو مەهدەرا ب تنێ خودێ شیان ل سەر هەبن))

★ دەلیلێ وێ ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَنفِقُواْ مِمَّا رَزَقۡنَٰكُم مِّن قَبۡلِ أَن يَأۡتِيَ يَوۡمٞ لَّا بَيۡعٞ فِيهِ وَلَا خُلَّةٞ وَلَا شَفَٰعَةٞۗ وَٱلۡكَٰفِرُونَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ٢٥٤ ﴾

البقرة: ٢٥٤

((ئەی ئەوێن هەوە باوەری ب خودێ ئینای وپێغەمبەرێ وی ڕاستگۆ دەرێخستی وكار ب دینێ وی كری زەكاتا فەر ژ مالێ خۆ

دەربـیێخن، و ژ تشـتێ خـودێ دایـە هـەوە خێـران بـدەن بـەری ڕۆژا قیامەتێ بێت دەمێ چو کڕین وفرۆتن تێدا نەهەین کو مفا هـەبت، وچـو مـال ژی نەهـەی کـو هـوین خـۆ پـێ ژ عـەزابا خـودێ بکـڕن، وهــەڤالینیا چــو هــەڤالان نابــت هــەوە ڕزگــار بکــەت ، وچــو مـەهـدەرچی (شەفاعەتکەر وبەرەڤان)نـابـن عـەزابـێ ژ سـەر هـەوە سڤك بکەن. وکافرێن زۆردارن یێن پـێ ل توخـویبێن خـودێ ددانـن)) .

ب- مەهدەرا بهێتە قەبیل کرن و یا بنەجهە :-

★ پێناسەیا وێ :- (الشفاعة المثبتة):- ئەوە ئـەوا تێتـە داخـاز کـرن ژ خودێ ب تنێ .

شەرتێن وێ دوو نە:-

١-دانا دەستویریێ (إذن) ژ لایێ خودێ ڤە بو بەرەڤانی کو مەهدەر و شفاعەتا خو بکەن .

٢- رازیبونـا خـودێ کـو بـەرەڤان شـەفاعەتێ بـوو وی کەسـی بکـەت ئەوێ خودێ بڤێت بەرەڤانی بوو بێتە کرن وهەژی شفاعەتێ ببت .

★ دەلیل ل سەر ڤی رەنگێ مەهدەرێ: ﴿مَن ذَا ٱلَّذِى يَشْفَعُ عِندَهُۥٓ إِلَّا بِإِذْنِهِۦ﴾ البقرة: ٢٥٥

((وبێ دەستوییریا وی كەس بستە ناكەت ل نك وی شەفاعەتێ بكەت))

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ ۞ وَكَم مِّن مَّلَكٍ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ لَا تُغْنِي شَفَٰعَتُهُمْ شَيْـًٔا إِلَّا مِنۢ بَعْدِ أَن يَأْذَنَ ٱللَّهُ لِمَن يَشَآءُ وَيَرْضَىٰٓ ﴿٢٦﴾ ﴾ النجم: ٢٦

((وشەفاعەتا گەلەك ملیاكەتان ل عەسمانان د گەل پێكێن وان یێن بلند ژی ب تشتەكی مفای نادەت حەتا خودێ دەستویرییێ ب مەهدەرێ بۆ وان نەدەت، و ژ وی ڕازی نەبت یێ شەفاعەت بۆ دئێتە كرن)).

★ حوكمێ داخازا بەرەڤانیێ (شەفاعەتێ) ژ مرۆڤێ ساخ یێ بشێت:-

١- ئەگەر كارەكێ دورست دشەریعەتیدا ژێ هاتە داخازكرن و ئەو بشێت ئەنجام بدەت و پێ رابیت هنگێ ئەو ژ دەرگەهێ هاریكاریێ یە ل سەر خێرێ.

٢- ئەگەر كارەك ژێ هاتە داخازكرنێ بەلێ كەسەكێ ژ خودێ پێڤەتر نەشێت بجھ بینیت هینگێ ئەو شركە و حەرامە.

★ گەلەك رەنگێت شەفاعەتێ هەنە وبوو هەمی كەسا و ژلایێ گەلەك كەسان ڤە تێتە كرن ، بەلێ شەفاعەتا ژهەمیا مەزنتر شەفاعەتا محمد پێغەمبەری یە ﷺ و ژوان شەفاعەتا ئەوا پێغەمبەر ﷺ ل روژا قیامەتێ بوو خەلكی دكەت:

١- پیغەمبەر ﷺ شەفاعەتێ دکەت بوو هندەك مروڤا ڤێجا دێ بژور بەحشتێ بکەڤن بێ حساب وبێ عەزاب ، وئەم داخازێ ژخودێ دکەین کو ئەم ژوان کەسا بین.

٢- پیغەمبەر ﷺ شەفاعەتێ دکەت بوو هندەك مروڤا کو خێر و گونەهێت وان وەکی ئێکن .

٣- پیغەمبەر ﷺ شەفاعەتێ دکەت بوو هندەك مروڤا دا کو دەرەجات وخوشیێت وانا لبەحشتێ بلند ببن ، و ئەو بخوو نە جهێ وانا نە .

٤- پیغەمبەر ﷺ شەفاعەتێ دکەت بوو هندەك مروڤا کو یێت مرین لسەر تەوحیدێ بەلێ جەهنەم بوو وان یا واجب بووی ، وبئەگەرێ شەفاعەتێ نا چنە جەهنەمێ

٥- پیغەمبەر ﷺ شەفاعەتێ دکەت بوو هندەك مروڤا ژئەهلێ تەوحیدێ نە بئەگەرێ هندەك گونەها ددنیایێ دا خوو هەژی جەهنەمێ کرینە ، و یێت مرین وبێ کو تەوبە بکەن ڤێجا ب ئەگەرێ شەفاعەتێ ژجەهنەمێ دێ دەرکەڤن بوو بەحشتێ .

٦- پیغەمبەر ﷺ شەفاعەتێ دکەت بوو مامێ خوو ئەبو تالبی ڤیجا عەزابا وی لسەر وی سڤك دبت دجەهنەمێ دا کو کێمترین عەزاب یا وی یە ، جوتەکێ نەعالا دێ کەنە پێت وی دەماغێ وی پێ دکەلیت و ژوی ڤە عەزابا وی ژ یا خەلکێ جەهنەمێ

هەمیا پترە بەلێ عەزابا وی ژ یا خەلکێ جەهنەمێ هەمیا کێم ترە.

★ دحەدیسەکێ دا هاتیە کو پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گوت : (لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ يَدْعُو بِهَا فَتُسْتَجَابُ لَهُ فَيُؤْتَاهَا وَإِنِّي خَبَّأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لأُمَّتِي) ابن خوزەیمە ڤەدگوهێزت . (بو هەر پێغەمبەرەکی دوعایەکا قەبیل کری هەیە ، هەر پێغەمبەرەکی لەزاتی یا د دوعایا خوو دا کری ویاگوتی ددنیایێ دا ، ومن یا هێلای بوو ئومەتا خوو ل روژا قیامەتێ ویا قەبیلە ئەگەر خودێ حەسکەت).

★ هەروەسا گەلەك رەنگێن دیتر یێن شەفاعەتێ هەنە وەکی شەفاعەتا (پێغەمبەرا ، مەلائیکەتا ، شەهیدا ....) (نڤێژا ، روژییا، قورئانێ ....) .

(یا محمد ﷺ)

یا محمد روح مه قوربانا تەبیت
دا بکەم هەچیا کو فەرمانا تە بیت
هیڤیا مە ژ خالقێ رحمان ئەوە
دەستێ مەدائیم ل دەهمەنا تەبیت
چی دەما هیجرەت ژدونیائێ مەکر
مەجلسا مە شەوق ودیوانا تەبیت
وەك روحا من هاتە دەر ژڤی لەشی
سەر فەرازو تازە مێهڤانا تەبیت
بێ مرادو رو رەش وگازندەکەر
روح نەچیت دا هەر ل کوڤانا تەبیت
تا قەتا بارێ عەزابێ نینە من
ڤێت شەفاعەت هەر ژ ئیحسانا تە بیت
من دلێ دگەل تە خودێ ل سەر شاهدە
هیڤی دارم روح ل زوزانا تەبیت[1]

(١)نالبەند: باغێ کوردا - بەرگێ - ١ -

سەرەدانا گورستانیێ و موقبەران (زيارة القبور)

سەرەدانا گورستانیێ سێ جورن

١- سەرەدانا شەرعی : ئەو ژی سەرەدانا گورستانا (القبور) یە ژ بەر چەند کارەکا :-

أ- سەرەدانا گورستانا ژبەر بیرئینانا ئاخرەتیێ .

ب- بو سلاف کرنا کەسێن مری و دوعان بو وان ژ خودێ بکەن وەکی بێژت (السَّلامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ ، وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لاحِقُونَ أَنْتُمْ لَنَا فَرَطٌ ، وَنَحْنُ لَكُمْ تَبَعٌ نَسْأَلُ اللَّهَ الْعَافِيَةَ) . ئیمامێ موسلم ڤەدگوهێزیت .

٢- سەرەدانا نەدورست و بیدعە :- سەرەدانا بیدعێ د بیتە ئەگەرێ کێم بون و پیچ بونا تەوحیدێ ئەڤە رێکێن شرکێ نە وەکی :-

أ- مەبەستا وی کەسی ب ڤان سەرەدانا رادبت و دچیتە نك قەبرەکی و پەرستنا خودێ بکەت .

ب- مەبەستا وی کەسی ب ڤان سەرەدانا رادبت کو پیروزی و بەرەکەت ل نك ڤان قەبرا هەیە .

ج- مەبەستا وی کەسی کو ئەگەر سەرا هندەك قەبران بدەت ئەو بو خو ڤی کاری ب خێر هژمێریت .

د- سەفەرێ (شد الرحال) بکەت بو ڤان جهێن نە دورست و نەشەرعی وەکێ مروڤەك ژ ڤێرێ ئنیەتێ بینیت و تایبەت سەرخاترا پێغەمبەری سەفەرێ بکەت ئەڤە چێنابیت چونکی کەسەکی ژ صەحابی و تابعی و زانایێن موسلمانا ئەف کارە نەکریە ئەڤە ژ لایەکی و ژ لا یەکێ دیڤە ئەگەر سەرەدان بو قەبرێ پێغەمبەری (سلافێن خودێ لێ بن) یا دروست نەبیت بکەت پابو کەسەکێ ژ بلی وی ئێك جار چێنابیت و کەسەك هزر نەکەتن کو ئەم ژ قەدرێ پێغەمبەری کێم دکەین بەلێ وی ب خو د گوتنەکێ دا یا گوتی ((لاَ تَشُدُّوا الرِّحَالَ إِلاَّ إِلَى ثَلاَثَةِ مَسَاجِدَ مَسْجِدِي هَذَا وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْمَسْجِدِ الأَقْصَى-)) ئیمامێ موسلم ڤەدگوهێزیت.

هوین سەفەرێ نەکەن تایبەت بو جه و وارەکی تێنەبیت ئەف سێ مزگەفتە : مزگەفتا من ئەڤاهەنێ (ل مەدینێ) و مزگەفتا حەرام (کو کەعبە)یە و مزگەفتا ئەقصا (ل فلستین)نێ . دڤێ حەدیسێدا نەهیا کری ژ سەرەدانا مەزگەفتا کو مالێت خودێنە ئەرێ چەوا چێدبیت سەرا قەبرێت شێخ و وەلی و سەید و مەلا بێتە کرن ودوعا ژ وان بکەن و هەوارکەنە وان و سەرێ خو ب ئاخا وان بشون ژ بەر نەبونا زاروکا یان نەساخیێ یا هەر ئەگەرەکێ هەبیت ، وژبیر نەکەن قەبرێت پێغەمبەر و چاك و وەلیان ل سەردەمێ پێغەمبەری هەبون بەلێ ئەوی وەکی مروڤێت

نەزان وجاهلێت ڤی سەر دەمی نەدکر چونکی ئەوی ئەف کارە هەمی ژ شرکێ د هەژمارتن .

٣- سەرەدانێت شرکی :- ئەو ژی دژی تەوحیدێ یە ئەڤەیە (دانا تشتەکی ژ رەنگەکی ژ رەنگێن عیبادەتی بو مریەکی د گوری دا بکەی وەکی :-

أ- دوعا ژ بلی خودێ بکەت

ب- داخازا هاریکاریێ و هەوارهاتنێ ژ گوری بکەت .

ج- سەرژێکرنا حەیوانەکی و دەستدانا تشتەکی ژ گۆڕەکی (مسح کرنا قەبری) [1].

(١) مجمل اصول السنة في العقيدة الناصر العقل(١٨) و القول المفيد للعثيمين

سێربەندی (السحر)

پێناسا سێربەندیێ :-

د زمانی دا/دەربرینە ژ ڤەشارتی و ئەگەرا وێ نەئێتە دیتن .

د شەریعەتی دا / پێڤەخاندن و عەزماندن و دەرمان (تعاویز و عقاریر) کاری ددل و لەشی دا دکەت ب ئانەهیا خودێ .

★ جورێن سێربەندیێ :- دوو جورن

١- شرکا مەزن :- ئەوە ئەوا ب هاریکاریا ئەجن و شەیتانایە کە عەبدینیا وان دکەن وخو نێزیکی وان دکەن و دچنە سوجدێ بۆ وان داکو سێربەند بسەر وی کەسی بێخن ئەوێ سێر لێ هاتیە کرن.

٢- دەرکەفتن ل بن فەرمانێن خودێ و دوژمناتی یە (الفسق والعدوان):- ئە ڤە دحەقیقەت دا نە ژ سحریێ یە بەلکو ب هاریکاری واستەی هندەك دەرمان و نوژدارا دێ کارەکی ئەنجام دەت ب حەرەکا دەستێت خو ب رەنگەکێ زێدە بلەز هەر کەسێ وی دبینت دێ هزرکەت کو وی سحر یا کری چونکی ل بەر چاڤێت وان وەکی خەیالا لێ دهێت .

★ حوکمێ سێربەندی :-

أ- هەکە سێرا وی ژ بەشێ ئێکێ بیت : ئەو کافرە دێ هێتە کوشتن ب شیری کۆ ئەو دەرکەفتی یە ژ دینێ خو، هەر وەکی پێغەمبەرﷺ گوتی : (حَدُّ السَّاحِرِ ضَرْبَةٌ بِالسَّيْفِ) ترمذی ڤەدگوهێزت .

ب- ئەگەر سێرا وی ژ بەشێ دووێ بیت : ئەو کافر نابیت بەلێ دێ هێتە هژمارتن دەرکەفتی ژ بن فەرمانێن خودێ و یێ نە گوهدارە و دێ هێتە کوشتن ژ بەر کو ئەگەر مەزنێ موسولمانان دیت کو کوشتن یا باشترە

★ دەلیل ل سەر کوفرییا سێرەبەندیێ :-

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿وَٱتَّبَعُواْ مَا تَتْلُواْ ٱلشَّيَٰطِينُ عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَٰنَۖ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَٰنُ وَلَٰكِنَّ ٱلشَّيَٰطِينَ كَفَرُواْ يُعَلِّمُونَ ٱلنَّاسَ ٱلسِّحْرَ وَمَآ أُنزِلَ عَلَى ٱلْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَٰرُوتَ وَمَٰرُوتَۚ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَآ إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْۖ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِۦ بَيْنَ ٱلْمَرْءِ وَزَوْجِهِۦۚ وَمَا هُم بِضَآرِّينَ بِهِۦ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِۚ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْۚ وَلَقَدْ عَلِمُواْ لَمَنِ ٱشْتَرَىٰهُ مَا لَهُۥ فِي ٱلْأٓخِرَةِ مِنْ خَلَٰقٍۚ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْاْ بِهِۦٓ أَنفُسَهُمْۚ لَوْ كَانُواْ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٢﴾﴾ البقرة: ١٠٢

((وجوهییان دویچوونا وی تشتی کر یێ شەیتانان ل سەر دەمێ سولەیمانێ کوڕێ داوودی بۆ سێرەبەندان دگۆت. وسولەیمان کافر نەبووبوو وفێری سێرەبەندی یێ نەبووبوو، بەلکی شەیتان بوون یێن کافربووین ب خودێ دەمێ وان مرۆڤ فێری سێرەبەندی یێ کرین، دا دینێ وان خراب بکەن. وهەر وەسا جوهی یان دویکەفتنا وێ سێرەبەندی یێ کر ئەوا بۆ هەردو ملیاکەتێن ل عەردێ بابل ل عیراقێ هاروت وماروتی هاتی یە خوارێ، بۆ جەربانـدنا بەنڕیان ژ لایێ خودێ ڤە، وئەو هەردو فریشتە سێرەبەندی یێ نیشا یەکی نادەن حەتا وی شیرەت نەکەن ووان ژ خۆفێرکرنا سێرەبەندی یێ پاشڤەلێ نەدەن ونەبێژنێ: ب خۆفێرکرنا سێرەبەندی یێ وگوهداری یا شەیتانان کافر نەبە. ڤێجا مرۆڤ ژ هەردو فریشتەیان دێ فێری وی تشتی بن یێ نەڤیانێ پێ دئێخنە د ناڤبەرا ژن ومێران دا حەتا ژێك دکەن. وسێرەبەند بێ ئانەهی یا خودێ نەشێن زیانێ پێ بگەهینە یەکی، وسێرەبەند ب تنێ فێری وی تشتی دبن یێ خرابی وزیان پێ دگەهتێ، وشەیتانان ئەو بۆ جوهی یان ڤەگوهاست، ڤێجا ئەو هند د ناڤ وان دا بەلاڤ بوو حەتا کو وان ئەو ژ کیتابا خودێ چێتر دیتی. و ب ڕاستی جوهی یان زانی هەچی یێ سێرەبەندی یێ هلبژیرت وحەقی یێ بهێلت ئەوی ل ئاخرەتێ چو بار د خێرێ دا نابت. و چ پیسە تشت بوو کو وان خۆ پێ کرێ کو باوەری ودویکەفتنا پێغەمبەری دایە

ب سێرەبەندی یێ وكوفرێ، ئەگەر وان زانینەك ب وێ هەبا یا شیرەت پێ ل وان هاتی یە كرن. وئەگەر كو جوهییان باوەری ئینابا و ژ خودێ ترسابان دا زانن هندی ئەو خەلاتە یێ خودێ دێ دەتە وان چێترە ژ سێرەبەندی یێ ویا وان پێ ب دەست خۆ ڤە ئینای، ئەگەر وان خەلات وجزادانا خودێ زانیبا)) .

ئەو كەسێ كارێ سێربەندیێ بكەت یان فێر بیت یان رازی بیت ئەو كافرە ژ ئیسلامێ دەردكەفیت

⋆ حوكمێ ڤەكرنا سێرا (المنشرة)

النشرة / ئەوە ڤەكرنا سحرێ ژ وی كەسێ سحر لێ هاتیە كرن .

ئەوە ژی دوو رەنگن:-

١- ڤەكرن و بەتاڵ كرنا سێرێ ب سێرەكا دی یا وەكی وێ ، ئەف رەنگە حەرامە ژ كارێن شەیتانی نە .

٢- ڤەكرن و بەتاڵ كرنا سێرێ ب پێڤەخاندن و خو پاراستنا شەرعی و دەرمانێن دورست ئەف رەنگە دورستە وچو خەلەتی تێدا نی نە .

⋆ گەهاندنا خرابیا سێربەندیێ بو خەلكی و هشیار كرنا وان ژ سێرێ و سێربەندان :-

دەمێ تە دیت نیشانەك ژ ڤان نیشانا د كارئینانا ئێك ژ وی كەسی چارەسەریێ دكەت ئەو كەسە سێرەبەندە بێ كێم ترین گومان ، ئانكو چ گومان بو تە چێنەبت ژ وی چونكی ئەو سێرە بەندە:-

١- پرسیار کرن ژ نەخوشی کانێ ناڤێ تە و بابێ تە و دەیکا تە چی یە؟

٢- بدەست ڤە ئینانا ئێك ژ تشتێن نەخوشی وەکی (جلك ، پێلاف، قەمیس ، عەبا ، دەرسوك) .

٣- نفێسینا هندەك خیچك و خەتان و پەیڤان کەسەك تێنەگەهن و ژێ نەزانن .

٤- نفێسینا نفشتیا و پەیڤێن نە هێنە زانین کانێ چ رامان بو هەیە .

٥- هندەك جاران داخازا گیانەوەرەکی دێ کەت ب رەوشتەکێ دەست نیشان کری و بێتە ڤەکوشتن و ناڤێ خودێ ل سەر نە هێتە ئینان و چێد بت ڤێ خوینێ ئەڤا ژ حەیوانی هاتی بکەتە سەر جهێ بریندار یان دێ بێژت ڤی حەیوانی بکەنە د جێهەکێ کاڤل دا.

٦- جلکەکێ ژ چەندچوار گوشەیان پیکهاتی و دناڤ ڤی جلکیدا چەند پیتەك (حرف) و ژمارە هەنە دێ سێربەند دەتە مرۆڤێ نەخوش .

٧- گوه لێ بوونا هندەك ئاخفتنان یێن کەسەك تێ نەگەهیت ژ سێربەند زێدە تر .

٨- هندەك وەرەقا دێ دەتە نەخوشی و دێ بێژیتێ ب سوژە و خۆ بدە بەر دیکێلا وێ .

٩- هنـدەك تشـتا دێ دەتـە نەخوشـی و بێـژتێ ل بـن عـەردی ڤەشێرە[1].

(١) فتح المجيد القول المفيد للعثيمين و حاشية كتاب التوحيد لابن قاسم و العارم البتار الوحيد بالي.

خێفزانکی و عەرافی (الكهانة و العرافة)

پێناسەیا خێفزانکیێ:- الكاهن

⋆ ئەوە ئەوێ بەحسێ پاشەروژێ (المستقبل)ی دکەت ب رێکا ئەجن و شەیتانان .

⋆ پێناسەیا عەرافی

ئەوە ئەوێ خو تینتە دەر کو ئەو تشتێ نە بەرچاڤ د زانیت کانێ ل کیڤەیە یان ئەو تشتێ بەرزە بووی ل کیڤەیە .

⋆ خو ئینانەدەرا زانینا تشتێ نەبەرچاڤ یان غەیبێ: ئەڤە کوفرە و درەوپێ کرنە ب قورئانێ : قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ قُل لَّا يَعۡلَمُ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ ٱلۡغَيۡبَ إِلَّا ٱللَّهُۚ وَمَا يَشۡعُرُونَ أَيَّانَ يُبۡعَثُونَ ﴿٦٥﴾ ﴾ النمل: ٦٥

(٦٥) تو ـ ئەی موحەممەد ـ بێژە وان : کەسەك نە ل عەسمانان ونە ل عەردی وی تشتی نزانت یێ خودێ ڤەشارتی ژ کارێن غەیبی، وئەو نزانن کانێ کەنگی ئەو دێ ژ گۆرێن خۆ ڕابن دەمێ قیامەت دئێت چونکی ئەڤە ژکارێ خودێ یە وهەر ئەو (علام الغيوب)ە .

★ بەشێن وان ئەوێن ژ تشتێ غەیبێ دئاخڤن :-

١- ئەوێ زانیاریەكێ ژ غەیبێ بدەت ب رێكا ئەجنا دبێژنە ڤی خێڤزانك .

٢- ئەوێ زانیاریەكێ ژ غەیبێ بدەت بكێشانا خەتا دعەردیدا دبێژنە ڤی رەملدار.

٣- ئەوێ زانیاریێ ژ غەیبێ بدەت ب رێكا ستێران دبێژنە ڤی ستێرەزان (المنجم) .

٤- ئەوێ زانیاریێ ژ تشتێ هاتی یە دزین و تشتێ بەرزەبوی ب رێكەكا نە ئاشكرا و بەرزە بدەت دبێژنە ڤی كەسی عەراف .

★ حوكمێ چوونا دەڤ خێڤزانك و عەراف و سێربەندان:- دبنە دوو بەشن :-

١- ئەو كەسێ هاتە نك وان و پرسیار ژوان كر بەلێ بێكو بێژیت ئەو دراستگونە.

حوكم/ حوكمێ وێ حەرامە و ئەف كەسە گونەهكارەكێ مەزنە و نڤێژێن وی یێت چل روژا ژێ ناهێتە قەبیل كرنێ .

دەلیل/ گوتنا پێغەمبەری ﷺ ((مَنْ أَتَى عَرَّافًا فَسَأَلَهُ عَـنْ شَيْءٍ لَـمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلاَةٌ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً)) موسلم ڤەدگوهێزیت . و المراد أن صلاته لا أجر له علیها.

((هەچیێ بێتە نك عەرافەكی پرسیار ژ تشتەكی ژێ كر، ناهێتە قەبیل كرنێ ژ وی نڤێژێن چل رۆژان)) ئەو دێ نڤێژاكەت بەلێ چ خێر بو نینە .

٢- ئەو كەسێ هاتە نك وان و پرسیار ژێ كر و باوەر ژێ كر و گوتێ تو یێ راستگوی و بلا خو باوەری ژی پێ نەبیت:-

حوكم/ كوفر ب وێ چەندێ كر ئەوا محمد پێغەمبەر پێ هاتی یە فرێكرن (سلاڤێن خودێ لێ بن).

دەلیل/ گوتنا پێغەمبەری یە ﷺ ((مَنْ أَتَى عَرَّافًا أَوْ كَاهِنًا فَصَـدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ)) ئیمامێ بەیهەقی ڤەدگوهێزیت.

((هەچی یێ بێتە نك عەرافەكی یان خێڤزانكەكی و باوەریێ ژ گوتنا وی بكەت ئەو وی كوفر ب وێ كر یا بو محمدی ﷺ هاتی یە خوارێ)). ئانكو كافر بو

بێ ئیفلەحی (كوراتی) {الطيرة}

★ پێناسا بێ ئیفلەحیێ:-

دزمانیدا/ هاتی یە وەرگرتن ژ (الطيرة) ئانكو ژ بالندەی ، بێ ئیفلەحیكرنا هندەك بالندە و ناڤ و جێھ و كەس وھەیڤان ، ل سەر دەمێ جاھلییەتێ دا ئەگەر مرۆڤەكی ژ وانا كارەك یان سەفەرەك ل بەربا ، دا سەحكەتە عەسمانی ئەگەر رەنگەكێ بالندا كەتبا بەرچاڤێت وان بكار و سەفەراخو رانەدبون و داھێلن بو دەمەكێ دی تر دبێژنە ڤی رەنگی بێ ئیفلەحیا بالندان یان كێریشكان یان ھەرتشەكێ دی ھەبیت .

د شەریعەتی دا/ بێ ئیفلەحی پەیدا دبیت ب ئەگەرا تشتەكی چ دیتن یان گوھ لێ بوون یان زانین وی تشتی .

★ حوكمێ بێ ئیفلەحیێ:- بێ ئیفلەحی تەوحیدێ ناھێلیت و پویچ دكەت ژبەر دوو رێیان:-

١- ئەو كەسێ ب بێ ئیفلەحیێ رادبیت و كار پێ دكەت (تەوەكول) و پشت راستیا وی بخودێ دھێتە برین و كارتێ كرن و پشتبەستنا وی ل سەر كەسەكێ دی یان تشتەكێ دی یە ژبلی خودێ .

٢- و ئەو یێ گرێ داییە ب فەرمانەكێڤە چ راستی بو نینن ب تنێ ئەو ھندەك ھزرو خەیالن .

★ دەلیل ل سەر دویرکەتنێ (نەهیا) ژ بێ ئیفلەحیێ (التطير) :-

قَالَ تَعَالَىٰ:﴿ أَلَآ إِنَّمَا طَٰٓئِرُهُمۡ عِندَ ٱللَّهِ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ ١٣١ ﴾

الأعراف: ١٣١

((موسا پێغەمبەر (سلاڤ لێ بن) گوتە فیرعەونی و مللەتێ وی: نـێ ئـەوا بسـەرێ وان دئێـت ژ کولـپ و خـەلایێ ب قـەدەرا خـودێ یـە و ژبـەر کـوفر و گونـەهێن وانـە ، بـەلێ پتریـیا مللـەتێ فیرعـەونی ڤـێ چەندێ نزانن)).

گوتنا پێغەمبەری ﷺ دبێژیت ((لَا عَدْوَى وَلَا طِيَرَةَ وَلَا هَامَـةَ وَلَا صَـفَرَ)) بوخـاری و موسـلم ڤـەدگوهێزن. گوتنـا پێغەمبـەری ﷺ دبێژیت ((الطِّيَرَةُ شِرْكٌ)) ئەبو داود و ترمذی ڤەدگوهێزن .

لا عدوی:- ئانکو ئێش بخو ناهێتە ڤەگرتن ژ کەسەکی بو کەسەکێ دیتر بەلێ پا ب شیان و ڤیان و حەسکرنا خودێ یە.

ولاطیرة:- ئانکو بێ ئیفلەحی ب خو نینـە ، بـەلکو ئەگـەر تشـتەکێ نەخوش هاتە سەرێ مروڤی هینگێ ئەو بقەزا و قـەدەرا خـودێ یـە نەکو بدیتنا هندەك گیانەوەرانە .

ولا هامة:- (هامە نینە) بەلکو ل سەر دەمێ جاهلی یەتێدا و ل نـك هندەك مرۆڤێن نـەزان ئەگـەر پرچا ئێکی قوساندبایە پیچەکێ ژ گەفکا وی دا هێلن داکو چ نەخوشی نەگـەهیتێ یـان چاڤین نـەبیت، شریعەتی گوتی ئەڤە نینە و چ راستی بـو نـینن ، ویـا هـاتی ئەگـەر

شەڤێ بالندەك كەفتبا سەر بانێ مالەكێ هینگێ ئەو نیشانا مرنا كەسەكی یە ژ وێ مالێ .

ولاصفر:– ل سەر دەمێ جاهلیەتێدا تایبەتی ل سەردەمێ عەرەبێن بەری ئیسلامێ دا ئەوان هزر دكر كو هەیڤا سەفەرێ ئەوا بەری موحەرەمێ و پشتی ربیع الأولی هەیڤا نەخوشی و ئێشانە ژبەر ڤێ چەندێ شەریعەتێ ئیسلامێ رەتكر و گوتی وەسا نینە و هەمی خوشی و نەخوشی ب قەزا و قەدەرا خودێ نە)).

((الطِّيَرَةُ شِرْكٌ)) ئەو كەسێ خو بهێلیتە بهیڤا بالندە و حەیواناڤە و كارێ خو بكەت و نەكەت بزانینا وان وخو نەهێلیتە ب هیڤیا قەزا و قەدەرا خودێ ڤە ئەوا بو وی نڤێسای هینگێ ئەو تێتە دەرەجا شركێ و دبیت ئەو مروڤ موشرك بیت .

ئەو كەسێ خو ب هیڤیا (تطیر) بهێلیت :

یائێكێ :- ئەو كەسێ ب هیڤیا (تطیر) و بێ ئیفلەحێ ڤە بت، و ژمال دەرنەكەڤیت و كارێ خو نەكەت و خو ب دەست تطیرێ ڤە بەردەت ، ئەڤە مەزن ترین بێ ئیفلەحی یە تێتە سەرێ ڤی مروڤی.

یا دووێ:- ئەف كەسە دێ ب كارێ خو رابیت بەلێ ل هەمان دەمدا، دلێ وی تژی گومان و ترس و نەخوشی و بەرتەنگی بیت و ژكارتێ

کرنا بێ ئیفلەحێ دترسیت نەکو بێتە سەرێ وی ، لێ ئەف رەنگە کێم ترە ژ رەنگێ ئێکێ.

بەلێ هەردوو رەنگ کێماتیێ دئێخنە دناڤ تەوحیدا مروڤی دا و ب زیانن ل سەر وی.

★ دەرمانێ وی کەسێ بێ ئیفلەحی و کوراتی ل سەر دلێ وی دا چی یە؟:-

بلا بێژیت ((اللَّهُمَّ لاَ يَأْتِي بِالْحَسَنَاتِ إِلاَّ أَنْتَ وَلاَ يَدْفَعُ السَّيِّئَاتِ إِلاَّ أَنْتَ وَلاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِكَ)) ئەبو داود ڤەدگوهێزیت . هەروەسا دحەدیسەکا دیدا پێغەمبەر ﷺ دبێژت : ((اللَّهُمَّ لَا خَيْرَ إِلَّا خَيْرُكَ وَلَا طَيْرَ إِلَّا طَيْرُكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ)) ئیمام ئەحمەد ڤەدگوهێزیت .

رامانا وان ((ئەی خودێ کەسەك خێر و باشیان نائینیت هەر تووی، و کەسەك گونەه و خرابیان پاشڤە لێ نادەت هەر تووی ، و کەسەك گونەها نادەتە پاش و خێرا بکەت هەر تووی ، چو حەول وقوەت مە نینن هەر بتەیە)).

((ئەی خودێ چو بێ ئیفلەحی و کوراتی نینە قەزا و قەدەرا تە تێنەبیت ، و چو خێر و باشی نینن ئەگەر خێر و باشیێن تە نەبن، و چو خودێن راست نینن کو هەژی پەرستن و عیبادەتی بن تو تێنەبی))

یا فەرە چەند كارەكێن دی بكەت كو دپێتڤی نە : وەكی:-

١- زانینا زیانا تطیرێ (بێ ئیفلەحیێ).

٢- هاریكاریا دەرونێ (نەفسا) خو بكەت كو ڤێ شولا بێ خێر و ب گونەه پێلیت .

٣- ئیمان و باوەری ب قەزا و قەدەرا خودێ هەبیت .

٤- هزرا جوان و خوشكوك و تازە بخودێ هەبیت .

دوو ركعەتێن نڤێژا ئیستیخارێ بكەت (صلاة الاستخارة) دەمێ ڤیا كارەكی ئەنجام بدەت و پشتی هەردوو ركعەتا دوعا ئیستیخارێ وەكی هاتی ژجابێ كورێ عبدالله گوت: ((پێغەمبەر یێ وەسا بو كانێ چاوا سورەتەكا قورئانێ نیشا مە ددا ئەها هوسا نڤێژا ئیستیخاێ نیشا مە ددا و دگوت : ئەگەر ئێك ژهەوە كارەك كرە ددلێ خودا بلا دوو رەكعەتا بكەتن نەژ فەرزێنە . ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يُعَلِّمُنَا الاِسْتِخَارَةَ فِي الأُمُورِ كَمَا يُعَلِّمُنَا السُّورَةَ مِنَ القُرْآنِ يَقُولُ : إِذَا هَمَّ أَحَدُكُمْ بِالأَمْرِ فَلْيَرْكَعْ رَكْعَتَيْنِ مِنْ غَيْرِ الفَرِيضَةِ ثُمَّ لِيَقُلِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلمِكَ وَأَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ ، وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ العَظِيمِ ، فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلاَ أَقْدِرُ وَتَعْلَمُ وَلاَ أَعْلَمُ وَأَنْتَ عَلاَّمُ الغُيُوبِ ، اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الأَمْرَ خَيْرٌ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي أَوْ قَالَ عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ فَاقْدُرْهُ لي وَيَسِّرْهُ لي ثُمَّ بَارِكْ لي فِيهِ ، وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ

أَنَّ هَذَا الأَمْرَ شَرٌّ لي في ديـني وَمَعَـاشِي وَعَاقِبَـةِ أَمْـرِي أَوْ قَـالَ في عَاجِلِ أمري وَآجِلِهِ ، فَاصْرِفْهُ عَنِّي وَاصْرِفْنِي عَنْهُ ، وَاقْدُرْ لِي الخَـيْرَ حَيْثُ كَانَ ثُمَّ أَرْضِنِي ، وَيُسَمِّي حَاجَتَهُ)) بوخاری ڤەدگوهێزیت .

سزایێ تطیرێ ئەوا نەهی ژێ هاتی یە کرن:-

پێغەمبەر ﷺ دبێژیت : ((إِنَّمَا الطِّيَرَةُ مَـا أَمْضَـاكَ أَوْ رَدَّكَ)) ئیمام ئەحمەد ڤەدگوهێزیت

((هندیکە بێ ئیفلەحیە ئەگەر ئێکی گوت فلان تەیر ژ بەر پێت تە فرین هنگێ ئەو دێ چیتە سەر وەغەرا خو چونکی ل نك وی ئەو تەیرە یێ خێر و باشیێ یە، بەلێ ئەگەر گوتێ فلان تەیر ژبەر پێتە یان ل عەسمانی فری دێ وەغەرا تە نەخوش بت یان نەخوشی دێ کەفتە درێکا تەدا ئەو ناچیتە وەغەرێ چونکی گوهێ خو دا تەیری و ئەو تەیر ل نك بیرو باوەرێت وی خرابیان و نەباشیان دزانت وئەڤە تەیا دورستە)).

کورتیەك ژ (تطیر) بێ ئیفلەحی : دەرگەهەکە کو ژ کەڤن وەرە و د مللەتێن بوری دا و حەتا ئەڤرو یا بەردەوامە و بو یە جهێ جرە و گەنگەشێ دناڤبەرا پێغەمبەر و مللەتێن وان دا کو هەر جارا پێغەمبەرەکی شیرەتەك ل مللەتێ خو کربا دا ئەو بێژنێ تو یێ بێ ئیفلەحی ، د صەحیحا بوخاری دا هاتیە ڤەگوهاستن ژ عیکریمەی گوت : ئەم د روینشتی بوین ل نك عبد الله کورێ عەباسی بالندەك

بوری ب دەنگێ خو كره قێژی زەلامەك ژ حازر بویان گوت : خێره خێره . عبد الله گوت : نەخێره و نە شەره) مەعنا وێ خو نە رازی كر و ئینكارا ڤێ گوتنێ كر چونكی خێر و شەر هەمی ب قەزا و قەدەرا خودێ نە ، نەكو ب دیتنا تەیرەكی یان ب دەنگێ وی نە یان خودان كرنا گیانەوەرەكی وەكی گەلەك جارا ل ناف هندەك مالان دا كوتر یان كێڤریشك یان هەر تشتێ بیت نا ئێتە خودان كرنێ چونكی د هزرا وان دا ئەو دبێ ئیفلەحن ، و پێغەمبەر ﷺ دبێژیت : ئەگەر بێ ئیفلەحی هەبیت یا د سێ تشتادا : خانی و ژنێ و دەواری . (إِنْ كَانَ الشُّؤْمُ فِي شَيْءٍ فَفِي الدَّارِ وَالْمَرْأَةِ وَالْفَرَسِ) ئیمامێ بوخاری ڤەدگوهێزیت .

★ هیڤیا باشی (فالك) (الفأل الحسن):-

رامانا وێ/ پەیڤەكا خوش و باشە مرۆڤی گوهلێ دبیت كو كەیف پێ بهێت.

نمونە/ كەسەكی ڤیا بچیتە وەغەرەكێ گوهلێ بو كەسەكی گوت : ئەی سالم یێ كەیف خوش بی ب وەغەرا خو.

حوكمێ وێ یێ دورستە.

دەلیل/ گوتنا پێغەمبەری ﷺ دبێژیت (یعجبنی الفأل) متفق علیه :

((فال و هزرێن جوان ژ خودێ من گەلەك كەیف پێ دهێت و پێ شەیدامە)) بوخاری وموسلم ڤەدگوهێزن

★ جوداهی دناڤ بەرا بێ ئیفلەحیێ و هیڤیێ دا:-

الطيرة:- بێ ئیفلەحی هزرا كرێت و نەباشە ژ خودێ ، دانا حەقێ خودێ بو كەسەكێ دی، و هەلاویستنا دلان بچێكریەكی ڤە كو چ فایدە و زەرەر ژێ چێ نەبن.

الفأل:- فال ئەڤەیە كو مرۆڤ یێ هزر جوان و خوشكوك بیت ژ خودێ ، و هەوجەی و پێتڤیێت مرۆڤی نازڤرینیت .

ستێر ناسی (التنجيم)

پێناسەیا ستێر ناسی:-

دزمانیدا/ ژێدەرێ ستێرێ یە ئانکو خو فێرکرن ب زانستێ ستێران یان باوەر هەبیت کو ستێر کارتێ کرنێ دکەن.

دشەریعەتی دا/ کو برێکا حالێ ستێران سەروبەرێ تشتی بزانن.

★ بەشێن زانینا ستێران دوونە:-

١- زانین و ئەحکام و کارتێکرنا وان.

٢- زانینا ئەگەران بو بسانەهی بونێ.

★ زانین و ئەحکام و کارتێکرنا ستێران:- سێ بەشن:-

١- تەباوەری هەبیت کو ستێر کارەکێ کارتێکەرە (ئانکو ئەگەر و نەخوشیان چێ دکەت). ئەڤە شرکا مەزنە!.

٢- بو خو بکەتە ئەگەرەك بو خوئینانەدەرا زانینا غەیبێ و تشتێ نەبەرچاڤ. ئەڤە کوفرا مەزنە.

٣- باوەری هەبیت کو زانستێ ستێران ئەگەرە بو پەیدابونا خوشی و نەخوشیا {باشی و خرابیا} بەلێ (خودێ تەعالا) یە ب قەزا و قەدەرا وی چێ دبن. ئەڤە حەرامە و شرکا بچویکە.

★ زانینا ئەگەران و بساناهی بوونە:- دوو بەشن:-

١- كو برێكا حالێ ستێران و ل دویف چوونا وان مرۆڤی وەرارا (مفا)یێ دینی دزانیت ئەڤە یا فەرە ل سەر مرۆڤی.

وەكی/ بەرێ خودانا ستێرا بو نیاسینا روگەهێ (قیبلێ) بو كرنا نڤێژێ .

٢- دیسان ب رێكا حالێ ستێران و ل دویف چونا وان مروڤ وەرارا (مفا)یێ دونیایێ بدەست خوڤە بینیت:- ئەوژی دوو رەنگن:-

١- برێكا ستێران جهو واران پێ بزانیت ئەڤەیا دورستە.

٢- كو برێكا ستێران وەرزێن سالێ پێ دزانیت ئەڤە یا دورستە و نەمەكروهە.

★ چەند فایدەك دحكمەتا چێكرنا ستێراندا:-

١- ئەڤ ستێرە جوانیەكێ ددەنە عەسمانی.

٢- رەجم و گورزێن ئاگری تێنە تێوەركرن بو شەیتانان.

٣- هندەك نیشان و ئەگەرن بو مروڤی رێیا خو پێ دزانیت[1].

هەر كەسێ تەفسیرەكا دی ژ بلی ڤێ تەفسیرێ بدەت هینگێ ئەو یێ خەلەتە و خو زەحمەت دایە و ئەوی چو علم و زانین پێ نینن. وەكی هاتی د صەحیحا بوخاریدا ژ قەتادەی خودێ ژ رازی بیت.

(١)القول المفيد للشيخ ابن عثيمين وفتح المجيد

داخوازیا بارینا بارانێ بستێران کو دبێژنێ الانواو.

(الإستسقاء بالأنواء)

مەبەست پێ:

الاستسقاء/ طلب السقيا:

داخوازا باران بارینێ و ئاڤ دانێ.

الانواء/ جه و مالێن ستێرانه ئەو ژی ٢٨ مالن.

و المراد (الاستسقاء بالانواء): (نسبة المطر إلى الأنواء)

مەبەست ژ (داخوازا بارانێ ژ ئەنوائێ) (دانا بارانێ بو ئەنوائانە کو ستێران ، فلان ستێر دێ بارانێ دەت یان ئەگەر فلان ستێر هات وفلان ستێرادی ئاڤا بو ل وی دەمی باران دێ هێت).

★ بەشێن بارانێ ب ئەنوائان:- سێ بەشن:-

١ - شرکا مەزنە:- ئەڤە دوو رەنگن

أ- دوعا ژ ستێرا بکەت کو بارانێ ببارینت.

وەکی بێژن/ یا فلان ستێر بارانێ بدە مە.

ب- هاتنا بارانێ بدەتەپال ڤان ستێران (انوائا) کو ئەو بخو بارانێ دبارینن بێکو خودێ دبارینیت خو ئەگەر دوعا ژ ستێرا نەکەن ژی.

٢- شرکا بچویکە:

ئەڤان ستێران (أنوائا) بکەتە ئەگەرێ بارانێ.

٣- یادورستە: وەکی ئەڤان ئەنوائێن هەوای (جەوی) بکەتە نیشان و دەلیل، نەکو بکەتە سەبەب و ئەگەر، ونەکەتە ئەگەرێن کارتێکەرێن بێ لایەن.

★ بەلگەیێ حەرامبونا داخوازا بارانێ ژ ئەنوائا:-

گوتنا خودایێ مەزن ((وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ))

بزڤرە تەفسیرا ڤێ ئایەتێ ل نك (ابن كثير) ی

((وهوین شوکرا خۆ بۆ خودێ سەرا وان قەنجیێن وی د گەل هەوە کرین دکەنە ئەو کو هوین درەوێ پێ دکەن وباوەری یێ پێ نائینن؟ وئەڤە ئینکارەکە ل سەر وان یێن پویتەی ب قورئانێ وگازی یا وێ نەکەن))، ئەوان گوت: رزق و شینکاتی ب ئەگەرێ بارانێ چێد بیت و وان نەگوت کو خودێیە بارانێ تینیت وشینکاتیێ شین دکەت ورزقی ددەت و وان قەنجیێت خودێ بەرزەکرن .

و پێغەمبەری ﷺ گوت : ((هَلْ تَدْرُونَ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ ». قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ « قَالَ أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِى مُؤْمِنٌ بِى وَكَافِرٌ فَأَمَّا مَنْ قَالَ مُطِرْنَا بِفَضْلِ اللَّهِ وَرَحْمَتِهِ. فَذَلِكَ مُؤْمِنٌ بِى وَكَافِرٌ بِالْكَوْكَبِ

وَأَمَّا مَـنْ قَـالَ مُطِرْنَـا بِنَـوْءِ كَـذَا وَكَـذَا. فَـذَلِكَ كَافِـرٌ بِي مُـؤْمِنٌ بِالْكَوْكَبِ)) بوخاری و موسلم ڤەدگوهێزن.

((ئەرێ هوین دزانن خودایێ وە چ گوت ؟ ئەوان گوتی: خودێ و پێغەمبەرێ وی چێتر دزانن . گوت: ((خودێ گوت بۆ سپێدە ل بەنیێن من یێن خودان باوەر و کافر بمن ، ڤێجا هندیکە ئەوێ گوتی: باران باری بومە ب کەرەم و قەنجی و دلوڤانیا خودێ ، ئەڤە خودان ئیمانە ب من و کافرە ب ستێران و ئەما ئەوێ گوتی: باران باری بومە ب ئەگەرێ (أنواء) ستێرا فلان جهی و فلان جهی ئەڤە کافرە ب من و خودان ئیمانە ب ستێران)). ئەف حەدیسە یا هاتی پشتی جارەکێ پێغەمبەر د سەفەرەکێدا بو و پشتی نفێژا سپێدێ کری ورەشینکەکا بارانێ باری ل صەحابیێن خو زڤری و ئەف گوتنا سەری گوتە وان .

رویمەتی (الریاء)

★ پێناسەیا رویمەتیێ:-

دزمانیدا/ دیارکرنا تشتەکی بو کەسەکێ دی داکو ئەو وی ب بینیت.

د شەریعەتی دا/ دیارکرنا گوهداریێ و باشیان بو کەسەکی ژ بلی خودێ داکو خەلك ب بینیت و پەسنا و (مەدحێن) وی بکەن .

★ حوکمێ رویمەتیێ:-

أ- کێم رویمەتی:- شرکا بچویکە.

ب- هەمی کارێن وی یان بەهرا پترا کارێن وی رویمەتینە.

شرکا مەزنە و ئەڤە ژ خودان ئیمانەکی درەناکەڤیت بەلکو ژ رەوشت و سیمایێ دورویانە.

★ خرابی و خەتەرییا رویمەتیێ:-

١- رویمەتی شرکا بچویکە. پێغەمبەری ﷺ گوتی :- ((إِنَّ أَخْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ الشِّرْكُ الْأَصْغَرُ قَالُوا وَمَا الشِّرْكُ الْأَصْغَرُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الرِّيَاءُ)) ئیمام ئەحمەد ڤەدگوهێزیت.

((ترسا ئەز ژ هەوە دترسم شرکا بچویکە ، پرسیار ژێ هاتە کرن کانێ شرکا بچویك کیش کە، وی گوت رویمەتی یە)). ئانکو مروڤەکە دێ کارەکێ باش کەت بەلێ نە ژبەر کنارێ خودێ ، بەلکی

ژبەر هندێ یە داكو خەلك بێژیت فلان كەسی فلان شولێ كری و مەدحێن وی بكەن.

٢- ئەف رویمەتی یە ئەگەر خودانێ وێ كر و توبە نەكر و پەشیمان نەبو هینگێ خودێ ل وی نابوریت .قَالَ تَعَالَىٰ:﴿ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغۡفِرُ أَن يُشۡرَكَ بِهِۦ وَيَغۡفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُۚ وَمَن يُشۡرِكۡ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱفۡتَرَىٰٓ إِثۡمًا عَظِيمًا ﴿٤٨﴾ ﴾النساء:٤٨وهذا يعم الشرك الأكبر و الأصغر

((هندی خودێ یە ل وی نابۆرت وگونەهێ بۆ ژێ نابەت یێ كەسەكی ژ چێكرییێن وی بۆ وی بكەتە هەڤپشك(شریك)، یان ب هەر ڕەنگەكێ كوفرێ كافر ببت، و هەر گونەهەكا دی یا ژ شركێ كێمتر بت ئەو بۆ وی ژێ دبەت یێ وی بڤێت، وهەچییێ شركێ ب خودێ بكەت ب ڕاستی ئەوی گونەهەكا مەزن كر)) .

ئەف رەنگە ژ شركا مەزن و بچویك دگریت .

٣- رویمەتی ئەگەر كەفتە دناڤ كاەركی دا ئەو كار دێ پیچ بت و ژمروڤی قەبیل نابت.

بەلگە ل سەر ڤێ چەندێ پێغەمبەر ﷺ دبێژیت : ((قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ مَنْ عَمِلَ عَمَلاً أَشْرَكَ فِيهِ مَعِي غَيْرِى تَرَكْتُهُ وَشِرْكَهُ)) موسلم ڤەدگوهێزیت

خودێ تەعالا دحەدیسا قودسی دا یا گوتی ((ئەز یێ بێ منەت و هەی و زەنگینم ژ شریكان و ئەو شركا ئەو بو من چێ دكەن، هەركەسێ كارەكی بكەت دڤی كاری دا شركێ بو من چێكەت یان كەسەكی بكەتە شریكێ من دڤی كاریدا ئەز دێ وی و شركا وی هێلم)).

بو زانین گەلەك جارا مرۆڤ هەوجەی شەریكەكی یان هەڤالەكی هەیە دا كارێن مە بدورستاهی برێڤە بچن وەكی زەلام هەوجەی ژنكەكێ یە، مرۆڤەك هەوجەی پارانە دا كارگەهێ دورست بكەت دێ كەسەكێ دی كەتە شەریكێ خو بەلێ خودێ یێ زەنگینە و پێ چێبوی یە و منەت ب شریكاتیێ نی نە.

٤- رویمەتی مەزن تره ژ سەردا چوون و فتنا دەجالیی:-

پێغەمبەری ﷺ گوت : ((أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَا هُوَ أَخْوَفُ عَلَيْكُمْ عِنْدِي مِنْ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ قَالَ قُلْنَا بَلَى فَقَالَ الشِّرْكُ الْخَفِيُّ أَنْ يَقُومَ الرَّجُلُ يُصَلِّي فَيُزَيِّنُ صَلَاتَهُ لِمَا يَرَى مِنْ نَظَرِ رَجُلٍ)) ابن ماجه و ابن خوزەیمه ڤەدگوهێزن .

پێغەمبەری ﷺ گوت: ((ئەرێ ئەز بو هەوه نەبێژم كانێ چ تشت ل نك من بترس تره ژ مەسیحێ دەجال؟ گوتن: بەلێ ئەی پێغەمبەرێ خودێ ، گوت: شركا بەرزە، زەلامەك دێ رابت بو كرنا نڤێژێ ،

ڤێجا دێ گەلەك جوان دبەر نڤێژێرا خورا دچیت، ژبەر کو چاڤێ زەلامەکی یێ لێ ئانکو ژبەر رویمەتی یێ ڤی کاری دکەت)).

٥- مروڤێ رویمەتکار بەرهنگارێ زەحەتێ یە ددونیایێدا ول ئاخرەتێ ژخوسارەتکارانە :

٦- پێغەمبەر دبێژت : ((إن أخوف ما أخاف عليكم الشرك الأصغر)، قالوا : وما الشرك الأصغر يا رسول الله قال : (الرياء ، يقول الله تعالى يوم القيامة إذا جازى الناس بأعمالهم : اذهبوا إلى الذين كنتم تراؤون في الدنيا ، فانظروا هل تجدون عندهم جزاء)) ئیمام ئەحمەد ڤەدگوهێزت . ((ترسا ئەز ژ هەوە دترسم شرکا بچویکە ، پرسیار ژێ هاتە کرن کانێ شرکا بچویك کیش کە ؟ وی گوت: رویمەتی یە، ل روژا قیامەتێ دەمێ خودێ تەعالا ل دیف کارێت عەبدێت خو وان خەلات وجەلات دکەت ، دێ بێژتە مروڤێت رویمەتکاران هەرنە نك وان کەسا ئەوێت وە ژبەر وان کارێت باش دکرن و وان مەتحێت وە دکرن ، ئەرێ ئەو دێ وە خەلات کەن ؟)). ئەی خودێ مە وکاێت مە ژ رویمەتیێ بپارێزێ .

دەمێ رویمەتی کەفتە دناف کارەکی دا

سێ رەنگ یێن هەین:-

یا ئێکێ:- ئەو رادکەت و بەرێ وی ددەتە کارەکێ چاك ببناغەدا ئەو ژبەر رویمەتیێ یە و دا خەلك وی ببینت و بێژیت فلان کەس چەند یێ خێرکەرە ویێ باشە و هەما ژ سەری وەرە نە ژ بەرخودێ یە بەلکو ژ بەر رویمتیێ یە .

یادووێ: دڤێت ئینیەتا وی بو خودێ بیت پاشی ژ نیشکەکێ ڤە رویمەتی کەتە دناڤ دا:-

بو ڤێ دوو حالەت هەنە:-

١- پێتڤی یە ل سەر وی زەحمەتێ بو خو چێکەت و مجاهدێ دگەل نەفسا خو بکەت ، و نەفسا خو نەفرێکەت دگەل رویمەتیێ ، ونەفسا خو نەهێلیت دگەل رویمەتیێ دا ، ئەف حالە چو کارتێ کرنێ لێ ناکەت.

٢- دلێ وی رەحەت ببت دگەل رویمەتیێ و نەفسا وی دگەل دابیت و نەشێتە خو کو بەرێ خو ژ رویمەتیێ بپارێزیت حوکمێ عیبادەتی ل ڤێرێ:-

أ- کارێ وی یێ ئێکێ و یێ دوماهیکێ ل سەر ئاڤاهیەکی نینن و پێکڤە گرێدای نینن یێ ئێکێ دورستە و یێ دویێ پویچە .

سەرهاتیەك/ زەلامەكی سەد دینار بو كناریێ خودێ كرنە خێر پاشی دیت چافێ كەسەكی یێ ل وی سەد دینارێت دی ژی كرنە خێر بو رویمەتی و ژبەر وی كەسێ چاڤ لێ.

سەد دینارێت ئێكێ ددورستن و سەد دینارێت دوویێ رویمەتینە و قەبیل نابن.

ب-كارێ وی یێ ئێكێ و دوماهیكێ ل سەرئێك ئاڤاكرینە و دپێكڤە گرێداینە: ل ڤی دەمی عیبادەتێن وی هەمی پیچ دبن.

سەرهاتیەك/ زەلامەك رابو بو خودێ نڤێژێ بكەت د ركاعەتا ئێكێ دا بو خودێ كر دركاعەتا دویێ دا رویمەتیێ جهێ خو دناڤ نڤێژێ دا كر و نەفسا وی بو رویمەتی یێ چو ل ڤی دەمی نڤێژا وی هەمی دێ پویچ بیت وژێ ناهێتە قەبیل كرنێ ، ژبەركو نڤێژ هەمی پێكڤە گرێداییە .

یاسیێ: ئەگەر پشتی عیبادەتی رویمەتی كەفتە دنافدا، هینگێ چو كارتێكرنێ ل عیبادەتی ناكەت چونكی عیبادەت ب دوماهی هات و چۆ رویمەتی تێدا نەبوو.

سەرهاتیەك/ كەسەكی گوهلێ بو خەلك یێت مەدحێت وی دكەن و كەیف ب ڤان مەدحان هات ، چو گونەهە و كارتێكرنێن خراب تێدا نینن بەلكی دەستپێكا باشیێن وینە وەكی پێغەمبەر ﷺ گوتی:

((تِلْكَ عَاجِلُ بُشْرَى الْمُؤْمِنِ)) موسلم ڤەدگوهێزیت.

((دەمێ پرسیار ژێ هاتیە کرن گوتی مروڤەك ب کارەکێ باش دێ رابیت و ژ بو خودێ دێ ڤی کاری کەت نەکو بو رویمەتی ، پێغەمبەری ﷺ گوتێ ئەڤا هە مزگینیا خێرێ و باشیێ یە بو ڤی موسلمانی ب رەنگەکێ ب لەز هاتی، و چ تێدانی نە)).

نمونە/ هەچیێ کارەکی پێلیت و نەکەت ژ بەر خەلکی.

هێلانا کارێن باش ژبەر خەلکی رویمەتی یە.

⋆ جوداهی دناڤ بەرا (الرياء و السمعة) دا چی یە؟

الرياء (رویمەتی): ئەف رویمەتی یە گرێدای یە ب هەستیارێ دویتنێ یعنی حەزدکەت ئەو خەلکێ حازر وی ب بینن کانێ چەندێ باشە .

التسميع (سومعەتێ): ئەڤە گوهلێ بونا رویمەتیێ یە گرێدای یە ب هەستیارێ گوهلێ بوونێ ڤە ئانکو حەز دکەت کو خەلکێ هەمیێ هاش وی هەبت و بێتە گوهێ وی کو خەلك بباشی بەحسێ وی دکەن بلا ئەو نەدیتبیت)).

⋆ چارەسەرکرنا رویمەتیێ:-

١- ل بیرا خو ئینانا خێرا ئیخلاصێ.

٢- ل بیرا خو ئینانا خرابی و خەتەرییا رویمەتیێ کو هندیکە رویمەتی یە کارێن مروڤی هەمیا پیچ دکەت.

٣- بزانە هندیکە خەلکن مفای و زیانێ ناگەهینە تە .

٤- ل بیرا خو بینە ڤە دەمێ تو ل بەر سینگێ دادگەها مەزن .

٥- ژوان دوعـایێن مـروڤ خـو ژ رویمـەتیێ دپارێزیـت: ((اللّٰهُمَّ اني أعوذ بك أن أشرك بك شيئاً وأنا أعلم و أستغرك لما لا أعلم))

((ئـەی خـودێ ئـەز خـو ب تـە دپـارێزم کـو ئـەس شـریکەکی و هەڤالەکی بو تە چێکەم و ئەزدزانم و ئەس داخازا گونەهە ژێ برنـێ ژتە دکەم بو وێ شرکا ئەس بوتە چێدکەم و ئەس نەزانم)).

عیبادەت کرنا مروڤی ژبەر ڤیانا دونیایێ

مەرەم ژڤێ چەندێ:- فروتنا ئاخرەتێ بکرینا دونیایێ .

ئانکو: مروڤ کارەکی یان عیبادەتەکی دورست بکەت داکو ئێك سەر دونیا بکەڤیتە ددەستادا و هیڤی و مەرەمێت خو بکار بینیت.

★ چەند مەتەلەك ل سەر ڤێ چەندێ:-

١- وەکی وی کەسی ئەوێ بچیتە حەجێ ژ بەر مالێ دونیایێ.

٢- وەکی وی کەسی ئەوێ بچیتە شەری و جیهادێ ژبەر پیرەی (غنیمة)ی و بدەست ڤە ئینانا مالێ دونیایێ.

٣- وەکی وی کەسی ئەوێ بانگ بدەت داکو هەیڤانە موچە (راتب) یێ خو وەرگریت.

٤- وەکی وی کەسی ئەوێ داخازا زانینێت شەرعی بکەت ژبەر شهادێ و وظیفە کی بتنێ نە ژبو خودێ .

حوکمێ ڤان توخمە مروڤان ، دوو جورن :-

١- ئەگەر پتریا کارێن وی یان هەمی کارێن وی ژبەر دونیایێ بن، ئەڤە شرکا مەزنە.

٢- ئەگەر کارەکێ دەست نیشانکری ب تنێ بکەت و دڤێت ب ڤی کارێ دونیایێ بدەست ڤە بینیت. ئەف رەنگە شرکا بچویکە و کارێن وی دێ پیچ بن.

★ ترساندنا وی کەسی ئەوێ دونیا ب کارێن خو دڤێت (دینی بفروشت بەرامبەر دونیایێ) :

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَٰلَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ ﴿١٥﴾ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي ٱلْءَاخِرَةِ إِلَّا ٱلنَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُواْ فِيهَا وَبَٰطِلٌ مَّا كَانُواْ يَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾ ﴾ هود:١٥-١٦

((هەچیێ ب كارێ خو ژینا دونیایێ و خەملا وێ بخوازت ئەم دێ بەرهەمێ كریارێن وان ب تمامی دەینێ و تشتەك ژ جزایێ وان یێ دونیایێ ژ وان نائێتە كیمكرن ، ئەون ل ئاخرەتێ ژ ئاگری پێڤەتر چو تشتەك بو وان نینە ئەو دێ تامكەنە گەرما وێ ، ومفایێ وی تشتێ وان كری نەگەهشتە وان ، و كارێ وان یێ پویچ بوو ، چونكی بو كنارێ خودێ نەبوو بەلكی بو ڤیانا مەرتالێ دونیایێ بوو)) .

كورتیەك ل سەر دونیایێ :

★ خویشك وبیرایێت موسلمان بزانن هندیكە دونیایە خودێ ددتە وی كەسی یێ بڤێت ویێ نەڤێت لێ بەلێ دینی نادەتە وی كەسی تێنەبت یێ وی بڤێت ژ عبدالله كورێ مەسعودی هاتیە ڤەگوهاستن كو پێغەمبەری گوت ﷺ : ((إن اللَّه يُعطي الدنيا من يُحبُّ ومن لا يحبّ ولا يعطي الدِّينَ إلا لمن أحبَّ)) .

★ دونیایێ چو رێز وقەدر ل نك خودێ نینە د گوتنەكا خودا پێغەمبەر ﷺ دبێژت : ((لو كانت الدنيا تساوي عند الله جناح بعوضة ما سقى كافراً منها شربة ماء)) ترمذی ڤەدگوهێزیت . ئەگەر

دونیا هاتبایە بەرامبەری پەرێ پێشیەکێ لنك خودێ کافرەکی فرەکا ئافێ ژێ ڤە نە تخوار . ئەف دونیایە ب هەمی ڤە ناهێتە بەرامبەر پەرێ پێشیەکێ ، و کافر بو خو تێدا بخوشی وشادیڤە برێڤە دبەن و کەیفێ پێ دبەن ، ئەرێ ئەو چ خوشیە کافر تێدا دبن ئەوا نەهێتە بەرامبەری پەرێ پێشیەکێ . ژ عومەری هاتیە ڤەگوهاستن کو وی گوت من پێغەمبەر دیت وئەو یێ لسەر حێسیلکەکێ خودرێشکری بو چ تشت دناف بەرا وی وحێسیلکێدا نەبون ئانکو چ دوشەك لبن نە بون ، سەرێ خو دانایە سەر کەڤلێ حەیوانەکی ب جهەی بالیفکی ، ولنك پێت وی بەلگێت تێنە بکارئینان بو پاقژکرنا پیستێ حەیوانەتی هەبون ، ول هنداف سەرێ وی پیستێت نە پاقژ کری یێت حویوانا هلاویستی بون ، من دیت شینا حێسیلکێ ل تەنشتا وی چێ ب بو من کرە گری ، پێغەمبەری گوت چ تو گراندی ؟ من گوت : کیسرا (مەلکێ فورسێ) وقەیصەر (مەلکێ رومێ) یێت وێ خوشیێ دا ئەوا ئەو تێدا د ژین و تو پێغەمبەرێ خودێیێ ودڤی سەروبەرێ نەخوشدا دژی ، پێغەمبەری گوت : ئەرێ ما تو رازی نینێ کو دونیا بو وان بیت وئاخرەت بو مەبیتن . ((عن عُمَر بْن الْخَطَّابِ :رأيت النبي ﷺ وإِنَّهُ لَعَلَى حَصِيرٍ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ شَيْءٌ ، وَتَحْتَ رَأْسِهِ وِسَادَةٌ مِنْ أَدَمٍ حَشْوُهَا لِيفٌ ، وَإِنَّ عِنْدَ رِجْلَيْهِ قَرَظًا مَصْبُوبًا ، وَعِنْدَ رَأْسِهِ

أَهَبُ مُعَلَّقَةٌ ، فَرَأَيْتُ أَثَرَ الْحَصِيرِ فِي جَنْبِهِ فَبَكَيْتُ ،فَقَالَ:«مَا يُبْكِيكَ ؟ ». فَقُلْتُ :يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ كِسْرَى وَقَيْصَرَ فِيمَا هُمَا فِيهِ وَأَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ . فَقَالَ: « أَمَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ لَهُمْ الدُّنْيَا وَلَنَا الْآخِرَةُ)) . هەروەسا ژ عبدالله یێ كوریێ مەسعودی هاتیە ڤە گوهاستن كو گوتیە : پێغەمبەرﷺ یێ ل سەر حێسیلكەكێ درێشكری بو جهێ وێ دلەشێ ویدا چێ ب بو ، من گوت دایك وبابێن من گوری تە ببن ئەی پێغەمبەرێ خودێ تە دەستویری دابایە مە ئەم دا تشتەكی (وەكی دوشەكەكێ) دانینە بن لەشێ تەدا حەتاكو لەشێ تە ژ نەخوشی وزیانێ پاراستبایە ، پێغەمبەری گوت : من ودونیایێ چ دگەلێكدا هەیە هەما مەتەلا من و یا دونیایێ وەكی مەتەلا سیارەكی یە دبن سیبەرا دارە كێدا چەندەكێ مایە دبن سیبەرێدا پاشی رێكا خو گرت وچو وئەو دار بسیبەرڤە هێلاتە دجهێ خودا .

وعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بن مسعود قَالَ: اضْطَجَعَ النَّبِيُّ (عَلَى حَصِيرٍ فَأَثَّرَ فِي جِلْدِهِ ، فَقُلْتُ : بِأَبِي وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ كُنْتَ آذَنْتَنَا فَفَرَشْنَا لَكَ عَلَيْهِ شَيْئًا يَقِيكَ مِنْهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ : « مَا لِي وللدُّنْيَا إِنَّمَا أَنَا وَالدُّنْيَا كَرَاكِبٍ اسْتَظَلَّ تَحْتَ شَجَرَةٍ ثُمَّ رَاحَ وَتَرَكَهَا »

- جارەكێ ژ جارا كاروانەك هاتە مەدینێ برێكێڤە ئیبراهیمێ كوریێ ئەدهەمی دیتن ئەو یێ ژ باژێری دەدكەفیت كاروانیا

پرسیارەك ژێ كر و گوتنێ ئەرێ كانێ خەلكێ ڤی باژێری كو ئاڤاكەرێن مەدینێ نە ؟ ئەوی گوت هەرنە پشت ڤی چیای دێ وان ل وێرێ بینن ، كاروانی گەلەك وەستیای بون ، ب وێ وەستانێڤە چون حەتاكو گەهشتینە پشت چیای وان دیتن كو گورستان و خرابەیە نەكو ئاڤاهینە ، كاروانی جارەكادی زڤرینە نك ئیبراهیمی وگەلەك تورەو عاجز بون ، ب وێ عاجزیێ ڤە گوتنێ مە گوتە تە كانێنە ئاڤاكەرو خەلكێ ڤێ مەدینێ ول كیڤەنە تە گورستان نیشا مە دا كو خرابەیە؟ ئیبراهیمی گوتە وان ئەز ب خودێ سویند دخوم هندی من دیتی یە هەر ئەڤێن ل مەدینێ یێ وێ دهێلن ویێ خراب دكەن وروژ بو روژێ خەلكێ وێ یێ كێم دبن وئەو جهێ هوین چوینێ ئەو یێ ئاڤادبت وخەلكێ وێ یێ زێدە دبت ، كاروانیا دوعا بو ئیبراهیمی كرن وسوپاسیا وی كرن بو ڤێ سەربورێ وریكا خوگرتن بو بەرەف باژێریڤە .

- راستی وحەقیقەتا دونیایێ دڤێ ئایەتێدا بو مروڤی رون وئاشكرا دبت :

قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ ٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّمَا ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَا لَعِبٞ وَلَهۡوٞ وَزِينَةٞ وَتَفَاخُرُۢ بَيۡنَكُمۡ وَتَكَاثُرٞ فِي ٱلۡأَمۡوَٰلِ وَٱلۡأَوۡلَٰدِۖ كَمَثَلِ غَيۡثٍ أَعۡجَبَ ٱلۡكُفَّارَ نَبَاتُهُۥ ثُمَّ يَهِيجُ

فَتَرَىٰهُ مُصۡفَرّٗا ثُمَّ يَكُونُ حُطَٰمٗاۖ وَفِي ٱلۡأٓخِرَةِ عَذَابٞ شَدِيدٞ وَمَغۡفِرَةٞ مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضۡوَٰنٞۚ وَمَا ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَآ إِلَّا مَتَٰعُ ٱلۡغُرُورِ ﴿٢٠﴾ الحديد:٢٠

((هوين بزانن - گەلی مروڤان - هندی ژینا دونیایێ یە هەما یاری وموژیلاهینە ، لەش یاریا پێ دكەن ودل پێڤە موژیل دبن ، ئەو خەملەكە بو هەوە ، وهوین د ناف بەرا خودا شانازیێ ب خوشی وزێدەهیا مالی وعەیالی دبەن ، مەتەلا وێ وەكی وێ بارانێیە یا كەیفا وەرازان(فلاح) ب شوینكاتییێ وێ دئێت ، پاشی ئەف شینكاتیی هشك دبت ، لەو تو دێ بینی ئەو زەر دبت پشتی كو كەسك بووی ، پاشی ئەو دبتە پیش وهویر هویر دبت ، ول ئاخرەتێ عەزابەكا دژوار بو كافران ولێبورین ورازیبونەك ژخودێ بو خودان باوەران هەیە ، وهەما ژینا دونیایێ بو وی یێ كاری بو دكەت وئاخرەتێ ژبیر دكەت ب تنێ پەرتالێ خاپاندنێیە)).

ئەی خودێ تو دونیایێ بكەیە ددستێ مەدا وتو وێ نەكەیە ددلێ مەدا . ئەی خودێ تو دونیایێ نەكەیە هەم وكار بو مە . ئەی خودێ تو دونیایێ نەكەیەرێگر درێكا علم وزانین ومەعریفەتامەدا

كەسێ دونیا كری پشتی — وی ئیمانا سەری رشتی
كو شەیتانی ئەوێ كوشتی — كەلەخ هێلا لصەحرائێ
رسول الله چ ناصح بوو — نەصیحەت راست واضح بو
كەسێ گوه دایێ ناجح بو — نەكەفتە قەهرو ئەی وائێ

سویند خوارن ژبلی خودێ (الحلف بغير الله)

★ پێناسەیا سویندێ:-

دزمانیدا/ ب رامانا لازم بون و جەختکرنێ تێت.

دشەریعەتی دا/ لازمە (جەختکرنا) فەرمانا ب زکرەکێ مەزن ب پیتەکێ (حرف) ژ پیتێن سیندێ و پیتێن سویند خوارنێ ئەڤەنە (و، ب، ت)دا .

★ چەند ناڤێن دێ یێت سویند خارنێ.

١ - الیمین:- سویند وەکی بخودێ – والله – ئەز ب رحمان کەمە .....

٢ - القسم:- تو بێژی ئەز سویند دخوم ب خودێ.

★ سویندا دورست:- ئەوە ئەوا کو:-

- بخودێ وەکی : (والله ، بالله ، تالله) بیت.

- یان بناڤەکی ژ ناڤێن وی ، (ژ ناڤێن خودێ تەعالا).

- یان بسالوخەتەکی ژ سالوخەتێن وی .

★ حوکمێ سویند خوارنێ ژ بلی خودێ . دوو بەشن:-

أ- ئەگەر سویند خوار ب تشتەکی یان کەسەکی و مەقسەد وی بو عیبادەتی بت و مەزن کرنا ڤی کەسێ سویند پێ هاتی خوارن پتربت ژ خودێ هینگێ ئەڤە شرکا مەزنە.

ب- ئەگەر سویند خوار ب تشتەكی یان كەسەكی و مەقسەد وی نە گەهتە پێكا (درجا) وەك ئێكیا مەزناهیا خودێ ، ل وی دەمی ئەڤە د بیتە شركا بچویك .

★ دەلیل ل سەر حوكمێ سویندا ژبلی خودێ (الحلف بغير الله):
گوتنا پێغەمبەرێ خودێ یە : ﷺ ((مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللَّهِ فَقَدْ كَفَرَ أَوْ أَشْرَكَ)) بەیهەقی و ترمذی ڤەدگوهێزن .
((هەچیێ سویند بكەسەكی ژبلی خودێ بخوت هینگێ ئەوی كوفری كر یان شرك بو وی چێكر))

★ چەند نموونەك ل سەر سویند خوارنا ژبلی خودێ:-
١- سویند ب وەلیان. (الحلف بالأولياء) ، ئەز سویند دخوم ب قەبرێ فلانە شێخی وەكی گەلەك موسلمان هەنە ڤێگاڤێ دڤی سەروبەرێ خرابدا دژین ، ئەف جورە سویند خوارنە ئێك ژدوانە ا- ئەگەر ئەف كەسێ سویندێ دخوت باوەری هەبت كو ئەف وەلی یە یان ئەف قەبرە یان شێخە دێ زەرەر وزیانێ لێ كەت یان دێ مفایەكی گەهینتێ هینگێ ئەڤە شركا مەزنە ئەوا مروڤی ژدینی دەرتێخیت. ب- ژخو ئەگەر ئەف كەسێ سویندێ دخوت باوەری پێ نەبت كو ئەف وەلییە یان ئەف قەبرە یان شێخە دێ زەرەر وزیانێ

لێ کەت یان دێ مفایەکی گەهینتێ هینگێ ئەڤە شرکا بچویکە بەلێ رێکە بو بەرەف شرکا مەزن ڤە لەورا لازمە مروڤێ موسولمان گەلەکێ هشیاربت ژ ڤێ چەندێ کو سویند بخوت ژبلی خودایێ تاك وتەنیا.

٢- سویند ب قەدرو خاترا پێغەمبەری یان بو خاترا وەلیەکی ، ژبەرکو هەرکەسەکێ هەبت خاترا وی بو وی بتنێ یە نەکو بو منە یان بو تەیە .

٣- سویند ب سەرێت مروڤێت ساخ وەکی کەسەك بێژیت سویند ب سەرێ کورێ من .....

٤- سویند ب شەرەف و نامیسێ و تەلاق و ئەمانەتی وب ڤێ روژێ وڤی عەسمانێ شین .

★ کورتیەکا بمفا بو حوکمێ سویند خوارنێ:-

١- سویند خوارنا ژبلی خودێ حەرامە و ژ شرکێ یە.

٢- سویند خوارنا ب خودێ ژ درەو دبتە ئەگەرێ داهێلان و مانا خودانی د ئاگریدا (الیمین الغموس).

٣- گەلەك سویند خوارن بخودێ حەرامە خو ئەگەر ئەو مروڤە یێ راست گو بیت چونکی دبتە ئەگەرێ کێم بونا رێزگرتنا خودێ ، ئەگەر موحتاجی سویندێ نە بو ، یا ژهەمیێ چێتر بێژیە خەلکی باوەر بکە .

٤- دورستە سویند بخودێ بێتە خوارن ئەگەر یێ راست گوبیت و هەوجەی سویندێ هەبو .

٥- گوتنا كەسەكی بو ئێكێ سویند بخودێ بخوت بێژیتێ ما خودێ نان و پیڤازە ئەڤە حەرامە و دبتە شرك.

شریكاتی دناڤ بەرا خودێ و ناڤ بەرا چێكریەكێ وی ب پیتا (الواو)

★ مەرەم ژێ:-

((وەكی ئێك كرنا خودێ و كەسەكێ دی ژ چێكریێن وی دهەركارەكی دابیت كو چێكری پارچەك تێدا هەبیت)).

★ هندەك نمونەیێن خەلەت درێزمانێدا:- وەكی

١- یا خودێ بڤێت و یا تە بڤێت .

٢- ئەزێ بهیڤیا خودی و بهیڤیا تەڤە .

٣- من داخازا هاریكاریێ ژ خودێ خواست و ژ تە خواست .

٤- من كەسەك نینە ژخودێ و تە پێڤەتر.

٥- ئەگەر خودێ نەبیت و فلان كەس دێ دهیلاك چم .

٦- من خودێ یێ هەی و تو .

٧- بناڤێ خودێ و ب ناڤێ فلان كەسی .

★ حوكمێ وێ :- دوو بەشن .

أ- ئەگەر باوەرییا وی ئەو بت كو وەك ئێكی دناڤ بەرا خودێ و كەسەكی (التسوية)

ئەڤە شركا مەزنە حەتا ئەگەر پەیڤا (پاشی_ثم) ئینا دناڤ بەرێ دا، وەكی ئەوا خودێ ڤیایی پاشی تەڤیایی . ئەف رستە یا دیروستە بەلێ ئینیەتا وی وەك ئێكی یە (التسوية) ژ بەر هندێ ئەڤە دبنە شرك.

ب- ئەگەر باوەرییا وی نە وەك ئێكی بت ئەڤە شركا بچویكە .

★ یا دورست دڤان پەیڤاندا دوو رەنگن :-

أ- ئەگەر پەیڤا (پاشی _ثم) دناڤ ئاخفتنا خودا ئینا بێ كو مەقسەدا وی وەك ئێكی بیت (التسوية) وەكی بێژیت: ئەوا خودێ ڤیای پاشی تە ڤیای – من هاریكاری ژ خودێ خواست پاشی ژتە .

ب- هەمی گاڤا كار و فەرمانا بدەتە پال خودێ بتنێ:- بێژیت/ ئەوا خودێ بتنێ ڤیایی – من هاریكاری ژ خودێ بتنێ خواست، ئەف رەنگە باشتر و جوانترە.

★ جوداهی دناڤ بەرا پەیڤا (پاشی _ثم) و (واو) یێدا دڤان پەیڤاندا:-

عطف ب (واو) ێ/ تێتە بەراورد كرن و وەك یەكی ، وەكی: بوخاترا خودێ و تە (هوینگێ تە خودێ و ئەو كەسە ئینانە بەرامبەری ئێك ب حەرفا - و -) ێ .

عطف ب (ثم) پاشی/ تێتە دناڤ دا یان پاشی ، وەكی: بخێرا خودێ پاشی یاتە ئەز سەركەتم (خودێ پاشی سەبەب توێ).

پەیڤا (لَو) هەکە

★ ئەف پەیڤا (لَو) - هەکە - تیتە بکارئینان دسێ حالەتادا :-

١- یادورست:-

دەمێ پەیڤا (هەکە) ئینا بو جهێ راگەهاندنێ بتنێ وەکی/ هەکە تو ددەرسێدا ئامادە ببای دا مفای بینی .

بەلگە: گوتنا پێغەمبەری یە (سلاڤ لێ بن) ((لَوْ اسْتَقْبَلْتُ مِنْ أَمْرِي مَا اسْتَدْبَرْتُ مَا سُقْتُ الْهَدْيَ وَلَحَلَلْتُ مَعَ النَّاسِ حِينَ حَلُّوا)). بوخاری و موسلم ڤەدگوهێزن

((پێغەمبەری بەحسێ حەجێ و رەنگێن وێ کر بو هەڤالێن خو وگوتە وان باشترین رەنگێ حەجێ تەمەتوعە (التمع) ئەگەر من زانیبا ئەز ژی دا وەکی هەوەکەم و من هەدی و قربان دگەل خو نەدئینان بەلێ ئەڤا چوی ناهێتە ڤە)).

٢- یاباشی و مستەحەب (الاستحباب):-

دەمێ (هەکە) هات بوخوزیێت خێرێ و باشیێ/ هەکە من مال هەبا ئەز دا خێرا پێ کەم:

بەلگە: گوتنا پێغەمبەری یە ﷺ دسەرهاتیا هەر چوار کەسان دا ئێك ژوان گوت ((لَوْ أَنَّ لِي مَالًا لَعَمِلْتُ بِعَمَلِ فُلَانٍ)) یعنی تمنی خیر فقال علیه الصلاة والسلام ((فَهُوَ بِنِيَّتِهِ فَأَجْرُهُمَا سَوَاءٌ))

((هەکە من ژی مال و پارە هەبان وەکی فلان کەسی ئەز ژی دا کارێ وەکی یێ وی کەم، ئانکو خوزیێن خێرێ رادهێلان ژبەر ڤێ چەندێ پێغەمبەری ﷺ گوت : خێرا وان هەردووکا وەکی ئێکە چونکی ئەو کەسێ ئینیەتا خێرێ بینیت و شیانا خێری نەبت هنگێ خودێ دێ ل دیف ئینیەتا وی دەتێ)).

٣- یا بەرێ مە ژێ هاتیە دان (النهي):- هەکە هات ب سێ رەنگا :-

أ- ئەگەر ئێك ل بەر شەریعەتی نەهێت و رکمانێ (اعتراز)ێ ل سەر بکەت: بەلگە: قَالَ تَعَالَىٰ:﴿ لَوۡ أَطَاعُونَا مَا قُتِلُواْۗ ﴾ آل عمران: ١٦٨

ب- ئەگەر ئێك ل بەر قەزا و قەدەرێ نەهێت و اعترازێ ل سەر بکەت: بەلگە: قَالَ تَعَالَىٰ:﴿ لَّوۡ كَانُواْ عِندَنَا مَا مَاتُواْ وَمَا قُتِلُواْ ﴾ آل عمران: ١٥٦

ج- ئەگەر ئێك خوزیا شەری و نەخوشیێ راهێلیت: بەلگە: گوتنا پێغەمبەری یە بو هەر چار کەسان ئێك ژوان گوت ((لَوْ أَنَّ لِي مَالًا لَعَمِلْتُ بِعَمَلِ فُلَانٍ)) فهذا تمنى الشر ـ فقال الصلاة والسلام ((فَهُوَ بِنِيَّتِهِ فَوِزْرُهُمَا سَوَاءٌ)) ئەو کەسێ گوتی هەکە من ژی مال هەبا ئەز دا وەکی فلان کەسی خرابیێ کەم پێغەمبەری گوت ئەول دیف ئینیەتا خویە و گونەها وان هەردووا وەکی ئێکە)).

خەبەرا (جڤینا) بێژیتە زەمانی (سب الدهر)

مەخسەد پێ:- (خەبەرگوتن و جڤین و قەسێت کرێت و نەترێدا بێژتە زەمانی و وەختی)

★ حوکمێ خەبەرگوتنا زەمانی:- سێ بەشن.

١- مەبەستا وی ژ وەختی بەحسێ بکەت بەلێ بێ کو لومە و کێم کرن تێدا بیت. ئەڤە یا دورستە. وەکی بێژیت ((ئەم وەستیان ژ دژواریا گەرماتی یا ئەڤروکە)).

وەکی گوتنا لوط پێغەمبەری ﷺ ﴿هَٰذَا يَوْمٌ عَصِيبٌ ﴿٧٧﴾﴾ هود:٧٧

((ئەڤە رۆژەکا دژوار و نەخوشە)).

٢- ئەگەر ئێك خەبەرا بێژیتە زەمانی چونکی گوهورینا خوشیێ و نەخوشیێ ددەستێ زەمانیدایە. ئەڤە شرکا مەزنە.

٣- ئەگەر ئێك خەبەرا بێژیتە زەمانی چونکی ئەوە ڤان تشتێت نەخوش پەیدا دکەت بەلێ ل نك ڤی مروڤی هەمی یێت ددەستێ خودێدا و باوەری بڤێ چەندێ هەیە. ئەڤە حەرامە و گونەهەکا مەزنە.

★ خەبەر گوتنا زەمانی و فەلەکێ و وەختی ئەزیەت و نەخوشی یێ دگەهیتە خودێ تەعالا.

پێغەمبەری ﷺ گوت : ((قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يُـؤْذِينِي ابْـنُ آدَمَ يَسُـبُّ الدَّهْرَ وَأَنَا الدَّهْرُ بِيَدِي الْأَمْرُ أُقَلِّـبُ اللَّيْـلَ وَالنَّهَـارَ)) بوخاری و موسلم ڤەدگوهێزن

⋆ **تێبینی**(ملاحظة)/ الدهر ليس من أسماء الله الحسـنى. (القول المفيد للعثيمين)، (الزمان) نەش ناڤێت خودێ یە.

((كورێ ئادەمی ئەزیەت و (نەخوشیێ) بو من چێدكەت خەبەرا دبێژیتە زەمانی و ئەزم زەمان، ئەز شەڤێ و روژێ دگوهورم و بەدل دكەم و قلب دكەم چونكی ئەو دەستێ وی دانە)).

پێغەمبەری ﷺ گوت : ((لَا تَسُبُّوا الدَّهْرَ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ أَنَـا الدَّهْرُ الْأَيَّامُ وَاللَّيَالِي لِي أُجَدِّدُهَا وَأُبْلِيهَا وَآتِي بِمُلُوكٍ بَعْدَ مُلُـوكٍ))

– خەبەران نەبێژنە زەمانی هندی خودێ یە دبێژیت: ئەزم زەمان، شەڤ و روژێت منن ئەز وان نوی دكەم و كەڤن دكەم، وهندەك مەلك وپاشا پشتی هندەكا دئینم)) ئیمام ئەحمەد ڤەدگوهێزیت.

⋆ چەند ناڤەكێن نە دورست دەرهەقێ زەمانیدا وەكی ئێك بێژیت: (زەمانێ خائین) و (فەلەكا بێ بەخت) و(وەختێ پویچ) ....هتد تایبەتی ئەڤێن هەنێ ل نك شاعێر و هوزان ڤان و ئەدیبان تێتە گوتن و ئەو ب خو كارەكێ حەرامە ، زەمان هەر زەمانە هەر وەكی بو خۆ دێ دزڤریت، بەلێ خەلكێ زەمانی یە خائین دبن و مرۆڤ بێ بەخت دبن.

ئەگەر تە بڤێت پەیڤێن تە دورست بن بڤی رەنگی بێژە: (ئەف زەمانە یێ نەخوشە ، ئەف دەمە یێ تەنگاڤە).

یاسایەکا ب مفا دڤان پەیڤان دا

((ئەف گوتن و پەیڤێن هەنێ (زەمانێ خائین) یان (فەلەکا بێ بەخت) یان (وەختێ پویچ) نەکۆ بگەهنە دەرەجا شرکێ یان بکەفتە دشرکێدا یان ببتە دەرگەهەك بو شرکێ ، ژبەر هندێ ناچێبیت بو کەسەکی ڤان پەیڤا بکار بینیت و بێژیت[1].

(١)ذكرها الشيخ صالح آل الشيخ في شرحه على الأصول الثلاثة المسجل على أشرطة صوتية.

بیدعه (البدعة)

پێناسەیا بیدعێ:-

دزمانیدا: رامانا وێ ئەوە تشتەکێ نوی یێ هاتیە داهێنان کو دکەفندا نەبوو .

د شەریعەتی دا : تشتەکێ نوی بکەتە ددینیدا بێکو چ دەلیل ژ قورئان وحەدیس وئاخفتنێت خەلیفێت راشد پێ هەبن .

★ رەنگێن بیدعێ: دوو رەنگن.

١- دەرێخستنا بیدعێ دداب و نەرێتاندا (عادات وتقالید):-

وەکی دەرێخستنا ئامویرەتێن نوی وپێزانینێن هەمە جور و ئەڤە تشتەکێ دورستە چونکی بناغە دابونەرێتاندا (العادات)حەلالە و دورستە .

٢- دەرێخستنا بیدعەیێ ددینی دا:- و ئەڤە حەرامە چونکی بناغە (أصل) ددینی دا راوستانە (التوقیف) ئانکو نابت کارەك ژنك خو دەربێخی تێنەبت ئەگەر شەریعەتی رێك دابت و دورست کربت ب ئایەتەکێ یان حەدیسەکێ.

★ رەنگێن بیدعێ ددینیدا سێ رەنگن:-

١- بیدعەیا دگوتن و باوەریێ دا (بدعة اعتقادية):-

ئەو ژی ئەوە کو باوەرییا وی نەوەکێ وێ بت ئەوا خودێ و پێغەمبەری گوتین.

وەکی گوتنێن (جەهمی و موعتەزلی و رافزی) یان ئەوێن ناڤ و سالوخەتێن خودێ وەربادەن و ژ رامانا وان یا دورست دەرتێخن وبێ رامان کاردکەن ، و بیدعە یان نەبونا قەدەرێ ل نك قەدەرییان .

٢- بیدعە یا د عیبادەتاندا: ئەو ژی عەبدینی یا خودێ ب عیبادەتەکێ وی نەدانای، و ئەوژی چەند پشکەکن:-

١- دەرئێخستنا عیبادەتەکێ نوی ژنك خو چ بناغە دشەریعەتی دا بۆ نەبن.

٢- ئەوە کو زێدەیی یان کێماتی دعیبادەتەکێ دورست بکەت .

٣- ئەوە کو عیبادەتەکێ دورست بینت ل سەر رەنگەکێ نەیێ شەرعی بکەت .

٤- دەست نیشان کرنا وەختەکی بو عیبادەتەکێ دورست دشەریعەتیدا وئەو دەمە نەهاتبتە دەست نیشان کرن وەکی دەستنیشان کرنا رۆژا نیڤا شەعبانێ و شەڤا وێ بو رۆژی گرتنێ و کرنا نڤێژا و ئەو ب خو رۆژی و نڤێژێن شەڤێ کارەکێ شەرعی یە، بەلێ گرێدانا وان ب دەمەکێ تایبەت ڤە بەلگە پێ دڤێت.

وەکی ئاڤاکرنا قوبا و خانی و نەخشاندنا گوران (قەبران)

وەکی جەژن (عید) و ئاهەنگ گریدان دشەریعەتیدا نەبن .....

٣- بیدعەیا هێلانا کارەکی یان تشتەکی. (بدعة الترك):-

ئەوە کو هێلانا تشتەکێ دورست (مباح)ە . وەکی :-

- هـیڵان و نـەخوارنا گوشـتی ژ عیبـادەتی ، هیڵانـا ژن ئینـانێ ژ عیبادەتی (تعبداً).

★ حـوکمێ دەرێخستنا بیـدعا ددینـی دا ب هـەمی رەنگێن وێ ڤـە:-

دوو رەنگن:-

١- بیدعـەیا کـوفری: خـودانێ خـو ژ ئیسـلامێ دەردئێخیـت بڤـێ بیدعێ وەکی: بیدعەیا رافزیان ئەوێن تەوافێ ل دور قەبران دکـەن و دوعا ژێ دکەن. و بیدعـەیا وان ئـەوێن گـوتین قورئـان مخلوقـە و نە ژ سالوخەتێن خودێنە.

٢- بیدعـە یـا مـروڤ پـێ ژبـن فـەرمانا خـودێ دەردکـەڤیت (فاسـق) دبت:-

خودانێ ڤێ بیدعێ کافر نابت بەلێ گونەهکار دبت وەکی:-

- گوتنـــا زکـــرێ شـــەرعی پێکڤـــە وەك ســـترانان، و بیدعـــەیا دەستنیشانکرنا نیڤا شعبانێ ب کرنا عیبادەتی.

★ هشیارکرنا ژ بیدعێ و پاشڤەبرنا وێ:- بو ڤێ چەندێ ئایەتەك و دوو حەدیس بەسن کو مروڤ بکەتە دەرس بو خو.

١- قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ وَأَتۡمَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ نِعۡمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلۡإِسۡلَٰمَ دِينٗاۚ﴾ المائدة: ٣

((ئەڤرۆکە ب تمامکرنا شریعەتی و ب سەرکەفتنێ من دینـێ هـەوە دینـێ ئیسلامێ بـۆ هـەوە پێك ئینـا، ومـن قـەنجی یـا خـۆ ل سـەر

هـەوە تـەمام کـر ب دەرێخستنا هـەوە ژ تـاری یـێن جاهلیـەتێ بـۆ ڕۆناهی یا ئیسلامێ ، وئەز ڕازی بووم ئیسلام بـۆ هـەوە ببتـە دیـن ڤێجا هوین پێگیـری یێ پێ بکەن ، وخـۆ ژێ ڤـەدەر نـەکـەن)).

٢- پێغەمبەری ﷺ گوت : ((مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْـهُ فَهُوَ رَدٌّ)) بوخاری و موسلم ڤـەدگوهێزن . ود ریوایـەتا موسلمی دا، پێغەمبەری ﷺ گوت : ((مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَـيْسَ عَلَيْـهِ أَمْرُنَـا فَهُـوَ رَدٌّ))

((هەچی یێ تشتەکێ نوی ددینـێ مـەدا دەربێخیـت ئـەو ل وی یـێ زڤرانـدی یـە)) د ریوایەتـەکێ دا هـاتی یـە ((هەچـی یـێ کـارەکی بکەت وژ دینێ مە نەبیت ئـەو یـێ زڤرانـدی یـە . مـەعنا ڤـێ ئـەوە بیدعـە د عیبـادەتی و عەقیـدێ دا یـا حەرامـە، بـەلێ حـەرامی ل دویف رەنگێ بیدعـەیێ ژ حـەرامیێ یـا جودایـە ، هنـدەك ژبیـدعێ کوفرەکا ئاشکەرایە و هندەك ژێ حەرامن .

٣- گوتنا پێغەمبەری ﷺ دەمێ گوتی : ((وَشَرَّ الْأُمُـورِ مُحْـدَثَاتُهَا ، وَكُلُّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ ، وَكُلُّ بِدْعَـةٍ ضَـلالَةٌ ، وَكُلُّ ضَـلالَةٍ فِي النَّـار)) موسلم ونەسائی ڤەدگوهێزین .

((خرابی و شەرێ کاران ئەوێن نوی هاتنە ددینی دا، چونکی هەر تشتەکێ نوی دەرکەفتی بیدعەیە ، و هەر بیدعەکا هەبیت سەرداچوونە ، و هەر سەرداچونەکا هەبیت دئاگری دایە)).

★ ئەرێ بیدعە یا باشی و بیدعەیا خراب هەیە؟ بو بەرسف دێ بێژین کو بیدعە دوو پشکن :-

١- بیدعا باش (بدعة حسنة).

٢- بیدعا خراب (بدعة تسئية) .

هەچی کەسێ بیدعێ بکەتە بیدعا باشی و بیدعا خراب ئەو یێ خەلەتە و کارێ وی دژی گوتنا پێغەمبەری یە ﷺ دەمێ گوتی ((وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلالَةٌ)) (هەمی بیدعە سەرداچوون وبەرزەبونە) و ئەڤەیێ دبێژیت: هەمی بیدعە سەرداچوون نینن ، بەلکی هندەك بیدعە یێن باش هەنە.(ابن رەجەب) دگوتنەکا خودا دبێژت: (گوتنا پێغەمبەری ﷺ کو بیدعە هەمی سەردا چون وبەرزەبونە ژ گوتنێت کێم پەیڤ وتژی مەعنانە وبناغەکێ موکومە ژ بناغێن دینی کو چو تشت ژ بن دەرناکەڤن) .

★ ئەگەرێن پەیدابوونا بیدعان: ژوان ئەگەران:-

١- جەهالەت و نەزانین ب ئەحکامێن دینی.

٢- ل دیف چوونا هەواییێ نەفسێ.

٣- تەعەصب و خوپێڤەگرێدانا رەئی و دەربرین و گوتنێن زەلاما و مەزهەبان.

٤- چاڤ لێ کرنە ژ کافران.

٥- خو گرێدان و دویڤ چوونا هندەك حەدیسان ژ درەو و ژ کیسێ شەریعەتی گوتینە و ئەو حەدیس هاتینە دانان (موضوعة) ژلایێ دوژمنێن ئیسلامێ ڤە و چو بناغە بو راستیا وان نینن .

٦- عەدەت و خەرافات و تشتێ تروهات چو شەریعەتا بەلگە پێ نەبن و دورست نەکربن و چو خودان عاقل عەقلێ وان ژێ نەبرت و قەبیل نەکەت.

★ دوو یاسایێن ب مفا دزانینا بیدعەیاندا:-

یا ئێکێ: دبناغەیێ عیبادەتان دا مەنعە و حەرام بوون و راوستانە حەتا بەلگەیەك بێت بو دروست کرنا وی عیبادەتی.

یا دووێ: هەر عیبادەتەکێ بت کارکرنا وێ و دەعوەت کرنا خەلکی بو وێ هەبو ل سەر دەمێ پێغەمبەری ﷺ ڤێجا ئەگەر پێغەمبەری ئەو عیبادەت نەکربت و صەحابیێت وی نەکربت دبتە بەلگە کو ئەو کارە و عیبادەتە یێ حەرامە و نەهاتی یە شەریعەت کرن ، ئانکو پێغەمبەر وصەحابی تەرازینە بو کاروکریارێت مروڤی .

★ دوو هشیار بونەکێن ب مفا :-

یا ئێکێ:- ئیمام مالك (رحمه الله) دبێژیت ((هەرکەسێ بیدعەیەك دئیسلامێ دا پەیدا کر و ئەو ببینت کو یا باشە هینگێ ئەوی گوت

كو محمد پێغەمبەری خیانەت د پێغەمبەرنیا خودا كریە چونكی خودێ دبێژیت قَالَ تَعَالَىٰ:﴿ ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ ﴾ المائدة: ٣ (ئەڤروكە من دینێ وە بو وە تەمام كر). ئەگەر وێ رۆژێ ئەو تشت نە ژدینی بت ئەڤرو ژی ژ دینی نینە))

یادوویێ: شیخ ئەلبانی (رحمه الله) دبێژیت ((یافەرە ئەم بزانین كو بچویك ترین بیدعە كەسەك دێ كەتە ددینیدا ئەو بخو حەرامە، چ بیدعە نینن كو مەكروە بن یان نەباش بن و نەگەهنە پێكا حەرام بونێ ئەڤە وەكی گەلەك هزر دكەن)).

★ چەند بیدعەیەكێن بەربەلاڤ د ئوممەتا ئیسلامێ دا:-

١- گێرانا ئاهەنگێن رۆژا ژ دایك بونا پێغەمبەری ﷺ.

٢- گێرانا ئاهەنگێن ب شەڤا ئیسرا و میعراجێ ڤە.

٣- گێرانا ئاهەنگێن ژ دایك بونا هەر كەسەكی (وەكی زاروكان).

٤- تبەركی یا ب جھ و شوینوار و كەسێن مری و زیندی.

٥- كرنا زكری ب كوم و ب دەنگەكێ بلند.

٦- خاندنا سورەتا فاتیحێ (الحمدلله رب العالمین) ل سەر رحا مروڤێت مری و دهەلكەفتنا دا.

٧- تایبەت كرنا (تخصیص) هەیڤا رەجەبێ بو عومرێ و هندەك عیبادەتێن دەست نیشانكری.

٨- گوتنا ئینیەتێ ب دەنگێ بلند و ب ئەزمانی لدەست پێكا نڤێژ و روژی و ...

٩- تەوەسولا ب قەدرو خاتر و حەقێ كەسان.

ل دوماهیكا بابەتێ بدعێ دێ بیرا خواندەڤانێ هێژا ل حەدیسەكا پێغەمبەری ئینم كو ئەف حەدیسە ئێك ژ موعجزانە ل سەر راستیا ئیسلامێ (صَلَّى لَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ صَلاَةَ الصُّبْحِ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا فَوَعَظَنَا مَوْعِظَةً وَجِلَتْ مِنْهَا الْقُلُوبُ وَذَرَفَتْ مِنْهَا الْعُيُونُ فَقُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ كَأَنَّهَا مَوْعِظَةُ مُوَدِّعٍ فَأَوْصِنَا قَالَ :« أُوصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنْ تَأَمَّرَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ وَإِنَّهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ فَسَيَرَى اخْتِلاَفًا كَثِيرًا فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ عَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذِ وَإِيَّاكُمْ وَمُحْدَثَاتِ الأُمُورِ فَإِنَّ كُلَّ بِدْعَةٍ ضَلاَلَةٌ) ئەبو داوود ڤەدگوهێزت .

ژ عرباض كورێ ساریەی كو وی گوت پێغەمبەری ﷺ نڤێژا سپێدێ ل بەراهیا مە كر پاشی بەرێ خو دامە ووەعزەك ل مە كر وەعزەكێ وەسا بو دل پێ لەرزین و روندك ب چاڤا بارین مە گوتێ ئەی قاسدێ خودێ هەروەكی ئەف وەعزە یێ خاتر خاستنێ یە ڤێجا تو شیرەتێ ل مە بكەی ، وی گوت ((ئەز شیرەتێ ل هەوەدكەم هوین ژخودێ بترسن وتەقوا وی بكەن ، وگوهدار وگوهدێر بن بو مەزن وسەروكێت خو ، خو ئەگەر عەبدەك ب

بیته مەزنێ هەوە ، وهەرکەسەکێ ژ هەوە ژیا و عەمرێ وی درێژ بو دێ گەلەك کاروکریارییێت ژێك جودا بینیت ددینیدا کو ئەو کار وکریارە نەژ دینینە بەلێ خەلکی ژ نك خو کرینە تێدا و بوینە دین بو خەلکی ، بەلێ ئێمانەت هوین و سونت ورێکا من و رێکا خەلیفێت من یێت رێ راست ، هوین خو پێڤە بگرن ب ددانێت خو یێت پاشیێ ، وهشیاربن ژ تشتێ نوی ددینیدا چونکی هەرتشتەکێ نوی بیت سەرداچوونە))

★ نافێن چەند پەرتوکەکان (کتاب) کو مفای ژێ وەرگری بو نیاسینا بیدعەیان:-

١_ التحذير من البدعة للشيخ ابن باز رحمة الله عليه.

٢_ السنن و المبتدعان للشيخ عبدالسلام القشيري.

٣_ البدع و المحدثات ومالا أصل له جمع و إعداد حمود المطري.

٤_ الابداع في مضار الابتداع للشيخ علي محفوظ

مفایەك:لدیف چون بنەجه نابت ب تنێ ئەگەر کارو کریار ل دیف شەریعەتی نە بن د شەش ئەرکاندا:-

١. ئەگەر(سبب)– وەکی وی ئەوێ دوو رەکاعەت کرین بو ئەگەرێ هاتنا بارانێ.

٢.ڕەگەز (جنس)–وەکی وی ئەوێ زکاتا فترا رەمەزانێ پارە داین.

٣. هەژمارە— وەکی وی ئەوێ نڤێژا مەغرەب چوار رەکاعەت کرین عەمدەن نە سەهوا.

٤. چەوانی — وەکی ئەوێ دەست نڤێژگرتی دەست پێ کر ئەولی پێ شیشتن ودوماهیێ چاڤ شیشتن.

٥. دەم—وەکی وی ئەوێ قوربان ل عەیدا رەمەزانێ سەرژێکری.

٦. جھ — وەکی وی ئەوێ (اعتکاف) ل چولەکێ و بیابانەکێ کری[1].

گازی کرن بو تەوحیدێ

گازی کرن بو خودێ شولا وێیا مەزنە ، و خێر و قەنجیا وێ گەلەکە، ئەو کارێ قاسد و پێغەمبەرانە ، مەیدان و جهێ چاك و وەلی یانە .

خودایێ بلند دبێژیت: ﴿ ٱدۡعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ بِٱلۡحِكۡمَةِ وَٱلۡمَوۡعِظَةِ ٱلۡحَسَنَةِۖ وَجَٰدِلۡهُم بِٱلَّتِي هِيَ أَحۡسَنُۚ ﴾ النحل: ١٢٥

((تو ـ ئەی موحەممەد ـ وهەچی یێ دویکەفتنا تە بکەت ب ڕێکەکا بنەجھ یا خودێ د کیتاب وسوننەتێ دا ب وەحی بۆ تە هنارتی بۆ دینێ خودێ وڕێکا وی یا ڕاست گازی بکە، و ب ڕەنگەکێ ژ هەژی تو د گەل خەلکی باخڤە، و ب باشی شیرەتێ ل وان بکە، کو دلێ وان بچتە خێرێ، ووان ژ خرابی یێ پاشڤە لێ بدەت، و ب

(١) عقيدة التوحيد للفوزان...

باشترین ونەرمترین ڕێكێن دان وستاندنێ تو دان وستاندنێ د گەل وان بكە)).

خودایێ پاك و بێ كێماسی دبێژیت: ﴿ قُلْ هَٰذِهِۦ سَبِيلِىٓ أَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ ۚ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا۠ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِى ۖ وَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٨﴾ ﴾

یوسف: ١٠٨

((تو ـ ئەی موحەممەد ـ بێژە وان: ئەڤە ڕێكا منە، ئەز ب پشت ڕاستی و ب دەلیل بۆ پەرستنا خودێ ب تنێ گازی دكەم، ئەز وهەچییێ دویكەفتنا من كری، وئەز خودێ ژ شریكان پاك دكەم، وئەز نە ژ بوتپەرێسانم)).

پێغەمبەر ﷺ دبێژیت: ((فَوَاللَّهِ لَأَنْ يُهْدَى بِكَ رَجُلٌ وَاحِدٌ خَيْرٌ لَكَ مِنْ حُمْرِ النَّعَمِ)) بوخاری و موسلم ڤەدگوهێزن

((پێغەمبەری ﷺ گوتە (علي بن أبي طالب)ی دەمێ فرێكرییە خەیبەرێ: هەكە تو ببیە ئەگەرێ موسولمان بونا زەلامەكی بتنێ بوتە بخێر ترە ژ حێشترێن سۆر چونكی حێشترێن سۆر گەلەك ببها بون ل نك عەرەبان)).

و پێغەمبەری ﷺ دبێژیت ((مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ مَنْ تَبِعَهُ لاَ يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا)) موسلم ڤەدگوهێزیت

((هەركەسێ مروڤەكی گازی بكەت بو ڕێكا ئیسلامێ ڕێكا رێ راستی و تەوحیدێ هینگێ ئەو دێ خودان

خێربت کانێ چەند ب ئەگەرا کازیا وی ب هیدایەت هاتینە و خێرا هەمیان دێ گەهیتە وی کەسی بێکو خێرا ئەوێن دیف وی دکەڤتین کێم ببت بەلکی هەمی دێ خودان خێر بن بەلێ خێرا گازی کەری تەمەتی خێرا هەمیانە چونکی ئەویێ بویە ئەگەرێ هیدایەتا ئەوێن دی تر)).

تەوحید یەکەمین کارە بەرێ خەلکێ بدەینێ

ئێکەم تشت کو لازمە بێتە زانین و بێتە تێگەهاندن و بێتە بجە ئینان و بێتە گازی کرن بو وێ ئەوژی تەوحیدە.

بەلگە گوتنا پێغەمبەرێ خودێ یە (سلاڤ لێ بن) دەمێ موعاذ فرێکرییە یەمەنێ ((فَلْيَكُنْ أَوَّلَ مَا تَدْعُوهُمْ شَهَادَةِ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّه)) و في روايــة ((إِلَى أَنْ يُوَحِّــدُوا اللَّهَ)) بوخاری و موسلم ڤەدگوهێزن

((بلا یەکەمین گازییا تە بو وانا بەرێ وان بدە شەهدەدانێ و گوتنا (لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّه) چ خودایێت حەق نینن هەژی پەرستنێ بن خودایێ مەزن کو (الله) تێنەبت چونکی ئەو یێ کامل و تەمامە ب هەمی ناڤ و سالوخەتێن خوڤە و چ تشتێن کێم لنك نینن)).

★ ژ رێکێن گازی کرنێ بو تەوحیدێ:- ئەف رێکە بکێر هەمی کەسان دهێت و چ ماندی بونا مەزن تێدا نینە :-

١- کوپی کرنا (طبع) پەرتوك و پەرێن پێچای ئەوێن گازییا تەوحیدێ تێدابیت وبێنە بلاڤ کرنێ .

٢- دگەل بازرگانا باخڤن دا پەرتوکێن تەوحیدێ بێنە کوپی کرن ب بهایەکێ ئەرزان و هاریکار بن دگەل وە بو بەلاڤکرنێ.

٣- تومار (التسجیل) کرن و کوپی کرنا و بەلاڤکرنا شەرتێن تەوحیدێ شروڤە دکەن و هشیار دکەن و گازییا خەلکی دکەن بو وێ.

٤- گوتنا چەند پەیڤ و ئاموژگاری و گوتارێت ئەینیێ دەربارەی تەوحیدێ بو حازربویان .

٥- نیشادانا تەوحیدێ بو زاروك و ئەهلێ مالا خو: بناغەیێن تەوحیدێ و گوتنا دەرسا بو وان دبابەتێ پەرتوکێن عەقیدێ و دانا خەلاتا بو وان ئەوێن ئامادە دبن و ژبەر دکەن .

گرنگترین پەرتوكێن تەوحیدێ و عەقیدێ

ئەڤـە لیسـتەكا ب مفایـە كـو گـرنگترین پـەرتوكێن تەوحیـدێ و عەقیدێ نە (بزمانێ عەرەبی نە) ، هەروەسا بگوهدان وخوانـدنا تەوحیـدێ ب زمـانێ كـوردی و ئـەز شـیرەتا ل تـە دكـەم برایـێ موسلمان ب پیتە دان و خاندنا وانا ، دا پتر چاڤێت تـە ل دینـێ تـە ڤەبن و تو رێكا رزگاربونێ بنیاسی و رێكا خێـرێ و فـەلاحێ ئـەوا هەچـیێ هاتـە وێ رێ دێ ب سـەركەڤیت و مرتـاح بیـت و هەچـیێ پشتا خو دایێ دێ زیان و زەرەر ڤێ كەڤن .

و بزانە برایێ هێژا و خودان قـەدر هندیكـە خانـدنا تەوحیـدێ یـە وزانینـا عەقیـدێ و بـیرو بـاوەرێن ئیسـلامەتیێ نـە مـەزنترین تـاو چـەقێن تێگەهشـتنێنە ددینیـدا ، ب راسـتی هنـدەك زانایـان فقهـێ ئیسلامێ كری یە دوو بەش:-

١- فقهێ مەزن:- ئەو ژی بابەتێن عەقیدە و بیروباوەر و تەوحیـدێ نە .

٢- فقهێ بچویك:- ئـەو ژی فقهـێ ئـەحكام و عیبـادات و معامـەلات بخوڤە دگریت.

ژێدەرێن پەرتوکێ

- الأصول الثلاثة.
- القواعد الأربعة.
- كشف الشهبات.
- كتاب التوحيد.

ئەف پەرتوکە هەمی یێت شێخێ چەرخێ نوی خواز محمد بن عبدالوهاب(رحمه الله تعالى).

- مجموعة التوحيد النجدية__للشيخ عبدالرحمن بن حسن.
- فتح المجيد شرح كتاب التوحيد_للشيخ عبدالرحمن بن حس.
- تيسير العزيز الحميد شرح كتاب التوحيد للشيخ سليمان بن عبدالله.
- معرج القبول_____ للشيخ حافظ الحكمي.
- أعلام السنة المنشورة _____ للشيخ حافظ الحكمي.
- القول المفيد على كتاب التوحيد- للشيخ محمد بن صالح العثيمين.
- كتاب التوحيد _____ للشيخ صالح بن فوزان.
- الإرشاد إلى صحيح الاعتقاد ___ للشيخ صالح بن فوزان.
- العقيدة الواسطية _____ للشيخ الاسلام ابن تيمية.
- شرح العقيدة الواسطية _____ للشيخ محمد بن عثيمين.
- شرح العقيدة الواسطية _____ للشيخ صالح فوزان.
- القواعد المثلي في صفات الله و أسمائه الحسنى-للشيخ ابن عثيمين
- العقيدة الطحاوية و شرحها _ لابن أبي العز الحنفي.

- التوحيد الميسر ---------- عبدالله بن أحمد الحويل.
- **ئەف پەرتوکە هاتیە دورست کرن وپێك ئینان ژ ڤان پەرتوکێن تەوحید وعەقیدێ ئەوێن ل سەری ، زێدەباری تەفسیرێت قورئانێ وەکی (تەفسیرا ابن کەسیری) و(ئەیسر التفاسیر) و ئەوا هاتیە نڤێسین و ئەوا هاتیە وەرگێران ژلایێ سەیدایێ هێژا تەحسین ئیبراهیم دوسکی .**

و یێ پەیت و حەریص بە بو خاندنا کتێب و فەتوایێت ڤان زانایێن ئاشکرا:-

١- شيخ الاسلام ابن تيمية .
٢- الامام ابن القيم .
٣- شيخ الاسلام محمد بن عبدالوهاب و أحفاده من أتمة الدعوة .
٤- الشيخ عبدالعزيز بن عبدالله ابن باز .
٥- الشيخ محمد صالح العثيمين .
٦- الشيخ محمد بن ناصرالدين الالباني .
٧- الشيخ عبدالله الجبرين .
٨- الشيخ صالح الفوزان

و ژبلی ڤان زانایێن ئیسلامێ ئەڤێن هاتینە نیاسین ب تەوحیدا دورست و بیروباوەریێن ساخلەم .

هیڤی ورجا من ژخودێ ئەوە کو رەحمێ ب زانایێن ئسلامێ ببت وگونەهێت وان ژێ ببت وبەرەکەتێ بێختە علم وعەمەلێ وان وییێت ساخ صحەت وعافیەتێ بدەتە وان .

﴿ئـــەی خـــــودا﴾

بـەری هەر یـەکی تـو یـێ هـەی
تو ئیلاهـی و مالکێ مولکێ مـەی
تە ئەم یـیێت دای و دێ مە بـەی
خـودایـەك پاکـو بێ گـەردی
چێکەرێ عەسمانی و ڤی عەردی
تو کـەریمـی گەلـەك مـەردی
تـو خالـقی و مەخـلوق ئـەمـیـن
تـە نازل کـر ئـەف قورئانا موبـین
دا ل هەردوو جیهانا ئەم بووێ بکین
بـێ هـەڤـکـویـفی تو ئەحەدی
بو پێدڤیـیێت مە تـو صەمـەدی
مە ئـازاکـە ل ژیـانـا ئـەبـەدی
ئـــەی خـودایـێ تـاك و تـەنـیـا
رەحـمـێ ببە بـمـوسلمانا هـەمیا
مـەسـەر فـەرازکـە ل دیـن و دنـیا[1]

---

[1] میهفان بەروشکی

دوماهیك (الخاتمة)

ددەلیڤەیا ب دوماهیك ئینانا ڤێ پەرتوكێ ئەز بەرێ خو ددمە خودایێ مەزن ب مەدح و سەنا و شوكر و سوباسی ڤە ل سەر ڤێ قەنجیێ ئەوا وی دایە مەن ب دوماهیك هاتنا ڤێ پەرتوكێ وهاریكاری وپشتەڤانیا وی بو مەن و ئەز هیڤیان ژێ دخوازم كو ئەف پەرتوك ببتە جهێ رون و ئاشكرا كرنا تەوحیدێ و گەهشتبتە ئەحكام ومەسەلەیێن وێ و بسانەهی كربتن ، و وەكی ئەز پرسیارێ وداخوازێ ژ خودێ بلند و خودان شیان دكەم كو خێرا هەر كەسەكێ هاریكاری كری بو بەلاڤكرن و چاپكرنا ڤێ پەرتوكێ بنڤێست وبتایبەتی (ملا محمد كوڤلی ، ملا جلیل باخورنیفی ، ماموستا تحسین دوسكی) و شێخ(عبدالله بن أحمد الحویل) ئەڤێ مە پەرتوك ل سەر تێگەهشتن وبرێڤە چون ل سەرسیستەم ورێك ورێبازا وی كری پەرتوكا بەرنیاس (التوحید المیسر) ، ئەڤە ب دەست كاریڤە (بالتصرف) .

. وتاكۆ مروڤێ گونەهكار بێ ئومێد وهیڤی نەبیت ژ رەحما خودێ دێ بێژین بو وی :

★ خودایێ مەزن دبێژتە كافرا قَالَ تَعَالَىٰ: ﴿ قُل لِّلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ إِن يَنتَهُواْ يُغۡفَرۡ لَهُم مَّا قَدۡ سَلَفَ وَإِن يَعُودُواْ فَقَدۡ مَضَتۡ سُنَّتُ ٱلۡأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ ﴾ الأنفال: ٣٨

((تو _ ئەی محمد _ بێژە کافرانێن ژ مللەتێ تە ئەگەر ئەو ژکوفرێ ودوژمناتیا پێغەمبەری بدەنە پاش و ل باوەرییا ب خودێ ب تنێ بزڤرن وشەرێ پێغەمبەری و خودان باوەران بەس بکەن خودێ دێ گونەهێن وان یێن بوری ژێبەتن چونکی ئیسلام تشتێ بەری خو ژێ دبەت ، وئەگەر ئەو بمیننە ل سەر کوفر وسەر رەقیا خو ب راستی ئەم دێ لەزێ د عەزاب دانا واندا کەین))

⋆ یا هاتیە ریوایەت کرنێ کو جحێلەك هەبوو دناف بەنی ئیسرائیلیادا بیست سالا عەبدینیا خودێ کربوو و پاشی بیست سالا بێ ئەمریا خودێ کربوو ، ئەف جحێلە چو بەر قودیکێ خوتێدا دیت میێت سپی کەفتینە سەر ورهێت وی : گوت یارەبی من گوهدارییا تە کر بیست سالا و بێ ئەمریا تە کر بیست سالا ئەگەر ئەز تەوبە بکەم و ل خو بزڤرم ئەرێ تو دێ تەوبا من قەبیل کەی ؟ گازیکەرێ ژ هەمیان ب رەحم تر گازی کرێ وگوتێ (احببتنا فاحببناك ، تركتنا فاتركناك ، عصيتنا فامهلناك ، وان رجعت الينا قبلناك) تە حەژ مەکر مەژی حەژ تەکر ، تە ئەم هێلاین مەژی تو هێلای ، تە بێ ئەمریا مە کر مە بێهنا خو ل تە فرەھ کر و تو ل سەر گونەهێ نە مراندی ، وئەگەر تو بزڤری یە نك مە ڤە ئەم دێ وەرگرین و گونەهێت تە ژێ بەین و رەحمێ ب

ته بەین و ته ژ عەبدێن خو یێن نێزیك هەژمێرین). یا خودێ تو چەندێ برەحم وبێهن فرەهی ل سەر گونەهێت مە گونەهكارا .

* ئیسلامەتی وتەوبا ژدل گونەها هەمیا ژێ د بەتن . ئەی ئەوێ تو توشی گۆنەها كوفرێ وشركێ وسحرێ ودەهمەن پیسی ونە ئەداكرنا حەق ومافان بزڤرە ژ گونەهێت خو وقەستا خودایێ خو بكە، بەری كو مرن ب سەرتەدا بێتن وپاشی پەشێمان ببی وپاشی پەشێمانی فایدەی ته نەكەت . یا خودێ تو گونەهێت مە ودایك وبابێت مە وساخ ومرییێت مە ژێ ببەی ورەحم ودلوڤانیا خۆ دارێژییە سەر مە ، وبەرەكەتێ بكەیە دمال وعەیال ودویندەها مەدا، وڤی كاری ژمە قەبیل كەی وبۆ خو حساب كەی ، وئەگەر دورستی یەك و باشیەك هەبیت ژ ته بتنێ یە ، وئەگەر خەلەتیەك وژبیركرنەك هەبیت ژمە وشەیتانیە ، وئەم خو ب تە دپارێزین ژشەیتانی ورێكێت وی .

﴿ سُبۡحَٰنَ رَبِّكَ رَبِّ ٱلۡعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ۞ وَسَلَٰمٌ عَلَى ٱلۡمُرۡسَلِينَ ۞ وَٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴾

نـــاڤـــەروك

بابەت	لاپەر
پێشەكی	٥
پێناسا تەوحیدێ (ئێكاتیێ)	١٢
بەشێن تەوحیدی	١٣
مفا و خێر و قەنجیا تەوحیدێ	٢٢
لا إله إلا الله و مەرجێن وێ	٣٦
شهادة أن محمد رسول الله	٤٩
پێناسە و جورێن شركا مەزن	٥٢
شكاندنا ئیسلاما مروڤی ((نواقض الاسلام))	٦١
هەرسێ بناغێن شەریعەتی (الاصول الثلاثة)	٦٩
كورتیەك ژ ژیانا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ	٧٢
گاوری (الكفر)	٧٧
دورویاتی (النفاق)	٨٢
وەلاء و بەراء	٨٨
ئیسلامەتی	٩٢
بناغێن ئیسلامێ پێنجن (اركان الاسلام)	٩٣
باوەری (الإیمان)	٩٥
بناغێن باوەریێ (أركان الایمان)	٩٦

چاکی (الإحسان)	١٠٣
پەرستن (العبادة)	١٠٧
دەستورەکێ گرنگ د ئێکاتیا پەرستنێ دا	١١٠
بەشێن ڤیانێ	١١٢
ترس (الخوف)	١١٥
هیڤی (الرجاء)	١١٨
خو هێلانا ب هیڤیا خودێ ڤە (التوكل)	١٢٠
نیعمەت وڤەنجیا بدەیە بال کەسەکی ڤە ژبلی خودێ	١٢٣
داخوازی (الدعاء)	١٢٩
پێ ڤە خواندن (الرّقی)	١٣٣
نڤشتی (التمائم)	١٣٦
هەلاویستنا بەندك وپاتە ودەزیان	١٣٨
التبرك	١٤٢
خونێزیك كرن بۆ خودێ (التوسل)	١٤٨
ڤەكوشتن و سەرژێ كرن بو كەسەكی ژبلی خودێ	١٥١
نەزر بو كەسەكی یان تشتەكی ژبلی خودێ	١٥٥
هاریكاری و هەوار هاتن و خو پاراستن	١٥٧
مەهدەر یان ژی بەرەڤانی (الشفاعة)	١٦٠
سەرەدانا گورستانێ (زيارة القبور)	١٦٦

سێربەندی (السحر)	١٦٩
خێفزانکی و عەرافی (الكهانة و العرافة)	١٧٥
بێ ئیفلەحی (کوراتی) {الطيرة}	١٧٨
ستێر ناسی (التنجيم)	١٨٦
داخوازیا بارینا بارانێ بستێران کو دبێژنێ (الانواء)	١٨٨
رویمەتی (الرياء)	١٩١
دەمێ رویمەتی کەفتە دناف کارەکی دا	١٩٥
عیبادەت کرنا مروڤی ژبەر ڤیانا دونیایێ	١٩٩
سویند خوارن ژبلی خودێ (الحلف بغير الله)	٢٠٥
شریکاتی دناڤبەرا خودێ و ناڤبەرا چێکریەکێ وی ب پیتا (الواو)	٢٠٨
پەیڤا (لَو) هەکە	٢١٠
خەبەرا (جڤینا) بێژیتە زەمانی (سب الدهر)	٢١٢
بیدعە (البدعة)	٢١٥
ناڤێن چەند پەرتوکەکان (کتاب) کو فای ژێ وەرگری بو نیاسینا بیدعەیان	٢٢٣
گازی کرن بو تەوحیدێ	٢٢٤
تەوحید یەکەمین کارە بەرێ خەلکێ بدەینێ	٢٢٦
گرنگترین پەرتوکێن تەوحیدێ و عەقیدێ	٢٢٨
ژێدەرێن پەرتوکێ	٢٢٩
دوماهیك(الخاتمة)	٢٣٢

نـاڤـەروك	٢٣٥

تمت بحمد الله